

การศึกษาประสิทธิผลของนโยบายการคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Effectiveness of homeless employment support in protection of the homeless policy

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	การศึกษาประสิทธิผลของนโยบายการคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ
โดย	น.ส.นภัสสร วัฒนศิริ
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.วิมลมาศ ศรีจำเริญ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร.วิมลมาศ ศรีจำเริญ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.จิราพร เหล่าเจริญวงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงษ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

นภััสสร วัฒนศิริ : การศึกษาประสิทธิผลของนโยบายการคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ. (Effectiveness of homeless employment support in protection of the homeless policy) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อาจารย์ ดร. วิมลมาศ ศรีจำเริญ

การศึกษาประสิทธิผลของนโยบายคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมาะสม และประสิทธิผลของการนำนโยบายสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนไร้บ้านไปปฏิบัติและเสนอแนวทางในการปรับปรุงนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้ม้งานทำ โดยใช้วิธีการศึกษาผ่านเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 6 กลุ่มได้แก่ กลุ่มคนไร้บ้าน กลุ่มที่เป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กลุ่มที่เป็นผู้สนับสนุนและประสานงานนโยบาย กลุ่มที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน และหน่วยงานผู้ทำหน้าที่ในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน ผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำเช่น การรับคนไร้บ้านเข้ารับการคุ้มครองในศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่งและส่งไปยังสถานประกอบการ และจุดประสานงานที่เปิดโอกาสให้คนไร้บ้านสามารถเข้ามาสมัครงานได้ ไม่มีประสิทธิผลและไม่เหมาะสมเนื่องจาก คนไร้บ้านสนใจเข้ารับการคุ้มครองและใช้บริการในจุดประสานในสัดส่วนที่น้อยมาก รวมทั้งจำนวนของผู้ที่ได้เข้ารับการท้งานในสถานประกอบการก็มีสัดส่วนที่น้อยมาก อีกทั้งงานที่ภาครัฐหามาให้นั้น ไม่ตรงกับความต้องการของคนไร้บ้าน แต่บางนโยบาย เช่น การทำ สัญญาข้อตกลงร่วมกับบริษัทเอกชน รวมทั้งโมเดลนโยบายต้นแบบอย่างที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง ที่รัฐหันมาทำหน้าที่ในฐานะผู้สนับสนุนที่อยู่อาศัยและกระตุ้นให้คนไร้บ้านทำงาน กลับประสบความสำเร็จและมีประสิทธิผลเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนไร้บ้านให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้รับการจ้างงาน มีรายได้ และมีความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้น

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

กิตติกรรมประกาศ

การทำงานวิจัยในครั้งนี้ นับเป็นการเดินทางที่ยาวนานสำหรับนิสิตปริญญาโทอย่างข้าพเจ้า ถึงแม้จะมีความยากลำบากและความกดดันต่างๆในการศึกษาวิจัย แต่สารนิพนธ์นี้สามารถเสร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดีจากความกรุณาอย่างสูงของอาจารย์ ดร.วิมลมาศ ศรีจำเริญ อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยแนะนำแนวทางในการเขียนงานวิจัยเล่มนี้ ให้คำปรึกษา และได้ให้ความรู้และสอนข้าพเจ้าในสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจ ให้ได้เข้าใจอย่างกระจ่างแจ้ง รวมทั้งแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง และถึงแม้ข้าพเจ้าจะส่งงานเข้าไปบ้าง แต่อาจารย์ก็อดทนและตรวจและชี้จุดปรับปรุงงานให้เสมอ จนงานวิจัยสมบูรณ์ที่สุดในที่สุด รวมถึงคณะกรรมการทุกท่านที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต อันประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่จากกลุ่มมาตรการและกลไก กลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ กลุ่มกลุ่มการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิการ และผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรุงเทพมหานคร ที่ให้ความกรุณาในการให้สัมภาษณ์ และให้ความรู้ที่มีประโยชน์อย่างมากและเต็มที่ด้วยความเต็มใจ รวมถึงพี่สุทัศน์ที่คอยให้คำแนะนำและช่วยติดต่อประสานงานไปยังกลุ่มต่างๆของกอง นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณพี่โต้งเจ้าหน้าที่มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ที่ได้กรุณาให้ข้าพเจ้าได้ลงพื้นที่รับฟังการประชุมกับพี่น้องคนไร้บ้าน และข้าพเจ้าขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มูลนิธิกระเจา ในโครงการจ้างวานซ้ำ ที่ให้ความรู้อันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัยชิ้นนี้เป็นอย่างมาก และขอขอบพระคุณพี่น้องคนไร้บ้านที่มาร่วมให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยของข้าพเจ้า

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบิดา มารดาและญาติ รวมทั้งกัลยาณมิตรทุกคนที่คอยให้กำลังใจข้าพเจ้าและสนับสนุนข้าพเจ้าตลอดการทำงานวิจัย ข้าพเจ้าขอขอบคุณทุกท่านจากใจจริง เนื่องจากหากไม่มีทุกท่านแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ก็คงไม่สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้ ทั้งนี้หากงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย และผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและองค์กรต่างๆได้ในอนาคต

นภัสสร วัฒนศิริ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ	10
บทที่ 1	11
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	11
1.1.1 สภาพปัญหาคนไร้บ้าน.....	11
1.1.2 คนไร้บ้านในประเทศไทย	12
1.1.3 สถานการณ์คนไร้บ้านในประเทศไทยที่ผ่านมา	16
1.1.4 สถานการณ์คนไร้บ้านในปัจจุบัน.....	18
1.1.5 ปัญหาการว่างงานของคนไร้บ้าน.....	22
1.1.6 ความหมายของการว่างงาน	24
1.1.7 นิยามของการมีงานทำและนิยามของงานของคนไร้บ้าน	25
1.1.8 มาตรการภาครัฐไทยกับการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้าน	26
1.2 คำถามในการวิจัย.....	32
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	32
1.4 ขอบเขตการวิจัย	33
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	34
บทที่ 2	35

2.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านผ่าน เป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals หรือSDGs) ในประเด็นการเข้าถึงการมีงานทำของคนไร้บ้าน	35
2.2 การเตรียมความพร้อมในการทำงานและเข้าถึงการทำงานสำหรับคนไร้บ้าน.....	38
2.3 นโยบายการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้านในประเทศต่างๆ	49
2.3.1 นโยบายการจ้างงานของประเทศเยอรมัน	49
2.3.2 นโยบายการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการช่วยให้เข้าถึงอาชีพของประเทศเนเธอร์แลนด์ 54	
2.3.3 นโยบายการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการช่วยให้เข้าถึงอาชีพของประเทศฟินแลนด์	55
2.4 ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ	57
2.5 ทฤษฎีประสิทธิผลนโยบาย.....	59
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	62
บทที่ 3	3
3.1 ขอบเขตเวลาที่ศึกษา.....	3
3.2 วิธีการเก็บข้อมูล	3
3.3 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	3
3.4 วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูล	4
3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	6
บทที่ 4	7
4.1 ผลการศึกษาในแนวคิดส่วนที่ 1 การนำนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้มึงานทำไปปฏิบัติ	7
4.1.1 เป้าหมายของนโยบายที่ชัดเจน	7
4.1.2 ความสอดคล้องของนโยบายต่อความต้องการของคนไร้บ้าน.....	15
4.1.3 ความเหมาะสมของหน่วยงานที่รับผิดชอบ	17
4.1.4 ความรู้และความเข้าใจในนโยบายและมาตรการของเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ20	
4.1.5 ความเข้าใจในสภาพปัญหาของคนไร้บ้านของเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ.....	21

4.2 ผลการศึกษาในแนวคิดส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	22
4.2.1 การมีระบบสวัสดิการรองรับคนไร้บ้าน (ที่อยู่อาศัย ปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีพ เบี้ยเลี้ยง)และ ระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับคนไร้บ้านในการกลับสู่สังคมและมืงานทำ.....	22
4.2.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน และ ให้ความช่วยเหลือระหว่างการทำงาน และ การรับประกันว่าคนไร้บ้านจะได้งานทำอย่างแน่นอน	28
4.2.3 การติดตามผลหลังคนไร้บ้านได้งานทำ.....	37
4.2.4 สามารถทำให้คนไร้บ้านได้รับค่าแรงในการทำงานเท่ากับคนทั่วไปในตลาดแรงงาน....	38
4.3 ผลการศึกษาในแนวคิดส่วนที่ 3 การนํานโยบายในประเทศไทยไปปฏิบัติและประสิทธิผล	39
4.3.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย.....	39
4.3.2 ผลลัพธ์ของนโยบายตรงตามเป้าหมาย	40
4.3.3 ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย	44
4.3.4 ผลข้างเคียงของนโยบาย และ ผลกระทบของนโยบาย	48
บทที่ 5	51
5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	51
5.1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาความเหมาะสม และประสิทธิผลของการนํานโยบายสนับสนุนการมืงานให้แก่คนไร้บ้านไปปฏิบัติ	51
5.1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการให้คนไร้บ้านมืงานทำ.....	58
5.2 ข้อเสนอแนะ	62
5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	62
5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	62
5.3 ข้อจำกัดและความท้าทายในการศึกษา	63
บรรณานุกรม.....	64

ประวัติผู้เขียน..... 72

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

หน้า

รูปภาพที่ 1 ผลสำรวจคนไร้บ้านในปี 2558 จาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 17	
รูปภาพที่ 2 จำแนกกลุ่มคนไร้บ้านตามระยะเวลาของการเป็นคนไร้บ้าน ในปี 2563	19
รูปภาพที่ 3 ช่องทางการหารายได้ของคนไร้บ้านหลังมาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดโรคในปี 2563.....	20
รูปภาพที่ 4 ความคิดเห็นของคนไร้บ้านต่อมาตรการความช่วยเหลือจากรัฐ.....	21

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 สภาพปัญหาคนไร้บ้าน

เมื่อกล่าวถึงคนไร้บ้านคนไร้บ้านในความหมายทางมนุษยวิทยาหมายถึงสภาพของคนไร้ที่อยู่และไม่สามารถที่จะหาที่อยู่เป็นหลักแหล่งของตนเองได้ซึ่งมาจากหลากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะมาจากความยากจน การมีไร้ที่พึ่ง การไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ที่แน่นอนและมั่นคงพอที่จะเข้าถึงที่อยู่อาศัยได้ หรือแม้กระทั่งการหนีออกจากบ้าน ในบางครั้งการไร้ที่อยู่อาศัยของคนไร้บ้านก็มาจากความต้องการส่วนตัวซึ่งไม่ต้องการที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของคนไร้บ้านว่า เป็นสถานะที่ปราศจากการเข้าถึงปัจจัยต่างๆ โดยสภาวะการไร้บ้าน (Homelessness) เป็นสถานะที่คนไม่สามารถที่จะเข้าถึงหรือใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในแหล่งที่อยู่อาศัยได้อย่างถาวรหรือตลอดไป (UN Habitat for a better urban future, 2019) โดยสภาวะการไร้บ้านประกอบด้วย ผู้ที่อาศัยอยู่ริมถนน หรือ ผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งที่เหมาะสม การมีที่อยู่ที่ไม่ถาวร นอกจากนี้เหล่าคนไร้บ้านจะต้องเผชิญกับความขาดแคลนและการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่แตกต่างจากคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น สิทธิในการได้งานทำหรือความสามารถในการมีรายได้จากการทำงาน สิทธิในการเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข สิทธิด้านความมั่นคงปลอดภัยในสังคม สิทธิในการดำรงความเป็นส่วนตัว และสิทธิในการเข้าถึงการศึกษา การเป็นคนไร้บ้านนั้นทำให้พวกเขาถูกกีดกันจากสังคมและการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงจะได้ และสิ่งที่เป็นปัญหาที่สุดก็คือ การถูกเพิกเฉยและละเลยในสิทธิในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่พวกเขาควรจะได้รับโดยรัฐ ดังนั้นสิทธิในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่เพียงพอและเหมาะสมขึ้นอยู่กับให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้วย ไม่ว่าจะเป็น การมีงานทำ การได้รับการบริการด้านสุขภาพที่ดี ได้รับความคุ้มครองด้านความปลอดภัยในสังคม และ ความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ตาม The Sustainable Development Goals (SDGs) การไร้บ้านนั้นถือเป็นสิ่งที่ขัดต่อเป้าหมายการพัฒนาของ SDGs โดยไม่ว่าจะเป็น ความยากจน ความหิวโหย สุขอนามัยที่แย่ การไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่เพียงพอได้ การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาด และการเข้าถึงสุขภาพที่เหมาะสม ซึ่งสภาวะการไร้บ้านของคนไร้บ้านนั้นจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาของประเทศ การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต รวมถึงยังทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นในโลกอีกด้วย

ดังนั้นการที่จะแก้ไขปัญหาคารไร้ที่อยู่อาศัยรัฐบาลแต่ละประเทศสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้ด้วยการแก้ไขปัญหามาโดยการออกกฎหมายหรือนโยบายที่สอดคล้องกับเป้าหมายการ

พัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหาการไร้บ้าน โดยแต่ละ SDGs ประกอบด้วย (UN Habitat for a better urban future, 2019)

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน (No poverty)

เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย (Zero Hunger)

เป้าหมายที่ 3 มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good health and well-being)

เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล (Clean water and sanitation)

เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced Inequality)

เป้าหมายที่ 11 เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)

อย่างไรก็ตามการที่จะสามารถแก้ไขปัญหาการไร้บ้านได้ทุกรัฐต้องพึงตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนตนเองเป็นสำคัญ การไร้บ้านเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต่างต้องเผชิญกับปัญหานี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความยืดหยุ่นอยู่กับสิทธิมนุษยชนอย่างแยกไม่ออก การแก้ไขปัญหาของแต่ละประเทศล้วนสะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศ รวมทั้งไม่เพียงแต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของรัฐแต่เพียงเท่านั้น แต่สะท้อนถึงการไม่สามารถเข้าถึงการมีสุขภาพชีวิตที่ดีได้ ในทุกๆปีจะมีคนไร้บ้านที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะที่เสียชีวิตจากการไม่สามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพได้ หรือบางคนถูกกีดกันจากสังคม ไม่สามารถหางานทำได้ เนื่องจากขาดการยอมรับ หรือแม้กระทั่งไม่สามารถไปเลือกตั้งได้ จากปัญหาการไร้บ้านเหล่านี้มีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่ดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขปัญหาการไร้บ้านบนพื้นฐานของหลักกฎหมายระหว่างประเทศ หลักประชาธิปไตยหลักสิทธิมนุษยชน (United Nations Human rights office of high commissioner, n.d.)

1.1.2 คนไร้บ้านในประเทศไทย

คนไร้บ้านในบริบทของวัฒนธรรมไทย จากบทความ “นิยามและมายาคติกับความเป็นจริงของคนไร้บ้านผ่านการสำรวจในพื้นที่กรุงเทพมหานคร” ของ รณภูมิ สามัคคีคารมย์ (รณภูมิ สามัคคี

กรรม, 2560) ได้ศึกษาพบว่า คนไร้บ้านในบริบทของวัฒนธรรมไทย คือผู้ที่อยู่ในภาวะไร้บ้าน โดยมักจะพักอาศัยอยู่ที่ศูนย์คนเร่ร่อนคนไร้บ้าน สถานสงเคราะห์ชั่วคราวของรัฐ โดยการให้นิยามนี้ไม่รวมถึงผู้ป่วยทางจิตและขอทาน และจากการศึกษาด้านมายาคติพบว่า คนไทยมักจะมีความเชื่อเกี่ยวกับคนไร้บ้านว่าเป็นผู้ที่ไม่มีศักยภาพ ไม่มีบ้านไม่มีครอบครัว ชี้แจง ไม่เอาการเอางาน และสถานะเศรษฐกิจก็เป็นตัวส่งผลให้เกิดคนไร้บ้านอีกด้วย ความเข้าใจผิดเหล่านี้ส่งผลให้คนไร้บ้านถูกกีดกันออกจากสังคม และกลายเป็นเสมือนคนชายขอบที่ห่างไกลจากการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ รวมทั้งรัฐเองก็ไม่สามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะคนไร้บ้านได้อย่างชัดเจนโดยรัฐมักจะใช้แนวทางในการ กำจัด ตรวจจับและผลักดันให้พวกเขากลับไปอยู่กับครอบครัวดั้งเดิม เมื่อผู้เขียนทำการสำรวจจึงพบว่า ในความเป็นจริงแล้ว คนไร้บ้านไม่ได้เหมือนกับมายาคติที่คนภายนอกคิด

จากการสำรวจมายาคติที่ว่าคนไร้บ้านเป็นคนไม่มีศักยภาพนั้นพบว่า ร้อยละ 90.8 ของคนไร้บ้านในพื้นที่สาธารณะ และร้อยละ 74 ของคนไร้บ้านในสถานพักพิงต่างมีทักษะอาชีพต่างๆมาก่อนที่จะเป็นคนไร้บ้าน ไม่ว่าจะเป็น เกษตรกร ประมง อาชีพค้าขาย ก่อสร้าง นอกจากนี้ผลสำรวจยังพบว่า คนไร้บ้านไม่ได้อยู่เฉยและรอเพียงแต่ความช่วยเหลือเท่านั้น ซึ่งคนไร้บ้านในพื้นที่สาธารณะมีการทำงานเพื่อหารายได้ยังชีพ โดยมักจะประกอบอาชีพในประเภทรับจ้างทั่วไปร้อยละ 35.5 เก็บของเก่า ขายร้อยละ 24.4 และค้าขายร้อยละ 11.3 แต่กระนั้นคนไร้บ้านร้อยละ 57.6 ระบุว่ารายได้จากการประกอบอาชีพดังกล่าวไม่พอต่อการดำรงชีพในแต่ละวัน นอกจากนี้การสำรวจยังพบว่าสิ่งที่ทำให้คนไร้บ้านกลายเป็นคนไม่มีที่อยู่อาศัยไม่ได้มาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ผลสำรวจคนไร้บ้านในพื้นที่สาธารณะร้อยละ 52 และคนไร้บ้านในสถานพักพิงร้อยละ 65.7 บ่งชี้ว่า คนไร้บ้านที่ออกมาอยู่ข้างนอกนั้นประสบกับปัญหาส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้ในการสำรวจความต้องการของคนไร้บ้านพบว่า คนไร้บ้านไม่ได้ต้องการเพียงแต่บ้านและอาชีพ โดยผลสำรวจร้อยละ 27.7 ต้องการอาหาร ร้อยละ 22.7 ต้องการที่พักอาศัย ร้อยละ 18.8 ต้องการสวัสดิการรักษายาบาล ร้อยละ 16.2 ต้องการเสื้อผ้า ร้อยละ 13.7 ต้องการที่อาบน้ำ และร้อยละ 11.7 ต้องการสวัสดิการสังคม และที่เหลือร้อยละ 21 ไม่ต้องการความช่วยเหลือใดๆ ซึ่งในประเด็นนี้รัฐมนตรีได้ให้ความเห็นว่าคนที่คนไร้บ้านไม่ต้องการความช่วยเหลือใดๆสะท้อนให้เห็นว่าระบบสวัสดิการและความช่วยเหลือของรัฐนั้นยังไม่สามารถตอบสนองหรือยังไม่ตรงตามความต้องการของคนไร้บ้าน (รณภูมิ สามัคคีคารมย์, 2560)

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยของ บุญเลิศ วิเศษปรีชา “โลกของคนไร้บ้าน” (บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2017) ได้มีการเปิดมุมมองต่อคนไร้บ้านในภาพของความเป็นจริง คนไร้บ้านมักจะมีวิถีการอยู่อาศัย

แบบเฉพาะและมีแนวทางในการเอาชีวิตรอดไปในแต่ละวัน คนไร้บ้านส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป แจกใบปลิว ขายของต่างๆ เก็บของเก่าขาย หรือแม้กระทั่งเรียไรเงิน แต่มักจะมีรายได้ไม่พอยังชีพและไม่สามารถที่จะเช่าที่อยู่อาศัยได้ คนไร้บ้านทุกคนไม่ใช่ว่าจะยอมรับการเป็นคนไร้บ้านได้ตั้งแต่แรก หากแต่พวกเขาได้มีการเปลี่ยนผ่านและยอมรับในการเป็นคนไร้บ้านในที่สุด

สาเหตุของการเป็นคนไร้บ้านนั้นมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งไม่ได้มาจากด้านเศรษฐกิจว่าแบบที่ทุกคนเข้าใจ หากแต่พวกเขาเหล่านั้นล้วนมีปัญหาส่วนตัวไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว เคยต้องคดีและตกงานเรื้อรัง แต่คนไร้บ้านทุกคนนั้นพยายามดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่ว่าจะคอยหาข่าวสารเกี่ยวกับข่าวแจกฟรี หรือการดิ้นรนทำงานต่างๆ ที่ทำได้ถึงแม้จะถูกโกงค่าแรงก็ตาม บางคนพยายามใช้ช่องทางการหางานจากภาครัฐที่เป็นความหวังของพวกเขาและครอบครัวที่จะสามารถทำให้เขาสามารถมีชีวิตอยู่รอดได้ แต่กระนั้นการช่วยเหลือจากภาครัฐก็ใช้เวลานานเกินไปจนพวกเขาไม่สามารถรอได้และจำใจต้องทำงานที่ตนสามารถทำได้เพื่อเอาชีวิตรอดทุกอย่างที่ถูกเอาเปรียบและโกงมากมาย ทั้งนี้สิ่งที่ดึงดูดให้คนยังคงสภาพของการเป็น “คนไร้บ้าน” มากที่สุดก็คือ การที่พวกเขาค้นพบช่องทางหากินโดยไม่จำเป็นต้องมีบ้านก็ได้ เช่น การมีอาชีพเก็บของเก่า ทำให้เขามีอิสระในการทำงานและไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัยเพื่อการทำงานอีกด้วย สิ่งนี้ผู้เขียนค้นพบสาเหตุของการเป็นคนไร้บ้าน แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ พวกที่หมดหวังในการหางานที่อยากทำ และ พวกที่สามารถค้นพบช่องทางที่ทำให้ตนเองอยู่รอดได้โดยไม่ต้องมีบ้าน โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะพบว่าเป็นพวกที่หมดหวังหรือมีความหวังในการใช้ชีวิตที่น้อย ใช้ชีวิตรอดไปวันๆ อย่างไรก็ตามในการเป็นคนไร้บ้านการที่มีอาหารกินให้มีชีวิตรอดในแต่ละวันในยังไม่เพียงพอ พวกเขาจำเป็นต้องมีเงินติดตัว ซึ่งเป็นค่ารถในการเดินทางไปรับอาหารฟรี หรือไปทำงานในแต่ละวัน กล่าวคือทุกคนต้องมีเงินติดตัวและมีช่องทางการหารายได้ตามที่ตนต้องการ

นอกจากนี้จากงานวิจัยดังกล่าวค้นพบลักษณะร่วมของคนไร้บ้านว่า

- 1.) ขาดเครือข่ายสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นคนที่ดีงาน เพิ่งออกจากเรือนจำ คนพิการ ด้วยสภาพของความโดดเดี่ยวไร้ญาติขาดมิตรและไม่มีสิ่งรองรับในช่วงที่อยู่ในสภาวะวิกฤต
- 2.) วุฒิการศึกษาต่ำ และงานบางประเภทมักจะจำกัดวุฒิการศึกษา ทำให้คนไร้บ้านไม่สามารถทำงานได้
- 3.) การขาดทักษะ ทางฝีมือ คนไร้บ้านบางคนไม่มีทักษะอาชีพ
- 4.) ไม่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในการจะประกอบอาชีพค้าขาย หรือหาบเร่ คนเหล่านี้บางคนไม่มีต้นทุนเลยจึงไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพในการหาเงินในลักษณะนี้ได้ จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้คนไร้บ้านล้มตาอำปากได้ยาก

เมื่อพิจารณาประเภทของคนไร้บ้าน ในการแบ่งประเภทของคนไร้บ้านจะมีการใช้เกณฑ์ในการจำแนกหลากหลายประเภทด้วยกัน ในสังคมของคนไร้บ้านจะมีการแบ่งประเภทด้วยตัวเอง ได้แก่

- 1.) คนที่มีงานประจำ คือ คนที่มีงานทำประจำ มีรายได้พอที่จะซื้อข้าวกิน นานๆครั้งจะไปรับข้าวฟรี เพราะไม่อย่างถูกเหมารวมว่าเป็นพวก “ผี”
- 2.) คนที่ไม่มีงานประจำ หรือ “ผี” มีทุนน้อย หรือไม่มีเลย มักจะรอรับข้าวฟรีและความช่วยเหลือจากรัฐ
- 3.) คนเดินชนดั่งค์ คือคนที่หาเงินโดยการหลอกลวงชาวบ้าน สร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน

การแบ่งประเภทหรือชนชั้นในหมู่คนไร้บ้านสะท้อนให้เห็นสังคมการทำงานของคนไร้บ้าน และแสดงให้เห็นว่าพวกเขาจำเป็นต้องมีการหาเงินไม่ว่าทางใดหรือทางหนึ่งเพื่อเอาชีวิตรอด อีกทั้งการต่อแถวรับข้าวหรือความช่วยเหลือจากรัฐนั้นเป็นช่องทางที่ใช้เพื่อการประทังชีวิตให้อยู่รอดไปวันๆ อย่างไรก็ตามหากจัดประเภทคนไร้บ้านตามระยะเวลา (ณัฐพล สีวลีพันธ์, 2021) จะสามารถแยกได้เป็น

- 1.) คนไร้บ้านหน้าใหม่ คือตัดสินใจเป็นคนไร้บ้านมาแล้วไม่เกิน 5 ปี
- 2.) คนไร้บ้านหน้าเก่า เป็นคนไร้บ้านมานานกว่า 5 ปีแล้ว

และการดำเนินชีวิตของทั้งคนไร้บ้านหน้าใหม่และหน้าเก่าจะแบ่งออกเป็น คนไร้บ้านที่ทำงาน กับ คนไร้บ้านที่ไม่ทำงาน โดย

- 1.) คนไร้บ้านที่มีงานทำ จะเป็นคนไร้บ้านที่ทำงานรับจ้าง งานไม่จำ รายได้ไม่แน่นอน
- 2.) คนไร้บ้านที่ไม่มีงานทำ จะดำรงชีวิตด้วยการรับข้าวฟรีไปวันๆ

นอกจากนี้ท่ามกลางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้มีการสำรวจความต้องการของคนไร้บ้าน ทำให้นำไปสู่การจำแนกประเภทคนไร้บ้านออกมาใหม่ (คณะวิจัย TDRI, 2563) เป็น

- 1.) คนไร้บ้านดั้งเดิม
- 2.) คนไร้บ้านหน้าใหม่ ที่ตกงานเนื่องจากสถานประกอบการและร้านค้าที่ปิดตัวลง

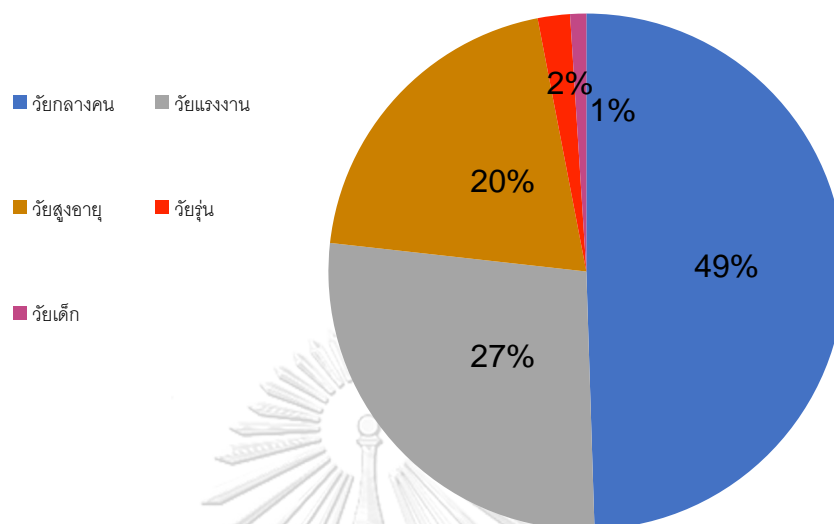
อย่างไรก็ตามในการแบ่งประเภทของคนไร้บ้าน การที่ผู้วิจัยได้มีการยกการแบ่งประเภทคนไร้บ้านที่ถูกแบ่งโดยคนไร้บ้านด้วยตนเองมานั้น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าในสังคมคนไร้บ้านคนส่วนใหญ่เป็นคนที่มีการทำงาน ถึงแม้ไม่มีงานทำ พวกเขาก็ต้องมีรายได้เพื่อการยังชีพ หรือการเดินทางไปรับอาหารฟรี อีกทั้งการจัดประเภทคนไร้บ้านตามระยะเวลาและตามการดำเนินชีวิตจำแสดงให้เห็นภาพ

ที่ชัดเจนขึ้นไปอีกว่ายังมีคนไร้บ้านที่มีงานทำและไม่มีงานทำ และในสถานการณ์ปัจจุบันท่ามการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ก็ได้มีการแบ่งประเภทคนไร้บ้าน ซึ่งมีคนไร้บ้านหน้าใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากการตกงานด้วยซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่าพวกเขายังคงมีความต้องการในการหางาน ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะให้ความสนใจไปที่คนไร้บ้านที่ได้ต้องการมีงานทำและต้องการมีรายได้หล่อเลี้ยงชีพที่เพียงพอ ซึ่งคนไร้บ้านกลุ่มที่มีงานทำจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบท่ามกลางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มากที่สุด ซึ่งส่งผลให้รายได้ของพวกเขาหายไป ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการนำเสนอในหัวข้อต่อไปเพื่อให้เห็นภาพว่าคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ

1.1.3 สถานการณ์คนไร้บ้านในประเทศไทยที่ผ่านมา

เมื่อกล่าวถึงสถานการณ์คนไร้บ้านในประเทศไทย ที่ผ่านมาประเทศไทยไม่เคยมีการสำรวจข้อมูลหรือทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนคนไร้บ้านอย่างเป็นทางการมาก่อน โดยการสำรวจคนไร้บ้านในปี 2551 ได้มีหลากหลายองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าทำการสำรวจตัวเลขคนไร้บ้าน หากแต่แนวทางที่นักวิจัยแต่ละองค์กรใช้ในการศึกษาทำให้เกณฑ์ในการนับจำนวนคนไร้บ้านนั้นออกมาแตกต่างกันตามเกณฑ์จำแนก จนกระทั่งในปี พ.ศ.2558 ได้มีการจัดสำรวจจำนวนคนไร้บ้านขึ้นเป็นครั้งแรก โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการพัฒนาเครื่องมือในการสำรวจและการเก็บข้อมูลและทำการเข้าสำรวจตัวเลขคนไร้บ้านในประเทศไทย โดยได้มีการทำการสำรวจ ใน 3 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และขอนแก่น ซึ่งพิจารณาแล้วว่าเป็นจังหวัดที่มีคนไร้บ้านเป็นจำนวนมาก จากผลสำรวจพบว่ามีจำนวนคนไร้มีจำนวน 1,500 คน จำนวนร้อยละ 28 ไม่มีบัตรประชาชน ร้อยละ 55 ไม่สามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพและสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2563) โดยเฉพาะในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร สำรวจพบว่ามีคนไร้บ้านจำนวน 1,307 คน แบ่งเป็นเพศชาย 1,087 คน เพศหญิง 202 คน เพศทางเลือก 13 คน และไม่สามารถระบุเพศได้ 5 คน คนไร้บ้านส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยกลางคน (อายุ 40-59 ปี) คิดเป็นร้อยละ 49 รองลงมาคือวัยแรงงาน (อายุ 19-39 ปี) คิดเป็นร้อยละ 27 ถัดมาเป็นวัยสูงอายุ (อายุมากกว่า 60 ปี) คิดเป็นร้อยละ 20 จำนวนน้อยที่สุดคือวัยรุ่นร้อยละ 2 และวัยเด็กร้อยละ 1 และจากจำนวนที่สำรวจ

จำนวน 129 คนอาศัยที่ศูนย์พักชั่วคราว และ 1,178 คน อาศัยอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ ซึ่งคิดเป็นจำนวนร้อยละ 90 ของจำนวนคนไร้บ้านทั้งหมด

รูปภาพที่ 1 ผลสำรวจคนไร้บ้านในปี 2558 จาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งหมด 1,500 คน จำแนกตามช่วงวัย

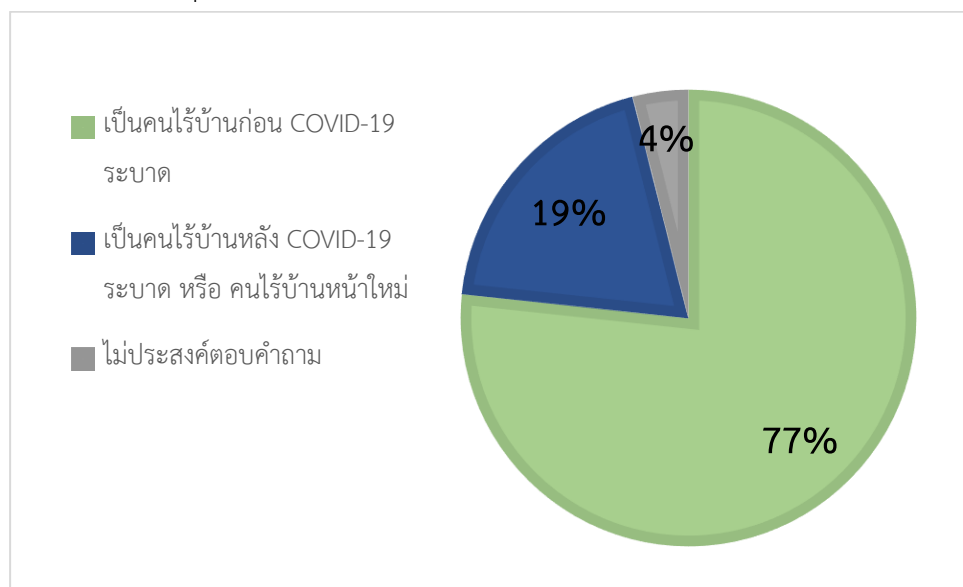
จากผลสำรวจครั้งแรกของรัฐในปี 2558 แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาก่อนหน้ารัฐมีความใส่ใจต่อปัญหาคนไร้บ้านในระดับที่ต่ำมาก มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ได้รับการช่วยเหลือและได้ที่อาศัยชั่วคราว อย่างไรก็ตาม ณ ขณะนั้น ผู้อำนวยการสำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ได้อธิบายว่า กรุงเทพมหานคร มีบ้านพักชั่วคราวสำหรับคนไร้บ้านได้แก่ บ้านพักอิมใจ ซึ่งสร้างมาตั้งแต่ปี 2556 โดยบ้านอิมใจสร้างขึ้นเพื่อเป้าหมายในการให้การพักพิงและบริการขั้นพื้นฐานแก่คนไร้บ้าน รวมทั้งการ พัฒนาและฟื้นฟู และทำให้คนไร้บ้านหลุดพ้นจากการเป็นคนไร้บ้าน โดยการฝึกอาชีพ ฝึกทักษะ และดำเนินการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้านจำนวน 600 ราย (ในปี 2558) ผ่านกระทรวงแรงงานและหน่วยงานเอกชน ในปี 2558 มีผู้ใช้บริการจำนวน 32,000 ครั้งและจำนวนของผู้สูงอายุที่เข้าใช้บริการมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ตามคนไร้บ้านที่ได้ออกไปใช้ชีวิตและไม่กลับมาใช้บริการที่บ้านพักอิมใจเลยคิดเป็นเพียงร้อยละ 10 ของจำนวนผู้ใช้บริการเท่านั้น (ThaiPublica, 2558) ต่อมาในปี 2562 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย และ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้มีความร่วมมือในการสำรวจสถานการณ์คนไร้บ้านทั่วทั้งประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก สืบเนื่องจากนโยบายลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มรายได้น้อยและด้อยโอกาส โดยได้มีคำสั่งให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) จัดทำแผนแม่บทพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ

20 ปี (ปี 2560-2579) ในประชากรกลุ่มรายได้น้อยรวมถึงคนไร้บ้านด้วย ดังนั้นกระทรวงพม. จึงได้มีการจัดทำการศึกษาสำรวจจำนวนคนไร้บ้านเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำนโยบายเพื่อช่วยเหลือให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานของรัฐรวมทั้งฟื้นฟูและพัฒนาชีวิตคนไร้บ้าน โดยได้สำรวจเสร็จสิ้นและเผยแพร่ผลสำรวจในช่วงต้นปี 2563 โดยจากการสำรวจพบว่าทั่วประเทศมีจำนวนคนไร้บ้านจำนวน 2,719 คน แบ่งเป็นเพศชาย 2,338 คนคิดเป็นร้อยละ 86 เพศหญิงจำนวน 380 คนคิดเป็นร้อยละ 14 โดยโดยจังหวัดที่พบคนไร้บ้านมากที่สุดคือกรุงเทพมหานครคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60 หรือ 1,631 คน และสัดส่วนช่วงอายุที่พบมาก คือ ร้อยละ 57 เป็นวัยแรงงานตอนปลาย (อายุ 40-59ปี) รองลงมาร้อยละ 18 เป็นผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) โดยตัวเลขสัดส่วนของวัยอื่นจากการแถลงการณ์ของกระทรวง พม. ไม่ได้ระบุเอาไว้ นอกจากนี้การกระจายตัวของคนไร้บ้านในแต่ละจังหวัด พบว่าคนไร้บ้านส่วนใหญ่จะอยู่ที่กรุงเทพมหานคร คิดเป็นจำนวนร้อยละ 38 รองลงมาได้แก่จังหวัดนครราชสีมาจำนวนร้อยละ 5 จังหวัดเชียงใหม่ร้อยละ 4 จังหวัดสงขลาร้อยละ 4 จังหวัดชลบุรีร้อยละ 3 จังหวัดขอนแก่นร้อยละ 3 (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2563) จากการสำรวจในปี 2562 แสดงให้เห็นว่าเมื่อได้ดำเนินการลงพื้นที่อย่างจริงจังโดยการเก็บข้อมูลทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทยพบว่าจำนวนคนไร้บ้านนั้นไม่ได้กระจุกอยู่เพียงแค่กรุงเทพแต่เพียงเท่านั้น หากแต่จำนวนคนไร้บ้านกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ประเทศไทย

1.1.4 สถานการณ์คนไร้บ้านในปัจจุบัน

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ท่ามกลางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อการค้าทางชีวิตและระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ส่งผลให้มีอัตราการว่างงานเพิ่มสูงขึ้น จากรายงานของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ThaiPublica, 2564) ชี้ว่าในไตรมาสที่ 3/2564 มีผู้ว่างงานจำนวน 870,000 คนทั่วประเทศ ซึ่งปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ก็ส่งผลให้มีคนไร้บ้านหน้าใหม่เกิดขึ้น จากการคาดการณ์ตัวเลขของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คาดว่า ในปี 2564 จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จะทำให้ตัวเลขของคนไร้บ้านเพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 30 โดยจากเดิม 2,719 คน เป็น 3,535 คน เพิ่มขึ้น 816 คน (ไทยรัฐ, 2564) หรือเกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะมีคนไร้บ้านเพิ่มขึ้นเรื่อยๆและการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จากการสำรวจในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่นๆ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน ซึ่งเป็นการสำรวจคนไร้บ้านในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยเริ่มสำรวจตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม 2563 ถึงวันที่ 22 สิงหาคม 2563 และการจำแนกคนไร้บ้านหน้าใหม่จะ

จำแนกโดยผู้ที่เป็นคนไร้บ้านหลังวันที่ 13 มีนาคม 2563 และมีคนไร้บ้านที่อยู่ในสภาวะไร้บ้านมาก่อนแล้วร้อยละ 76.98 โดยสรุปได้เป็นแผนภาพดังนี้

รูปภาพที่ 2 จำแนกกลุ่มคนไร้บ้านตามระยะเวลาของการเป็นคนไร้บ้าน ในปี 2563
 ที่มา: ดัดแปลงจาก “จำแนกกลุ่มคนไร้บ้านตามระยะเวลาของการเป็นคนไร้บ้าน” (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563)

นอกจากนี้การสำรวจช่องทางการหารายได้ของคนไร้บ้านที่เปลี่ยนแปลง ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยก่อนช่วงระบาดคนไร้บ้านจะประกอบอาชีพรับจ้างขายของเล็กๆน้อยๆตามงานต่างๆ แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สำรวจพบว่าคนไร้บ้านที่เคยหารายได้ได้นั้นแทบไม่มีงานทำร้อยละ 39.57 โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค นอกจากนี้สัดส่วนของคนไร้บ้านที่มีงานประจำคิดเป็นร้อยละ 6.47 รับจ้างไม่ประจำร้อยละ 20.14 เก็บของเก่าร้อยละ 13.67 ขายของเล็กๆน้อยๆร้อยละ 5.04 โดยสรุปได้เป็นแผนภาพดังนี้

รูปภาพที่ 3 ช่องทางการหารายได้ของคนไร้บ้านหลังมาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในปี 2563

ที่มา: ดัดแปลงจาก “ช่องทางการหารายได้ของคนไร้บ้าน” (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563)

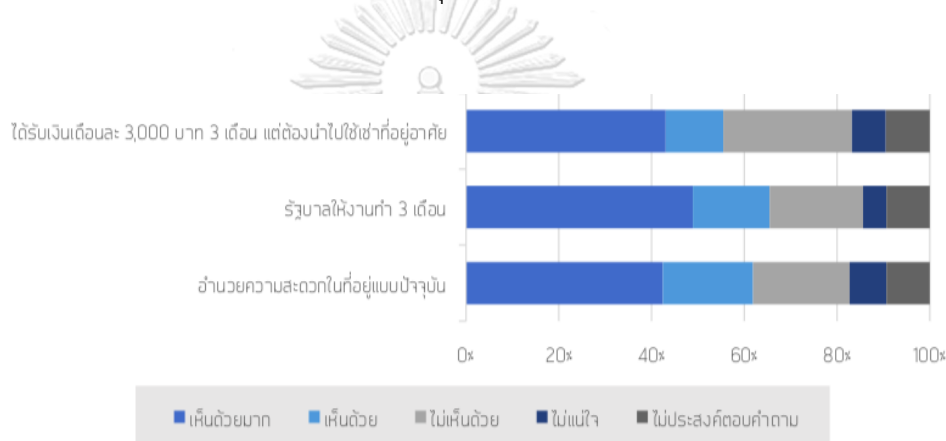
และจากการสำรวจเรื่องความเครียดของคนไร้บ้านท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่าร้อยละ 53.96 มีสุขภาพจิตเหมือนเดิม ในขณะที่ร้อยละ 28.06 มีความเครียดเรื่องการขาดรายได้ โดยผลวิจัยได้สรุปไว้ว่า

“จากการสำรวจทัศนคติของคนไร้บ้าน พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของคนไร้บ้านมองว่า COVID-19 ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและการทำงาน” และ “กลุ่มคนไร้บ้านให้ความสำคัญกับปัญหาปากท้องหรือความอดอยาก มากกว่าการติดเชื้อ โดยคิดเป็นจำนวนร้อยละ 79.14 เนื่องจากเป็น

ปัญหาที่ต้องเผชิญทุกวันและช่องทางการหารายได้เพื่อยังชีพลดลงจากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19”

(สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563: 3)

ในส่วนของผลสำรวจความคิดเห็นของคนไร้บ้านต่อแนวทางการช่วยเหลือรัฐ โดยแนวทางที่คนไร้บ้านเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นร้อยละ 65.47 คือ มาตรการที่รัฐจัดหางานให้ทำเป็นเวลา 3 เดือน รองลงมาจะเป็นมาตรการอำนวยความสะดวกในที่อยู่แบบปัจจุบัน และ มาตรการเงินเยียวยาเดือนละ 3,000 บาท 3 เดือนเพื่อนำไปเช่าที่อยู่อาศัย (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563) โดยสรุปได้ดังนี้

รูปภาพที่ 4 ความคิดเห็นของคนไร้บ้านต่อมาตรการความช่วยเหลือจากรัฐ

ที่มา: (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2563)

เมื่อพิจารณาภาพรวมแล้วประเทศไทยนั้นประสบกับปัญหาคนไร้บ้านมาเป็นเวลานาน หากแต่ประเด็นคนไร้บ้านนั้นเพิ่งจะได้รับความสนใจและเริ่มมีการจัดทำข้อมูลที่เป็นทางการขึ้นมาเป็นครั้งแรกในช่วงปี 2558 แต่การสำรวจในครั้งนั้นเป็นการลงพื้นที่สำรวจเพียงไม่กี่จังหวัด โดยเป็นจังหวัดนำร่อง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และขอนแก่น จากผลสำรวจพบว่ามีจำนวนคนไร้มีจำนวน 1,500 คน แบ่งเป็นเพศชาย 1,087 คน เพศหญิง 202 คน เพศทางเลือก 13 คน และไม่สามารถระบุเพศได้ 5 คน ต่อมาในการสำรวจในปี 2563 โดยเป็นการสำรวจแบบปูพรมทั่วทั้งประเทศ จากการสำรวจพบว่าจำนวนคนไร้บ้านทั่วประเทศมีจำนวนทั้งหมด เป็น 2,719 คน แบ่งเป็นเพศชาย 2,338 คนคิดเป็นร้อยละ 86 เพศหญิงจำนวน 380 คน จะเห็นได้ว่าเมื่อทำการสำรวจอย่างจริงจังทั่วประเทศแล้วพบว่าตัวเลขของคนไร้บ้านทั่วประเทศมีจำนวนมากกว่าตัวเลขของคนไร้บ้านที่ทำการสำรวจในปี 2558 ถึง 1,219 คน หรือร้อยละ 81.26 แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทย

มีตัวเลขคนไร้บ้านที่ตกสำรวจมากกว่าครึ่ง ในขณะที่ปัจจุบันท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้มีการคาดคะเนตัวเลขของจำนวนคนไร้บ้านหน้าใหม่ที่มีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 30 ซึ่งเป็นผลพวงมาจากพิษเศรษฐกิจและคนที่ตกงานเป็นจำนวนมาก และจากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จากการสำรวจในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่นๆ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างนโยบายเพื่อช่วยเหลือคนไร้บ้านท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่าจากจำนวนดังกล่าวมีคนไร้บ้านเพิ่มขึ้นร้อยละ 19 แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคตตัวเลขของคนไร้บ้านมีแนวโน้มที่จะพุ่งสูงขึ้นมากกว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งในขณะที่ก่อนหน้านี้สถานการณ์การแพร่ระบาดตัวเลขของคนไร้บ้านก็ไม่ได้แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนคนไร้บ้านลดลงแต่อย่างใด ในขณะที่ผลสำรวจความต้องการของคนไร้บ้านพบว่าพวกเขาต้องการความช่วยเหลือในการให้ทีมงานมากกว่าให้เงินเยียวยา

นอกจากนี้มูลนิธิอิสระชนยังพบว่าท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีจำนวนคนไร้บ้านเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว โดยสังเกตจากการแจกอาหารทุกวันอังคารของมูลนิธิ พบว่ามีคนไร้บ้านหน้าใหม่ที่มารับอาหารเพิ่มขึ้นจำนวนมาก และจากการสอบถามคนไร้บ้านพบว่าพวกเขายังคงรอคอยการเข้าระบบการหางาน หรือถูกเรียกตัวไปทำงาน (พัชณีย์สิดา ไพบุลย์ศิริ, 2564) อีกทั้งการลงพื้นที่สำรวจของมูลนิธิกระจกเงาพบว่าท่ามกลางการแพร่ระบาดมีคนไร้บ้านเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากตกงาน ขาดรายได้ และไม่สามารถกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมได้ อีกทั้งคนไร้บ้านต้องเผชิญกับปัญหา การเข้าถึงอาหาร อุปสรรคในการป้องกันตนเองจากโควิด และขาดรายได้ในการยังชีพเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดทำให้พวกเขาไม่สามารถหางานหรือออกไปทำงานได้ (ไทยรัฐ, 2564)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ขึ้นเนื่องจากการยกเลิกการจ้างงาน รวมทั้งคนไร้บ้านที่เคยทำงานรับจ้างต่างๆที่เคยมีรายได้ก็ไม่สามารถหารายได้ได้ ทำให้ไม่มีเงินในการยังชีพ ดังนั้นความต้องการของพวกเขา ณ ขณะนี้ก็คือการได้กลับไปมีรายได้และได้มีงานทำอีกครั้ง

1.1.5 ปัญหาการว่างงานของคนไร้บ้าน

จากผลสำรวจโดยรวมของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ ทำให้ทราบว่าสถานการณ์คนไร้บ้านในปัจจุบันมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งการแพร่ระบาดนั้นทำให้เกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ขึ้นมาโดยส่วนหนึ่งมาจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดอันส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งการสำรวจยังทำให้พบว่าคนไร้บ้านนั้นไม่ได้มีความต้องการเพียงแค่อาศัยเพียงอย่างเดียว หากแต่คนไร้บ้านเหล่านี้เองก็เป็นผู้ได้ผลกระทบในเรื่องรายได้จากการทำงานและมีความกังวลเกี่ยวกับเรื่องปากท้องเป็นสำคัญ อีกทั้งความ

ต้องการของคนไร้บ้านต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะมีงานทำ ซึ่งถือเป็นภาพสะท้อนได้ว่าคนไร้บ้านไม่ได้เพียงแต่ต้องการที่อยู่อาศัยหากแต่พวกเขานั้นมีความต้องการความมั่นคงในชีวิตซึ่งรวมไปถึงความสามารถในการหารายได้ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยได้รายงานสภาพปัญหาด้านการประกอบอาชีพของคนไร้บ้านที่ต้องเผชิญว่า คนไร้บ้านส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพที่ไม่มั่นคง โดยเป็นอาชีพที่สังคมไม่ให้คุณค่ามีค่าตอบแทนที่ต่ำและรายได้ไม่แน่นอน นอกจากนี้ยังพบว่าคนไร้บ้านมักจะถูกรับจ้างให้ทำงานที่ยากลำบากและอันตรายโดยไม่ได้ค่าจ้างหรือได้ค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม จากการสำรวจของมูลนิธิพบว่าอาชีพที่คนไร้บ้านมักจะทำ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทคืออาชีพที่ไม่ต้องใช้ฝีมือ ได้แก่ ได้แก่ การเก็บของเก่า แจกใบปลิว รับจ้างทั่วไป และอาชีพที่ต้องใช้ฝีมือ ได้แก่ ช่างไม้ ช่างสี หรืองานก่อสร้างต่างๆ อย่างไรก็ตามการประกอบอาชีพของคนไร้บ้านนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายที่เป็นธรรมเทียบเท่ากับคนทั่วไปเนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานนอกระบบ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ม.ป.ป.)

จากงานวิจัย “รายงานการศึกษาแนวทางวิเคราะห์ต้นทุนการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านและติดตามการเปลี่ยนแปลงทางชีวิตของคนไร้บ้านในช่วงเริ่มต้น” ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคนไร้บ้านหน้าใหม่ (พีระ ตั้งธรรมรักษ์ และคณะ, 2561) ซึ่งก็คือคนไร้บ้านที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคม โดยได้ข้อสรุปว่าการตัดสินใจที่จะเป็นคนไร้บ้านมีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีตัวแปรคือครอบครัว หากมีครอบครัวที่มีความเข้าใจและอบอุ่นโอกาสในการตัดสินใจออกมาเป็นคนไร้บ้านจะมีน้อย อย่างไรก็ตามด้วยภาวะของการเป็นคนไร้บ้านเสมือนทำให้พวกเขาเหล่านั้นถูกจัดอยู่ในประเภทคนชายขอบที่ไม่ได้มีการเข้าถึงสิทธิรวมถึงถูกเพิกเฉยและเข้าถึงโอกาสได้น้อยกว่าคนทั่วไป ดังนั้นแรงกระตุ้นที่เขาได้รับจากทุนนิยมย่อมได้รับมากกว่าคนทั่วไปเช่นกัน เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจพวกเขาก็ย่อมได้รับผลกระทบมากกว่าใคร รวมทั้งรัฐไม่สามารถสร้างระบบหรือมาตรการพื้นฐานที่สามารถทำให้คนชายขอบเหล่านี้ได้มีพื้นที่ในการระบบเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสะท้อนจากรูปแบบการประกอบอาชีพของคนไร้บ้านที่มักจะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพที่ไม่แน่นอน สามารถถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย และเสมือนเป็นแรงงานนอกระบบและผิดกฎหมาย รวมทั้งมีรายได้ที่ไม่แน่นอน การจ้างงานในลักษณะนี้เมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินอาจเป็นเรื่องปกติในสังคมไทย หากแต่ด้วยสิทธิของการเป็นมนุษย์และสิทธิของการที่สมควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐ รัฐควรจะเข้ามาสร้างมาตรการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเหล่านี้ โดยทำให้พวกเขานั้นมีรายได้ที่แน่นอนและมั่นคง อีกทั้งจากผลสำรวจยังพบว่าความต้องการของคนไร้บ้านหน้าใหม่ส่วนใหญ่ต้องการการมีงานทำมากกว่าการช่วยเหลือและสนับสนุนจากรัฐในด้านอื่นๆ โดยพวกเขามองว่าการมีงานทำเป็นคนทางนำไปสู่ความมั่นคงและสามารถทำให้เขามีอนาคตที่ดีขึ้นและสร้างครอบครัวที่มั่นคงและมีความสุขได้

การแก้ปัญหาคนไร้บ้านเพียงแต่หาที่อยู่อาศัยและให้พวกเขาได้รับการบริการขั้นพื้นฐานของรัฐเป็นเพียงแค่เป็นการแก้ไขปัญหามากแต่เพียงปลายเหตุเท่านั้น ทั้งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนไร้บ้านได้อีกด้วย และจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบจากเศรษฐกิจและมาตรการการควบคุมโรคที่ผ่านมา ทำให้มีคนไร้บ้านหน้าใหม่เกิดขึ้นในสังคมอีกเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ดังนั้นรัฐจึงต้องมีมาตรการเข้ามาบรรเทาและแก้ปัญหาที่คนไร้บ้านจะต้องเผชิญเหล่านี้ โดยการแก้ไขจะแก้ปัญหาคนไร้บ้านได้อย่างแท้จริงนั้นคือการทำให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงอาชีพและมีศักยภาพพอที่จะเข้าไปแข่งขันในระบบเศรษฐกิจได้ ซึ่งจะเป็นใบเบิกทางให้พวกเขาสามารถกลับเข้าสู่สังคมและมีอนาคตที่ดีได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป

1.1.6 ความหมายของการว่างงาน

ความหมายของการว่างงานในทางเศรษฐศาสตร์ คือ สภาวะของบุคคลที่กำลังหางานที่มีค่าตอบแทนแต่ยังไม่สามารถหางานได้ ณ ขณะนั้น โดยไม่รวมถึง ผู้ที่ไม่ต้องการต้องทำงานหรือหางาน (กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน, 2547) นักเรียนนักศึกษา หรือผู้เกษียณอายุ และเด็ก และ ผู้ที่ต้องการทำงานในอัตราการทำงานที่เวลานั้นๆ แต่ไม่สามารถหางานทำได้ทั้งที่มีคุณสมบัติเพียงพอ หรือ เป็นผู้ที่เชื่อว่าตนสามารถจะหางานที่ได้ค่าจ้างสูงกว่านายจ้างคนก่อน

นอกจากนี้องค์การความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ได้ให้ความหมายของการว่างงาน ว่าเป็น ผู้ว่างงานทั้งหมดที่ไม่ถูกจ้างงานหรือประกอบอาชีพอิสระในช่วงเวลาต่างๆ ทั้งๆ ที่มีความพร้อมในการทำงาน หรือการถูกจ้างงาน และเป็นผู้ที่มีความประสงค์ที่ต้องการจะทำงานที่กำลังหางานผ่านช่องทางต่างๆไม่ว่าจะผ่านทางหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานเอกชน (OECD, n.d.)

World Bank ได้ให้ความหมายของผู้ที่ว่างงานว่าเป็นผู้ที่ปราศจากการจ้างงาน กำลังหางาน และมีความพร้อมที่จะทำงาน รวมทั้งผู้ที่เพิ่งตกงานหรือสมัครใจออกจากงาน ผู้ที่ไม่ได้กำลังหางานแต่มีเป้าหมายว่าจะหางานในอนาคต ภาวะการว่างงานยังสะท้อนถึงความยากจนในประเทศและการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมอีกด้วย (The World Bank, 2018)

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้ให้ความหมายของผู้ว่างงานว่าเป็นผู้ที่กำลังอยู่ในวัยทำงาน โดยปกติมักจะอายุ 15 ปี หรือสูงกว่า เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการจ้างงาน มีลักษณะของการกระทำในการหางานทำ เป็นผู้ที่มีความต้องการและพร้อมที่จะทำงานและได้รับโอกาสได้การทำงาน โดยลักษณะของการหางานทำของผู้ที่ว่างงานนั้น เป็นผู้ที่กำลังดำเนินการหางานผ่านทางช่องทางต่างๆในช่วงเวลาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการหางานปกติ การก่อตั้งธุรกิจ หรือ การเตรียมพร้อมที่จะทำการเกษตร (UN stats, 2022)

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ให้ความหมายของมีงานทำและผู้ว่างงาน โดยผู้ที่มีงานทำ โดยผู้ที่มีงานทำ เป็นผู้ที่ทำงานในสถานทำงานหรือทำธุรกิจในครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563) โดยเป็นการทำงานโดยได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1.) ผู้มีงานทำที่ได้รับค่าจ้าง (paid-employed) คือผู้ที่ทำงานในระหว่างการเก็บข้อมูล หรือ ขณะเก็บข้อมูลไม่ได้ทำงานเนื่องจากการใช้สิทธิ์ลาตามกฎหมายแรงงาน หรือ เป็นนักศึกษาฝึกงาน

2.) ผู้ที่มีงานทำเป็นของตนเอง (self-employed) บุคคลที่ทำงานเพื่อผลกำไรของตนเองหรือเพื่อครอบครัว หรือ บุคคลที่ผลิตสินค้าและบริการทางเศรษฐกิจเพื่อบริโภคในครัวเรือน

และได้ให้ความหมายของผู้ที่ว่างงานว่า คือผู้ที่ไม่มีการจ้างงาน มีความพร้อมในการทำงานทั้งที่กำลังหางานอยู่และไม่สามารถหางานได้

ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการว่างงานโดยอ้างอิงจาก International Labour Organization: ILO ว่าหมายถึงผู้ที่ไม่มีการจ้างงานหรือหากมีการจ้างงานก็ทำในระยะเวลาไม่เกินหนึ่งชั่วโมงต่ออาทิตย์ โดยนิยามดังกล่าวเป็นนิยามที่ไทยได้นำมาใช้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

โดยสรุปแล้วสถานะการว่างงานหมายถึงสถานะที่ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานที่ต้องการจะทำงาน หรือไม่ต้องการทำงาน ณ ขณะนั้น โดยเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะทำงานและสามารถทำงานได้ มีความประสงค์หรือดำเนินการในการหางานต่างๆเพื่อที่จะได้งานทำ

1.1.7 นิยามของการมีงานทำและนิยามของงานของคนไร้บ้าน

นิยามของการมีงานทำในที่นี้ ผู้วิจัยจะเจาะจงไปที่นิยามของการมีงานทำของคนไร้บ้านในทัศนะของผู้วิจัยเอง ประกอบกับนิยามทั่วไปของการมีงานทำจากการให้นิยามของกรมพัฒนาสถิติในประเทศไทย ได้มีการนิยามความหมายของ “การมีงานทำ” ว่าเป็นบุคคลที่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ได้ทำงานตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป โดนได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง เงินปันผล หรือผู้ที่ทำงานน้อยกว่า 1 ชั่วโมงแต่ได้ผลตอบแทน หรือทำงานแต่ยังไม่ได้รับผลตอบแทน และได้ให้นิยามของ “งาน” ว่าหมายถึงกิจการที่ทำแล้วได้รับผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของ โดยผลตอบแทนที่เป็นเงินประกอบด้วย ค่าตอบแทนรายเดือน รายอาทิตย์ รายวัน หรือรายชิ้น (กรมพัฒนาระบบสถิติในประเทศไทย, 2547)

อย่างไรก็ตามในการให้นิยามการมีงานทำของคนไร้บ้านของผู้วิจัยนั้น จากข้อมูลที่กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมาจะแสดงให้เห็นว่าคนไร้บ้านส่วนใหญ่มักจะมีงานทำ หากแต่งานที่ทำนั้นเป็นงานไม่จ้างงานรับจ้าง ค่าตอบแทนต่ำ ค่าตอบแทนไม่แน่นอนและไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตในแต่ละวัน และ

มักจะถูกโกงค่าแรงหรือเอารัดเอาเปรียบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความหมายของการมีงานทำของคนไร้บ้านว่าเป็นการที่คนไร้บ้านได้มีงานทำ เป็นงานที่สมัครใจที่จะทำ และได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่เป็นธรรมซึ่งเป็นค่าแรงขั้นต่ำที่เทียบเท่าหรือมากกว่าค่าจ้างในตลาดแรงงาน นั่นคือวันละ 300 บาท หรือเป็นค่าแรงที่พวกเขาเหล่านั้นพึงพอใจและเพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ในที่นี้ผู้วิจัยมองว่ารัฐจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานหรือมีบทบาทในการสนับสนุนระหว่างคนไร้บ้านกับงานในลักษณะที่ผู้วิจัยระบุไว้ข้างต้น เพื่อให้คนไร้บ้านเหล่านี้สามารถเข้าถึง “การมีงานทำ” ได้

1.1.8 มาตรการภาครัฐไทยกับการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้าน

ในปี 2542 ได้มีแผนการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐขึ้น เพื่อเน้นการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการบริหารที่โปร่งใสและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รัฐได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้แต่เดิมกรมประชาสงเคราะห์ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดสวัสดิการสังคม การให้สงเคราะห์ฟื้นฟู คุ้มครองปกป้องและพัฒนาประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ คนชรา คนพิการ เด็กและคนไร้บ้าน และผู้ประสบปัญหาอื่นๆ รวมทั้งการสนับสนุนงานด้านสังคมของหน่วยงานทั้งภาคประชาชนและภาคเอกชน ต้องไปสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และต่อมาในปี 2545 จากพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้กระทรวงพม. มีหน้าที่ในการพัฒนาสังคม สร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในสังคมและส่งเสริมคุณภาพและความมั่นคงในชีวิตทั้งสถาบันครอบครัวและชุมชน ประชาชน จึงได้มีการจัดตั้ง “กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ” ขึ้นเพื่อรับผิดชอบหน้าที่เหล่านี้ โดย การให้บริการสวัสดิการสังคม การสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ คนไร้ที่พึ่ง (คนไร้บ้าน) ผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยกาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในรูปแบบของการส่งเสริม สนับสนุน ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการช่วยเหลือ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาทางสังคมสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองและพึ่งพาตนเองได้(กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ม.ป.ป.) ในด้านการดำเนินการกับคนไร้บ้านนั้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

ในวันที่ 27 ธันวาคม 2557 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในที่นี้หมายความว่า เป็นการจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งได้มีงานทำ มีที่พักอาศัยและป้องกันไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติต่อคนไร้ที่พึ่ง ในพรบ.นี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยมีประธานกรรมการคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงพม.เป็นรองประธานกรรมการ และมีกรรมการอันประกอบด้วย ปลัดกระทรวง

ศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีก 11 คน และให้อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นกรรมการและเลขานุการ นอกจากนี้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ตามที่มาตรา 9 ไม่ว่าจะเป็นการ เสนอนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองคนไร้บ้าน การกำหนดหลักเกณฑ์คุ้มครองคนไร้บ้าน กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการปฏิบัติในสถานคุ้มครองคนไร้บ้านและเงื่อนไขในการสนับสนุนการดำเนินการ การช่วยเหลือหน่วยงานต่างๆ

อย่างไรก็ตามกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ในการดำเนินการจัดตั้งสถานคุ้มครองสำหรับคนไร้ที่พึ่งและเสนอต่อคณะกรรมการ รวมทั้งการกำหนดพื้นที่ในการให้การคุ้มครอง โดยมอบหมายให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการรับผิดชอบในการดำเนินการของสถานคุ้มครองคนไร้บ้าน โดยมีอำนาจคุ้มครองคนไร้บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจและติดตามสภาพปัญหาการส่งตัวคนไร้บ้านมายังสถานคุ้มครองเพื่อให้การช่วยเหลือด้านต่างๆ การจัดให้มีที่อยู่อาศัย การมีสุขภาวะและสุขลักษณะที่ดี มีเครื่องนุ่งห่ม มีการตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิต การฝึกอาชีพและหาอาชีพให้แก่คนไร้บ้าน อีกทั้งยังมีการประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้การช่วยเหลือคนไร้บ้านและให้การสนับสนุน

และในส่วนของสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จัดให้มีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เพื่อดำเนินการในการให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นเครือข่ายให้แก่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในเขตพื้นที่หรือสถานคุ้มครองอื่นๆ โดย ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งมีอำนาจหน้าที่ได้แก่ การให้การคุ้มครองคนไร้บ้าน การติดตามและสำรวจสภาพปัญหาของคนไร้บ้าน สำรวจข้อมูลคนไร้บ้านที่ต้องการความช่วยเหลือและรับการส่งตัวมายังสถานคุ้มครอง และการประสานงานต่างๆ เพื่อส่งคนไร้บ้านมายังสถานคุ้มครอง (พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557, 2557)

อย่างไรก็ตามคนไร้บ้านที่จะเข้าอาศัยในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะต้องทำข้อตกลงและปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนด โดยจะต้องร่วมเข้ารับการอบรมเพื่อการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการอบรมการประกอบอาชีพและทำงาน หากปฏิเสธที่จะทำข้อตกลงหรือฝ่าฝืนข้อปฏิบัติแล้ว สถานคุ้มครองจะงดให้การคุ้มครองแก่คนไร้ที่พึ่ง (สิทธิโสภณ, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ในประกาศคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2559 ในส่วนที่ 4 เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ ได้ระบุไว้ว่า ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับคนไร้ที่พึ่ง รวมทั้งจัดให้มีการอบรมฝึกอาชีพให้แก่คนไร้ที่พึ่งตามอัธยาศัย และจัดให้มีข้อมูลทางการอาชีพและตำแหน่งสำหรับคนไร้ที่พึ่ง จัดหาอาชีพที่เหมาะสมแก่คนไร้ที่พึ่ง และสนับสนุนหน่วยงาน

ของรัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมเป็นผู้ดำเนินการฝึกอาชีพที่เหมาะสมให้แก่คนไร้ที่พึ่งโดยให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

1.1.8.1 การหาอาชีพและการฝึกทักษะ

เมื่อพิจารณาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการช่วยเหลือคนไร้บ้านในด้านของการเข้าถึงอาชีพ หน่วยงานหลักที่ดูแลคนไร้บ้าน ได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีมาตรการในการจัดบริการด้านปัจจัย 4 แก่คนไร้บ้านที่ได้อุปการะ โดยการส่งคนสงเคราะห์ นันทนาการ กิจกรรมบำบัด และฝึกอาชีพ โดยเป้าหมายของการฝึกอาชีพนั้นเป็นการฝึกในเรื่องของระเบียบวินัยและสร้างทักษะในการทำงานให้แก่คนไร้บ้าน เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ โดยจะมีการจัดหางานให้แก่ผู้สงเคราะห์ภายนอก หรือคนไร้บ้านที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในสถานพักพิง เพื่อให้ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไปและฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ โดย ประกอบอาชีพได้แก่ คัดแยกขยะในสวนประกอบการ ลูกจ้างขายของและขายอาหาร นอกจากนี้ยังมีการรับงานภายนอกให้แก่คนไร้บ้านที่อยู่ในสถานพักพิงได้ทำเพื่อการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีรายได้ของตนเอง โดยหากคนไร้บ้านที่ไร้ที่พึ่งและไม่มีอาชีพ มีความต้องการที่จะมีงานทำจะสามารถเข้าสู่กระบวนการสร้างเสริมอาชีพและการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต โดยหากเป็นคนไร้บ้านในพื้นที่กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้หากคนไร้บ้านสนใจที่จะประกอบอาชีพหารายได้ ทางกรมก็จะติดต่อกรมการจัดหางานเพื่อรับบริการจัดหางาน (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ม.ป.ป.)

1.1.8.2 การร่วมมือกับหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า มีหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐที่มีบทบาทในการแก้ไขและบรรเทาปัญหาคนไร้บ้านเช่น

1) ธุรกิจเพื่อสังคมโดยเอกชน (Social Enterprise)

เอกชนที่สร้างโครงการเพื่อจัดหางานให้แก่คนไร้บ้านเพื่อสร้างอาชีพโดยมีความร่วมมือกับภาครัฐในการประสานงานและสนับสนุนด้านต่างๆ โดยหน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานภาคธุรกิจเอกชนเพื่อสังคมชื่อว่า “บริษัท Thai Hopeful จำกัด” ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยคนไร้บ้านและเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการขจัดความยากจนให้หมดไป โดยสร้างโอกาสให้แก่คนไร้บ้านที่เป็นกลุ่มเปราะบางและเข้าถึงอาชีพการทำงานยากกว่าคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านรูปลักษณะภายนอก และมาายาคติต่างๆ เกี่ยวกับคนไร้บ้านหรือแม้กระทั่งการขาดเอกสารสำคัญทำให้พวกเขาไม่สามารถประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงได้ ทำได้แต่เพียงรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็นอาชีพที่รายได้ไม่แน่นอนและคนไร้บ้านส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพนี้ ทั้งนี้ธุรกิจเพื่อสังคมนี้นี้มีจุดเริ่มต้นมาจากที่ผู้ริเริ่มได้เคยปฏิบัติที่มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยและเล็งเห็นถึงศักยภาพของคนไร้บ้านที่มีในการประกอบอาชีพต่างๆ อีกทั้งศูนย์คนไร้บ้านที่ได้รับการผลักดันโดยมูลนิธิคนไร้บ้านเกิดเป็นศูนย์คนไร้บ้านสุวิทย์ วัดหนู เป็นศูนย์คนไร้บ้านแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาจึงได้เกิดการ

สร้างบ้านเดิมฝืนขึ้นและต่อมาขยายขยายเป็น 5 แห่งทั่วประเทศ โดยได้รับการสนับสนุนจาก กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยบ้านเดิมฝืนเป็นสถานที่ที่ทำให้คนไร้บ้านได้ฝึกอาชีพอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็น การปลูกผัก งานช่างงานฝีมือหรือการทำเบเกอรี่ แสดงให้เห็นว่าคนไร้บ้านนั้นสามารถเป็นแรงงานฝีมือได้และพวกเขาก็มีความต้องการในการหาเลี้ยงชีพไม่ต่างหากคนทั่วไป ด้วยเหตุนี้ แพลตฟอร์ม “ห้างหุ้นส่วนจำกัดคนไร้บ้าน” จึงเกิดขึ้นเนื่องจากการเล็งเห็นศักยภาพและความต้องการสร้างโอกาสและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีมั่นคงให้แก่คนไร้บ้าน เพื่อให้พวกเขาอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีเทียบเท่าคนอื่น โดยได้รับการรับรองความน่าเชื่อถือจากมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยมีงานให้บริการได้แก่ งานช่าง งานตัดแต่งไม้ งานเบเกอรี่และเกษตรกรรม จากการรับรองนี้ทำให้นายจ้างวางใจและกล้าที่จะจ้างงานคนไร้บ้าน นอกจากนี้ห้างหุ้นส่วนจำกัดคนไร้บ้านยังจัดให้มีการพัฒนาฝีมือคนไร้บ้านเพื่อเสริมสร้างทักษะให้มีความเป็นมืออาชีพ โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในเวลาต่อมาห้างหุ้นส่วนจำกัดคนไร้บ้านได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นบริษัท Thai Hopeful จำกัด เนื่องจากการขยายเป้าหมายการสร้างงานไปสู่ประชาชนกลุ่มอื่นเช่น คนที่อาศัยในสลัม เป็นต้น (มิ่งขวัญ รัตนคช, 2562)

2.) องค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-profit organizations)

หน่วยงานต่อมาที่สร้างแพลตฟอร์มในการสร้างอาชีพให้แก่คนไร้บ้านได้แก่ มูลนิธิกระจกเงา ซึ่งได้จัดตั้งโครงการ “จ้างวานข้า” โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้โอกาสคนไร้บ้านในการเข้าถึงการทำงานหารายได้ได้ ท่ามกลางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและทำให้เกิดอัตราการว่างงานขึ้นเป็นจำนวนมากและการจ้างงานก็ลดลงเช่นกัน ส่งผลให้เกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ขึ้นในสังคม รวมทั้งทำให้คนไร้บ้านที่ปกติจะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปที่รายได้ไม่มั่นคงอยู่แล้ว ได้รับผลกระทบมากขึ้นไปอีกทำให้ไม่มีคนจ้าง ตกลงและขาดรายได้ และการจะหางานได้ใหม่นั้นก็เป็นเรื่องที่ยากเมื่อเทียบกับคนทั่วไป อีกทั้งคนไร้บ้านบางคนยังเป็นผู้สูงอายุบางคนไม่มีทักษะอะไรเลยทำให้โอกาสที่จะหางานได้ยากขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตามโครงการจ้างวานข้า มีงานหลักคือการรับจ้างทำความสะอาดทุกพื้นที่ทุกรูปแบบรวมทั้งฝึกให้คนไร้บ้านมีมาตรฐานในการทำงานเทียบเท่ากับคนทั่วไป โดยมีมูลนิธิกระจกเงาเป็นสื่อกลางระหว่างนายจ้างและคนไร้บ้านที่ต้องการทำงาน โดยงานรับจ้างทำความสะอาดนี้ทางมูลนิธิมองว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับคนไร้บ้านซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีทักษะและเป็นผู้สูงอายุ เป็นงานที่ไม่หนักและไม่เบาเกินไป ในส่วนของโครงการจ้างวานข้าได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะเพื่อการวางรากฐานความมั่นคงทางอาชีพให้แก่คนไร้บ้านในระยะยาว โดยในระยะแรก จะเน้นพื้นที่สาธารณะ ทำให้ดึงคนไร้บ้านเข้ามาในระบบการจ้างงานได้มาก ต่อมาในระยะที่สอง จะเน้นพื้นที่ขนาดใหญ่เช่น โรงงาน และในระยะที่ 3 จะเน้นไปที่การรับจ้างทำความสะอาดตามบ้าน จากการปฏิบัติงานของคนไร้บ้าน ผู้ที่สามารถปฏิบัติงานได้ดีจะได้รับการมอบหมาย

ให้ปฏิบัติงานในระยะต่อไป ซึ่งโครงการนี้ได้มองถึงอนาคตในการส่งคนไร้บ้านกลับสู่สังคมและสร้างความมั่นคงสู่ชีวิตของคนไร้บ้าน ให้สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้และไม่กลับสู่วงจรเดิมอีกต่อไป (มิ่งขวัญ รัตนคช, 2563)

จากข้อมูลทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าปัญหาคนไร้บ้านเป็นปัญหาที่จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไข โดยองค์การสหประชาชาติก็ได้ระบุว่าปัญหาคนไร้บ้านนั้นเป็นปัญหาที่ไม่เพียงประสงค์ ขัดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและแต่ละรัฐบาลแต่ละประเทศควรที่จะเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหา โดยคนไร้บ้านที่เปรียบเสมือนคนชายขอบ มักจะถูกกีดกันจากคนรอบตัว รวมถึงสวัสดิการต่างๆที่พึงได้รับ อีกทั้งการเข้าถึงอาชีพต่างๆมักจะยากกว่าคนทั่วไป ด้วยสาเหตุหลักได้แก่ภาพลักษณ์ และการขาดเอกสารและที่พักพิงเป็นหลักแหล่งซึ่งในการสมัครงานส่วนใหญ่จะมีการระบุให้ผู้สมัครงานระบุที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ทำให้คนไร้บ้านต้องแข่งขันกับคนทั่วไปและมีข้อเสียเปรียบกว่าอีกด้วย และจากการสำรวจพบว่าอาชีพที่คนไร้บ้านมักจะประกอบนั้นเป็นอาชีพประเภทรับจ้างรายวัน เป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง มีความเสี่ยงและอันตราย ไม่มีสวัสดิการคุ้มครองเหมือนคนทั่วไป และเมื่อเจ็บป่วยก็จะขาดรายได้ เช่น คนงานก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป เป็นผู้รักษาความปลอดภัย เป็นต้น (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, 2560) ถึงแม้ภาครัฐจะไม่ได้มีบทบาทโดยตรงในภารกิจของหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐในการเข้าช่วยเหลือคนไร้บ้าน หากแต่ภาครัฐก็ยังมีบทบาทในการให้การสนับสนุนและประสานงานแก่หน่วยงานภายนอกในการเข้าช่วยเหลือคนไร้บ้าน

1.1.8.3 มาตรการอื่นๆ ของภาครัฐ

ภาครัฐไทยได้มีความพยายามในการให้ความสำคัญแก่การแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านอีก เช่น

1) พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปีพ.ศ. 2557

ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปีพ.ศ. 2557 โดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้เสนอร่าง ในการให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยความหมายของคนไร้ที่พึ่งในพระราชบัญญัตินี้หมายถึง บุคคลที่ไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสภาวะลำบากที่ไม่อาจพึ่งพาผู้อื่นได้ ซึ่ง “คนไร้ที่พึ่ง” ในที่นี้ก็คือ “คนไร้บ้าน” นั่นเอง อีกทั้งการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในความหมายของพระราชบัญญัตินั้นหมายถึง

“การจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างสมรรถภาพ ทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุน การสร้างโอกาสในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีงานทำและมีที่พักอาศัย และการป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง ” (พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง, 2557)

พระราชบัญญัตินี้ได้มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงศึกษา ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีไม่เกิน 11 คน โดยคณะกรรมการเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการออกนโยบาย กำหนดมาตรการ การจัดหาสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้าน การกำหนดมาตรการสำหรับสถานคุ้มครองคนไร้บ้าน กำหนดหลักเกณฑ์และให้การคุ้มครองคนไร้บ้าน ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆและให้การสนับสนุนแก่หน่วยงานต่างๆที่ให้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้าน และให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทำหน้าที่ในการจัดตั้งสถานคุ้มครองคนไร้บ้านและให้การสนับสนุนองค์การต่างๆที่ทำหน้าที่ดูแลคนไร้บ้านในการสนับสนุนการจัดตั้งสถานคุ้มครองคนไร้บ้าน และให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการรับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับสถานคุ้มครองคนไร้บ้าน โดยสถานคุ้มครองคนไร้บ้านมีหน้าที่ที่จะต้องสำรวจและติดตามสภาพปัญหาคนไร้บ้าน ต้องจัดให้มีที่พักอาศัยและปัจจัยขั้นพื้นฐานสำหรับคนไร้บ้าน ให้คำแนะนำด้านต่างๆและคำปรึกษาแก่คนไร้บ้านด้านกฎหมายหรือด้านอื่นๆ เพื่อช่วยให้คนไร้บ้านสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งต้องมีการจัดฝึกอบรมอาชีพและหาอาชีพให้แก่คนไร้บ้าน

2) การสำรวจข้อมูลคนไร้บ้าน และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อกลุ่มประชากร

หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติก็ได้มีการเริ่มสำรวจตัวเลขคนไร้บ้านในปี 2558 โดยสำรวจเพียงจังหวัดน่าน และในปี 2563 ได้สำรวจตัวเลขคนไร้บ้านทั่วประเทศไทย โดยพบว่ามีจำนวนมากกว่าที่สำรวจในครั้งแรกกว่าร้อยละ 80 อย่างไรก็ตามการออกนโยบายที่ผ่านมาของรัฐบาลแสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านของประเทศไทยนั้นไม่มีประสิทธิผลมากเพียงพอ โดยสะท้อนให้เห็นจากตัวเลขของคนไร้บ้านที่ไม่ได้ลดลง อีกทั้งยังเปิดเผยให้เห็นถึงจำนวนคนไร้บ้านที่ตกสำรวจในรอบหลายปีที่ผ่านมา นอกจากนี้การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้มีการคาดการณ์ถึงตัวเลขของคนไร้บ้านหน้าใหม่ที่จะเพิ่มสูงขึ้นจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวและอัตราการตกงานที่สูงขึ้น และจากการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง 139 คนของการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมพบว่าคนไร้บ้านส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะมีงานทำและต้องการความมั่นคง โดยต้องการการจ้างงานมากกว่าเงินเยียวยาระยะสั้นของรัฐบาลและให้ความสำคัญเรื่องปากท้องตนเองมากกว่าสิ่งอื่น และจากการสำรวจและสัมภาษณ์คนไร้บ้านทั่วไปก็แสดงให้เห็นว่าคนไร้บ้านต้องการที่จะมีงานทำเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตตนเอง จากการศึกษาข้อมูลต่างๆยังไม่ปรากฏว่าภาครัฐมีช่องทางในการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้านโดยเฉพาะเพียงแต่มีการ

ระบุในเรื่องการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพและการเรียนรู้เป็นหลักเท่านั้น และมีการร่วมมือกับบางหน่วยงานในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน และหน่วยงานส่วนใหญ่ที่เข้ามาช่วยเหลือด้านอาชีพของคนไร้บ้านมักจะเป็นหน่วยงานเอกชนหรือมูลนิธิ

จากข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับประเด็นการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้าน เนื่องจากผู้วิจัยมองว่าการทำให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงอาชีพเป็นการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านที่แท้จริง และยั่งยืนมากกว่าการส่งเสริมแต่เพียงให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัย และทำให้เขาสามารถพึ่งพาตนเองและกลับคืนสู่สังคมได้ การทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงได้นั้นนับเป็นหน้าที่ที่สำคัญของรัฐ เพราะถือเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศและลดความยากจนและความหิวโหย ให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งคนไร้บ้านควรมีสติปัญญาเป็นพลเมืองและความเป็นคนเทียบเท่ากับคนปกติทั่วไปในประเทศ นอกจากนี้การแก้ปัญหาคนไร้บ้านของรัฐทำให้เห็นว่าแนวทางในการทำให้คนไร้บ้านเข้าถึงการมีอาชีพนั้นเป็นแนวทางที่ยังไม่ชัดเจน มีเพียงแต่การกระทุ้งในประเด็นของการฝึกอาชีพเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการใดออกมาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนไร้บ้านในการเข้าถึงอาชีพได้เทียบเท่ากับคนทั่วไป ในขณะที่ปัญหาคนไร้บ้านมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ด้วยประเด็นเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยได้มีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นคำถามวิจัยต่อไปนี้

1.2 คำถามในการวิจัย

1.2.1 นโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้าน ให้ได้มีงานทำของภาครัฐมีประสิทธิผลหรือไม่อย่างไร

1.2.2 ภาครัฐควรมีแนวทางในการปรับปรุงนโยบายช่วยเหลือคนไร้บ้าน ในการให้คนไร้บ้านมีงานทำอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาความเหมาะสม และประสิทธิผลของการนำนโยบายสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนไร้บ้านไปปฏิบัติ

1.3.2 เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการให้คนไร้บ้านมีงานทำ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาในด้านของประสิทธิผลของนโยบายการคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ โดยจะเจาะจงระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่ช่วงปี 2563 จนถึงปัจจุบันท่ามกลางการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ขอบเขตการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาผ่านเอกสาร งานวิจัยและการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็นของการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้านโดยรัฐบาล การศึกษานี้จะเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้าน ได้แก่

- 1.) UN& the sustainable development goals
- 2.) แนวคิดในการกลับสู่สังคมของคนไร้บ้าน ในประเด็นของการช่วยเหลือด้านต่างๆและทำให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงการมีงานทำ
- 3.) นโยบายที่ช่วยให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงการมีงานทำของประเทศตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ
- 4.) การนำนโยบายไปปฏิบัติและทฤษฎีด้านประสิทธิผลของนโยบาย

โดยการศึกษานี้จะเป็นแนวทางในการตอบคำถามว่านโยบายในการทำให้คนไร้บ้านเข้าถึงอาชีพนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่ และ เพื่อเสนอเป็นแนวทางปรับปรุงให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงอาชีพได้เท่าเทียมกับคนทั่วไป

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

จะทำการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำให้คนไร้บ้านเข้าถึงการมีงานทำ ได้แก่

- 1.) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สัมภาษณ์ในประเด็นของการจัดหาสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้าน (สวัสดิการถือเป็นเรื่องพื้นฐานที่ทำให้คนไร้บ้านได้มีความเท่าเทียมเทียบเท่ากับคนทั่วไป)
- 2.) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สัมภาษณ์ในประเด็นของการฝึกอาชีพและการทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ
- 3.) กระทรวงแรงงาน สัมภาษณ์ในประเด็นของการทำให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงงานทำ การเชื่อมโยงระหว่างคนไร้บ้านและนายจ้าง

1.4.3 ขอบเขตพื้นที่

ศึกษาในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มทำการสัมภาษณ์ตั้งแต่ 1 เมษายน- 30 เมษายน 2565

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ปัญหาคนไร้บ้านเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานาน และเป็นบุคคลชายขอบที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพหรือสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้เทียบเท่ากับคนปกติ รวมถึงการเข้าถึงการประกอบอาชีพและสร้างรายได้หล่อเลี้ยงตนเองด้วย ถึงแม้รัฐจะมีนโยบายในการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตคนไร้บ้านโดยหาที่อยู่อาศัยและทำให้คนไร้บ้านได้รับการบริการขั้นพื้นฐาน หากแต่การแก้ไขปัญหาโดยการจัดหาที่อยู่ให้แก่คนไร้บ้านเป็นการแก้ปัญหาแค่ปลายเหตุและไม่สามารถแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาในครั้งนี้จะทำให้เราทราบถึงสภาพปัญหาของคนไร้บ้านที่ไม่มีงานทำและต้องการความมั่นคงในชีวิตไม่ต่างจากคนทั่วไป รวมทั้งทำให้รัฐได้มีแนวทางในการจัดการและแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน โดยการออกนโยบายที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัย เอกสาร และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสาระสำคัญมาสร้างกรอบทฤษฎีเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยในส่วนแรกผู้วิจัยจะทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวทางในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำและปัจจัยตัวอย่างของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการนำนโยบายในการสนับสนุนการทำงานให้แก่คนไร้บ้านและคนว่างงานไปปฏิบัติ โดยการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและประเด็นในการแก้ปัญหา รวมไปถึงปัจจัยที่สำคัญในการการบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอทฤษฎีผ่านการทบทวนวรรณกรรมได้แก่ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติและประสิทธิผลของนโยบาย นำไปสู่ปัจจัยสำคัญในการสร้างกรอบทฤษฎีการวิจัย โดยวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้แก่ 1. แนวทางการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านผ่าน เป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals หรือSDGs) ในประเด็นการเข้าถึงการมีงานทำของคนไร้บ้าน 2. การเตรียมความพร้อมในการทำงานและเข้าถึงการทำงานสำหรับคนไร้บ้าน 3. นโยบายการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้านในประเทศต่างๆ 4. ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ 5. ทฤษฎีประสิทธิผลนโยบาย

2.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านผ่าน เป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS หรือSDGs) ในประเด็นการเข้าถึงการมีงานทำของคนไร้บ้าน

ตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ มีแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านและการเข้าถึงการมีงานทำของคนไร้บ้านดังต่อไปนี้

2.1.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านขององค์การสหประชาชาติผ่าน Sustainable Development Goals (SDGs)

สภาวะการไร้บ้าน (Homelessness) ถือเป็นสภาวะที่ขัดต่อการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ผู้ที่ประสบกับสภาวะการไร้บ้านต้องเผชิญกับปัญหามากมายในสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิได้เทียบเท่าคนทั่วไป รวมไปถึงการถูกกีดกันจากคนในสังคมจนกลายเป็นคนชายขอบ การที่จะแก้ไขปัญหาสภาวะการไร้บ้านตามที่องค์การสหประชาชาติได้ระบุไว้ จะต้องบรรลุแต่ละเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวที่องค์การสหประชาชาติคัดเลือกมาทั้งหมด 7 เป้าหมายจากทั้งหมด 17 เป้าหมาย โดยเป้าหมายดังกล่าวเป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านได้อย่างยั่งยืน ได้แก่

- เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน (No poverty)
- เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย (Zero Hunger)
- เป้าหมายที่ 3 มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good health and well-being)
- เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล (Clean water and sanitation)
- เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth)
- เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced Inequality)
- เป้าหมายที่ 11 เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)

โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในประเด็นของการเข้าถึงการมีงานทำของคนไร้บ้าน ดังนั้นจึงจะพิจารณาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเป้าหมายที่ 8 ได้แก่ การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (8th goal: Decent Work and Economic Growth) โดยในเป้าหมายนี้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม ยั่งยืน มีการจ้างงานที่มีคุณค่าและต้องเป็นงานที่ดีสำหรับทุกคนภายในปี 2573

ในการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน รัฐบาลแต่ละประเทศจะต้องให้ความสำคัญไปยังปัญหาคนไร้บ้านก่อนเป็นอันดับแรก กล่าวคือมีการตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านได้นั้น จะต้องทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำและเข้าถึงการทำงานได้เทียบเท่ากับคนทั่วไป โดยให้ความสำคัญต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเป้าหมายที่ 8 ได้แก่ การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการที่จะบรรลุเป้าหมายได้รัฐต้องให้ความสำคัญในด้านสิทธิมนุษยชน และให้ความสำคัญกับประชาธิปไตย รวมทั้งต้องมีการออกนโยบายและกฎหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1.2 แนวคิดการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน ในประเด็นการเข้าถึงการมีงานทำของ UNANIMA international ภายใต้กรอบ Sustainable Development Goals (SDGs): 8th goal Decent Work and Economic Growth

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนส่งผลทำให้เกิดความก้าวหน้าทางสังคม ทำให้เกิดการสร้างงานที่มีคุณค่าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคน การเข้าถึงงานที่มีคุณค่าไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความมั่นคงแก่ผู้ที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังสร้างความมั่นคงทางรายได้ไปสู่ครอบครัวด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาในข้อที่ 8 หรือ การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth) ควรมีลักษณะคือ

- 1.) ต้องคำนึงถึงประชาชนทุกคนและไม่ควรจะมีประชาชนคนใดเลยที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง
 ดังเช่น คนไร้บ้าน ซึ่งคนไร้บ้านมักจะประสบกับภาวะการถูกกีดกันจากสังคมและ
 การทำงานต่างๆมากมาย ทำให้การเข้าถึงการทำงานและการเข้าถึงงานที่มีคุณค่า
 นั้นเป็นไปได้ยากกว่าคนทั่วไป
- 2.) ต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนและการสร้างอาชีพ
- 3.) ต้องมีการจ้างงานที่มีประสิทธิภาพ และเป็นงานที่มีคุณค่าต่อประชาชนทุกคนรวมทั้ง
 คนไร้บ้านด้วย
- 4.) ต้องมีการออกแบบระบบเศรษฐกิจที่มีความยุติธรรมมากขึ้น และต้องลดความ
 เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลง กำจัดความไม่เท่าเทียมในสังคมเศรษฐกิจอันเป็นรากฐาน
 ของปัญหาอันนำไปสู่สถานะการไร้บ้าน ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันใน
 การเข้าถึงอาชีพ

โดยงานที่มีคุณค่าและการเข้าถึงการมีอาชีพนั้น มีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสแก่คนไร้บ้าน เพื่อที่จะก้าวข้ามสถานะความลำบากและความไม่มั่นคงในชีวิตที่เผชิญ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการเกิดสถานะการไร้บ้านอีกด้วย ในการสร้างระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมนั้นจะต้องนำเอาสิทธิมนุษยชนมาผสมผสานร่วมกับเศรษฐกิจสีเขียว (green economy) ซึ่งถือเป็นระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทุกคนอันนำไปสู่ความเท่าเทียมทาง (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2562) สังคม อีกทั้งยังลดความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นต้น การสร้างงานที่มีคุณค่านี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคมและความไม่ยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจโลก (UNANIMA international, n.d.) โดยเป้าหมายหลักและตัวชี้วัดที่สำคัญของเป้าหมายที่ 8 ประกอบด้วย

- 1) เป้าหมายที่ 8.5 ภายในปี 2030 ผู้หญิงและผู้ชายทุกคน รวมถึงผู้ทุพพลภาพจะต้องเข้าถึงการมีงานทำอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงงานที่มีคุณค่า และได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันทุกคน
- 2) เป้าหมายที่ 8.7 ภายในปี 2025 ต้องมีการใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพและทันทั่วทั้งในการเข้าจัดการแรงงานที่ถูกบังคับ แรงงานทาสและการค้ามนุษย์ รวมทั้งป้องกันและปราบปรามการค้าแรงงานเด็กทุกประเภท
- 3) เป้าหมายที่ 8.8 ปกป้องสิทธิการจ้างงานและรณรงค์เกี่ยวกับความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยสำหรับแรงงานทุกคน รวมถึงแรงงานผู้อพยพ โดยเฉพาะผู้อพยพสตรี รวมไปถึงการจ้างงานที่ไม่ปลอดภัยด้วย
- 4) ตัวชี้วัด 8.B.1 รัฐบาลจะต้องมีงบประมาณในการใช้จ่ายสำหรับการคุ้มครองทางสังคม

จากข้อมูลดังกล่าวของแนวคิดการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน ในประเด็นการเข้าถึงการมีงานทำที่ UNANIMA สะท้อนให้เห็นว่าการบรรลุเป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ จะทำให้เกิดความก้าวหน้าทางสังคมและความมั่นคงในชีวิตของประชาชน แต่กระนั้นในการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวต้องครอบคลุมถึงประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมรวมถึงคนไร้บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่มักจะถูกทิ้งไว้ข้างหลังเสมอ ในการจะบรรลุเป้าหมายนี้รัฐจะต้องสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ คุ้มครองและปกป้องหลักสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนพึงจะได้รับ โดยการสร้างระบบเศรษฐกิจโดยการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจสีเขียวและสิทธิมนุษยชนขึ้นมา เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียม เพื่อที่จะสามารถเข้าถึงการมีงานทำได้อย่างเท่าเทียม ดังนั้นการทำให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงงานที่มีคุณค่า ก็จะสามารถทำให้คนไร้บ้านกลับมาใช้ชีวิตที่ดีที่มีความมั่นคง รวมทั้งยังเป็นการป้องกันการเกิดคนไร้บ้านในอนาคตอีกด้วย

2.2 การเตรียมความพร้อมในการทำงานและเข้าถึงการทำงานสำหรับคนไร้บ้าน

2.2.1 ทฤษฎีการเตรียมความพร้อมในการกลับเข้าสู่สังคมของคนไร้บ้าน ของสำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ดร.เจนนิเฟอร์ ชวโนวานิช ได้เสนอแนวคิดเรื่องการเตรียมพร้อมสำหรับการกลับคืนสู่สังคม และได้ให้ความหมายของการกลับคืนสู่สังคมว่า “เป็นกระบวนการเปลี่ยนสภาพของบุคคลคนหนึ่งจากสถานะของการเป็นสมาชิกในสังคมที่ไม่สามารถปฏิบัติตามในหน้าที่ได้ ไปยังสถานะของบุคคลที่สามารถควบคุมกำกับชีวิตของตนเองได้ในสังคม” (เจนนิเฟอร์ ชวโนวานิช, 2561)

ทฤษฎีการกลับคืนสู่สังคมนั้นมักถูกนำมาใช้ในการศึกษากลุ่มคนที่เปราะบางได้แก่ กลุ่มคนไร้บ้าน ผู้อพยพ ผู้ป่วย ในการนำทฤษฎีนี้มาอธิบายกลับคืนสู่สังคมของคนไร้บ้าน การกลับคืนสู่สังคมไม่ได้มุ่งแต่เพียงอธิบายถึงการกลับคืนสู่ภาวะการมีที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียวหากแต่หมายถึงการกลับสู่สภาพความมั่นคงในชีวิต การมีงานทำ มีการดำรงชีวิตอยู่ที่มั่นคง มีสุขภาพกายและสุขภาพทางจิตที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีและได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชน โดยปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านสามารถกลับคืนสู่สังคมได้นั้นประกอบด้วย

1.) ความพร้อมในการตั้งหลักเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการทั้งหมด ซึ่งในการที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นนั้น ผู้ที่ต้องการได้รับการเปลี่ยนแปลงจะต้องเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ดังเช่นคนไร้บ้าน ต้องมีความต้องการที่จะเปลี่ยนสถานะของตนเองจากคนไร้บ้านไปเป็นดังเช่นคนปกติทั่วไป การทำให้คนไร้บ้านมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงทำให้การแทรกแซงในการเข้าช่วยเหลือคนไร้บ้านนั้นเป็นไปได้ง่ายและมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่า Lewin (1951) as cited in

(Chavanovich , 2018) โดยแนวคิดในการเปลี่ยนผ่าน Prochaska และ DiClemente (1982) อ้างโดย (เจนนิเฟอร์ ชวโนวานิช, 2561) โดยการเปลี่ยนผ่านในที่นี้หมายถึงขั้นตอนที่บุคคลจะเกิดความรู้สึกนึกคิดและนำไปสู่กระบวนการการเปลี่ยนผ่านตนเอง ได้มีการอธิบายการเปลี่ยนแปลงไว้ 5 ชั้น

- ชั้นที่ 1 เป็นชั้นไม่สนใจปัญหา เป็นชั้นที่ไม่มีเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตน
- ชั้นที่ 2 ชั้นซึ้งใจ เป็นชั้นที่รับรู้และเห็นปัญหาแต่ยังไม่มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลง
- ชั้นที่ 3 ชั้นเตรียมตัว เป็นชั้นที่มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงและมีแนวทางในการเปลี่ยนแปลง
- ชั้นที่ 4 ชั้นลงมือปฏิบัติ เป็นชั้นที่มีการลงมือปฏิบัติในการเปลี่ยนแปลงตนเอง
- ชั้นที่ 5 ชั้นการคงสภาวะ เป็นชั้นที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงมีความมั่นคงและไม่ย้อนกลับไปปฏิบัติในพฤติกรรมเดิม

การทำให้คนไร้บ้านมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองให้พ้นจากสภาวะการไร้บ้าน และทำให้นโยบายการแทรกแซงที่เข้ามาช่วยเหลือสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.) สุขภาวะทางกายของคนไร้บ้านและความพร้อมในการตั้งหลัก

นรากร สารีแท้ และ เสรี ชัดเข้ม (2561) อ้างโดย (เจนนิเฟอร์ ชวโนวานิช, 2561) กล่าวว่า สุขภาวะทางกายที่ไม่ดีเป็นหนึ่งในปัจจัยกระตุ้นทำให้บุคคลเข้าสู่สภาวะเปราะบางและกลายเป็นคนไร้บ้านในที่สุด เนื่องจากทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถประกอบอาชีพและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังเป็นสิ่งที่กีดกันพวกเขาออกจากสังคมด้วย อีกทั้งยังลดทอนโอกาสในการรับเลือกเข้าทำงาน ดังนั้นสุขภาพกายจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อที่จะเตรียมความพร้อมของคนไร้บ้าน

3.) ปัจจัยทางด้านจิตใจของคนไร้บ้านและความพร้อมในการตั้งหลัก

จากการสำรวจคนไร้บ้านทั่วประเทศไทยของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการเข้าสำรวจคนไร้บ้านในปี 2558 ในจังหวัดน่านรองได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่และขอนแก่นพบว่าจากจำนวนคนไร้บ้านกว่า 1,500 มีผู้ประสบปัญหาด้านสุขภาพจิตร้อยละ 70 การสำรวจนี้สะท้อนให้เห็นว่าการที่จะแก้ไขสถานการณ์คนไร้บ้านต้องการเข้าฟื้นฟูและให้การช่วยเหลือคนไร้บ้านด้านสุขภาพจิต นอกจากปัญหาด้านสุขภาพจิตแล้วปัญหาการติดสารเสพติดและสุราก็เป็นปัญหาที่สำคัญที่คนไร้บ้านจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือและฟื้นฟูอีกด้วยเนื่องจากการใช้สารเสพติดและสิ่งมีนเมาถือเป็นอุปสรรคและปัจจัยเสี่ยงที่ขัดขวางการตั้งหลักของคนไร้บ้านในการ

กลับคืนสู่สังคม ดังนั้นปัญหาเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพจิตและติดสารเสพติดเป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นและไม่สามารถคงสติสัมปชัญญะในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ (เจนนิเฟอร์ ซวโนวานิช, 2561) (National Alliance to End Homelessness, n.d.)

นอกจากนี้การทำความเข้าใจในสถานะที่คนไร้บ้านต้องเผชิญเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรกเพื่อที่จะพิจารณาการให้ความช่วยเหลือที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ โดย Feantsa หรือ The European Federation of National Organisations Working with the Homeless ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านในยุโรปได้มีการระบุว่าคนไร้บ้านต้องประสบกับสถานะการกีดกันทางสังคมมากมาย และพบกับอุปสรรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมทั้งการนำเสนองานให้แก่คนไร้บ้านมักจะเป็นงานระยะสั้น ไม่นั่นคงและขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาของคนไร้บ้านที่ต้องเผชิญ ดังนั้นจึงได้มีความพยายามในการออกแบบกระบวนการหรือตัวแบบที่ทำให้คนไร้บ้านได้รับความช่วยเหลือและสามารถเข้าถึงการมีงานทำได้อย่างมั่นคง โดยพื้นฐานของการออกแบบต้องมีการคำนึงถึงสภาพปัญหาที่คนไร้บ้านต้องเผชิญ ความต้องการ สิ่งจำเป็นสำหรับการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นทักษะ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือความสนใจในการทำงานต่างๆ นอกจากนี้แนวคิดต่างไม่ว่าจะเป็น Individual Placement and Support , Moving Ahead Program ต่างก็เสนอว่าการจะแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านได้นั้นจำเป็นที่จะต้องให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงการทำงาน ได้รับรายได้ที่เป็นธรรม พร้อมกับการให้การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยและการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของคนไร้บ้าน

จากแนวคิดการเตรียมความพร้อมของคนไร้บ้านในการกลับคืนเข้าสู่สังคมสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านไม่ใช่เพียงแค่เป็นการหาที่อยู่อาศัยให้แก่คนไร้บ้านแต่เพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการทำให้คนไร้บ้านสามารถกลับคืนเข้าสู่สังคมได้อย่างมั่นคงและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การเตรียมความพร้อมนับเป็นก้าวสำคัญสำหรับการแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้าน ซึ่งสิ่งที่จะทำให้คนไร้บ้านสามารถกลับคืนเข้าสู่สังคมได้นั้นคนไร้บ้านต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูด้านสุขภาพจิต สุขภาพกาย และการเตรียมความพร้อมในการเข้าทำงานและการเข้าถึงอาชีพต่างๆ

2.2.2 ทฤษฎีการเตรียมความพร้อมในการทำงานและเข้าถึงอาชีพจาก Homeless Policy Research Institute

การเตรียมความพร้อมในการทำงานเป็นแนวทางที่นำเสนอจาก Homeless Policy Research Institute (Ian Gabriel et al., 2020) โดยได้มีการระบุสภาพปัญหาคนที่ไร้บ้านต้องเผชิญ และมีการนำเสนอทฤษฎีต่างๆผ่านรูปแบบโครงการในการเข้าช่วยเหลือคนไร้บ้านให้มีความพร้อมในการกลับเข้าสู่สังคมและกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานและมีการนำเสนอนโยบายที่จะเป็นแนวทางในการวาง

รายงานให้คนไร้บ้านสามารถกลับเข้าสู่การทำงานได้อีกครั้ง โดยในการเตรียมความพร้อมในการทำงาน มีแนวทางดังนี้

2.3.2.1 การระบุสถานะและปัญหาของคนไร้บ้านที่ต้องเผชิญ

- 1) คนไร้บ้านไร้บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทิ้งตงงานและว่างงาน และส่วนใหญ่ของคนเหล่านี้มีความต้องการในการทำงาน
- 2) คนไร้บ้านแต่ละคนประสบกับสิ่งที่กีดกันในการเข้าถึงการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ปัญหาการใช้สารเสพติด
- 3) คนไร้บ้านที่ต้องการหางาน มักการไม่มีทักษะด้านอาชีพหรือไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพมาก่อน นอกจากนี้ยังพบว่าคนไร้บ้านมักจะไม่มีความรู้ด้านการจัดการกับความเครียด ทักษะด้านสังคม ทักษะในการใช้ชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงความพร้อมและโอกาสในการทำงาน
- 4) คนไร้บ้านมักจะเผชิญกับการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะคนไร้บ้านที่กำลังหางาน ซึ่งมักจะเจอปัญหาการเลือกปฏิบัติในกระบวนการการจ้างงานเมื่อในขั้นตอนการจ้างงานนั้นระบุให้ต้องมีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง โดยการให้ที่อยู่บนใบสมัครงาน หรือแม้กระทั่งประวัติอาชญากรรมหรือการจำคุก
- 5) อุปสรรคทางสถาบันในการจ้างงาน ได้แก่ สภาพตลาดแรงงานที่ไม่เอื้ออำนวย การเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน การรับจ้างทั่วไประยะสั้นรายได้ไม่มั่นคง การได้ค่าจ้างที่ไม่ต่อเนื่อง การทำงานที่ไม่ปลอดภัย อันตราย และถูกเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้ยังมีประเด็นของอุปสรรคในระบบราชการในเรื่องของความล่าช้า ทำให้คนไร้บ้านที่ลงทะเบียนหางานจากรัฐต้องรอคิวนานและรู้สึกท้อว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบเรื่องการทำงานไม่สามารถช่วยให้เข้าถึงงานได้ อีกทั้งกฎระเบียบในที่พักพิงชั่วคราวหรือสถานสงเคราะห์ที่เข้มงวด เช่น การระบุเวลาเข้า-ออกที่พักที่ชัดเจนทำให้เกิดอุปสรรคในการทำงานสำหรับคนไร้บ้านที่ทำงานเลยเวลา หรือทำงานเป็นกะ

ดังนั้นในการจะแก้ไขปัญหเหล่านี้ต้องอาศัย การแทรกแซงตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based interventions) ในอุปสรรคด้านต่างๆ โดยเน้นย้ำถึงความต้องการเฉพาะของคนไร้บ้านจากสภาพปัญหาต่างๆที่ต้องเผชิญ โดยความต้องการเฉพาะของคนไร้บ้านนี้เป็นความต้องการที่จะได้รับการแก้ไขปัญหาในส่วนบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ

- 1.) ความต้องการในการฟื้นฟูสุขภาพกายสุขภาพจิต
- 2.) ความต้องการในการบำบัดจากการติดสารเสพติด

3.) ความช่วยเหลือในการฝึกทักษะอาชีพและการเชื่อมต่อคนไร้บ้านกับ

ตลาดแรงงาน

และความท้าทายในประเด็นต่างๆ ของคนไร้บ้าน นอกจากนี้ต้องมีการผลักดันกฎหมายที่เรียกว่า “Ban the Box” และ “Ban the Address” นอกจากนี้ต้องมีการผลักดันการจ้างงานคนไร้บ้านผ่านหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคนไร้บ้าน

2.2.2.2 โครงการบนพื้นฐานของกลยุทธ์การแทรกแซงเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คนไร้บ้านในการเข้าถึงการมีงานทำ

โครงการบนพื้นฐานของกลยุทธ์การแทรกแซงเหล่านี้ได้ถูกออกแบบขึ้นเพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมในการทำงานสำหรับคนไร้บ้านที่ประสบกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มิมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต สุขภาพกาย ผู้ที่เคยใช้สารเสพติด ผู้พิการ และผู้ที่ไม่มิตักษะในการทำงาน โดยการแทรกแซงนี้ประกอบไปด้วย

1) Individual Placement and Support (IPS) หรือ Supported Employment

เป็นโครงการหรือตัวแบบที่ออกแบบมาเพื่อการสนับสนุนการจ้างงานสำหรับผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต ไม่ว่าจะเป็น โรควิตกกังวล ภาวะซึมเศร้าหรือไบโพลาร์ เป็นต้น โดยระบบการสนับสนุนนั้นเริ่มจากการสนับสนุนด้านการฟื้นฟูสุขภาพจิตและช่วยให้คนเหล่านี้สามารถทำงานที่ตนเองต้องการได้เหมือนคนทั่วไป แนวคิดนี้มีพื้นฐานความเชื่อว่าการทำงานสามารถช่วยให้ผู้ที่ประสบปัญหาด้านสุขภาพจิตอาการดีขึ้นได้ โดยการทำงานและได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมเทียบเท่ากับคนปกติ ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกว่าคุณค่าและมีความมั่นใจมากขึ้น สามารถลดการใช้สารเสพติด และการปลีกตัวออกจากสังคม (Drake and Wallach, 2020) โดยจากการวิจัยระบุว่าการสูญเสียงานหรือตกงานจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต ก่อให้เกิดภาวะซึมเศร้า เกิดความบั่นทอนทางด้านจิตใจ และนำไปสู่การใช้สารเสพติด จากงานวิจัยต้นแบบของ IPS ที่ได้มีการศึกษาทดลองกับผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตและผู้ที่ใช้สารเสพติด โดยในการทดลองนั้นเป็นการทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม IPS โดยมีการศึกษาเปรียบเทียบกับแนวทางการฟื้นฟูแบบดั้งเดิม ที่ประกอบไปด้วย การประเมินทักษะทางอาชีพ การให้ที่พักพิง และการทำงานจิตอาสา จากการทดลอง 28 ครั้งในแต่ละประเทศ พบว่ามีการศึกษาทดลอง 27 ครั้งแสดงผลลัพธ์ว่า IPS สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมการทดลองสามารถเข้าถึงการทำงานที่มีรายได้ที่เป็นธรรมได้มากกว่าคิดเป็นร้อยละ 55 โดย IPS นั้นสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็น ผู้ป่วยจิตเภท ผู้สูงอายุ คนไร้บ้าน คนที่เคยมีประวัติอาชญากรรม และคนพิการ (IPS employment center, 2021)

นอกจากนี้จากการศึกษาจากพบว่าตัวแบบ IPS ที่นำไปใช้นั้นมีแนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จและนำไปสู่การเจริญเติบโตของผลสำเร็จในอนาคตอีกด้วย โดยมีการนำเอาไปใช้ทั่วทั้งสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังประสบผลสำเร็จในการนำเอาไปปรับใช้ทั้งชุมชนในเมืองและในชนบท เป็น

โครงการที่อยู่บนพื้นฐานของแนวการปฏิบัติตามหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจ้างงานสำหรับผู้ที่ต้องการงานที่ประสบกับสภาวะการเจ็บป่วยทางสุขภาพจิตและคนไร้บ้านที่ต้องการงานทำด้วย และจากการวิจัยพบว่า IPS สร้างผลลัพธ์ในทางบวกในการส่งเสริมที่ไม่เกี่ยวกับวิชาชีพ หากแต่เป็นการช่วยฟื้นฟูด้านสุขภาพจิต ความมั่นใจในตนเอง อารมณ์สามัคคี รวมไปถึงความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยของคนไร้บ้าน โดย IPS จะประกอบด้วย

- 1) ช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เข้าถึงตลาดแรงงาน และได้รับค่าจ้างเทียบเท่าหรือสูงกว่าคนทั่วไปอย่างถาวร
- 2) ผู้ที่ต้องการงานที่ประสบปัญหาทางสุขภาพจิต ปัญหาทางสุขภาพกาย ผู้ที่ประสบกับปัญหาการใช้สารเสพติด ผู้ที่ขาดความพร้อมในการทำงาน และผู้พิการ จะไม่ถูกแยกออกจากการเข้าถึงตลาดแรงงานและได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกับคนทั่วไป
- 3) มีระบบการค้นหางานที่ไวและหลีกเลี่ยงขั้นตอนการประเมินก่อนเข้าร่วมโครงการและขั้นตอนการฝึกอบรมที่ยืดเยื้อ เพื่อให้ขั้นตอนในการหางานนั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น
- 4) คณะทำงานของโปรแกรม IPS จะทำการพบทีมเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องการบำบัดผู้ที่ต้องการงานเป็นประจำ
- 5) คณะทำงานของโปรแกรม IPS จะทำงานร่วมกับผู้ที่ต้องการงาน เพื่อที่จะค้นหาความต้องการว่าผู้ที่ต้องการงานนั้นต้องการงานประเภทใด โดยพิจารณาจากพื้นฐานด้านทักษะในการทำงานและทักษะอื่นๆ
- 6) โปรแกรม IPS จะยังคงติดตามและให้ความช่วยเหลือผู้ที่ต้องการงานแม้จะได้ออกมาทำงานแล้วต่อไป

2) Social Enterprise Intervention (SEI)

ในเวลาที่ผ่านมาคนไร้บ้าน และวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ตามท้องถนนถือเป็นประชากรที่มีความเสี่ยงสูงและเป็นผู้ที่ต้องการทางด่วนเพื่อเอาชีวิตรอดในแต่ละวัน การใช้วิธีการเดิมๆ เช่น การหาที่อยู่อาศัย ในการช่วยเหลือคนเหล่านี้มักจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เช่นเดียวกับโครงการฝึกอาชีพต่างๆก็มักจะมองข้ามประเด็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพจิตที่คนเหล่านี้ต้องเผชิญทำให้สุดท้ายแล้วการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นตัวแบบ SEI จึงถูกนำมาใช้โดยมีจุดประสงค์ทั้งการจ้างงาน การให้การช่วยเหลือ และการฟื้นฟูสุขภาพจิตให้แก่คนไร้บ้านและคนไร้บ้านที่เป็นวัยรุ่น

SEI โครงการบนพื้นฐานการแทรกแซงที่อิงตามหลักฐานเชิงประจักษ์ มีจุดประสงค์ในการช่วยคนไร้บ้านให้สามารถดำรงอยู่ในระบบการจ้างงานได้อย่างมั่นคง โดยตัวแบบนี้ได้มีการนำไปใช้กับทั้งคนไร้บ้านที่เป็นทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ ทั้งที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตและไม่ได้มีปัญหาทางสุขภาพจิต โดยจะส่งเสริมให้คนไร้บ้านได้ก่อตั้งกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ด้วยตนเอง รวมทั้งการให้การสนับสนุนด้านการฟื้นฟูสุขภาพจิต การฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพ และทักษะทางธุรกิจ จากผลการวิจัยพบว่า SEI นั้นได้ช่วยพัฒนา ด้านความพึงพอใจในการมีชีวิต การติดต่อสื่อสารกับครอบครัว ด้านความมีน้ำใจช่วยเหลือกันและกัน และช่วยลดโอกาสในการเกิดภาวะซึมเศร้าอีกด้วย จากการศึกษาในปี 2013 พบว่าร้อยละ 67 ของวัยรุ่นที่เข้าร่วมโครงการ SEI ยังคงถูกจ้างงานต่อหลังจากจบโครงการแล้วเป็นเวลา 10 เดือน เทียบกับกลุ่มควบคุมอีกกลุ่มที่มีเพียงร้อยละ 25 เท่านั้น (Kristen M. Ferguson, 2007) โดยโครงการ SEI จะมีระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการเป็นเวลา 20 เดือน และมี 4 ระยะด้วยกัน

- **ระยะที่ 1** การสร้างเสริมทักษะอาชีพ ใช้ระยะเวลา 4 เดือน โดยจะมีการให้การศึกษ การฝึกฝนทักษะด้านการช่าง และการฝึกฝนทักษะเฉพาะในการทำงานต่างๆ
- **ระยะที่ 2** การสร้างเสริมทักษะในการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก ใช้ระยะเวลา 4 เดือนในการอบรมเกี่ยวกับทักษะที่เกี่ยวข้องในการประกอบธุรกิจ เช่น การทำบัญชี การทำงบประมาณ การตลาด และการบริหาร
- **ระยะที่ 3** การก่อตั้งและการจัดจำหน่ายกิจการเพื่อสังคม ใช้ระยะเวลา 12 เดือน โดยจะให้คนไร้บ้านที่เข้าร่วมโครงการจัดตั้งกิจการเพื่อสังคมบนพื้นฐานของการสนับสนุนและการส่งเสริมชุมชน
- **ระยะที่ 4** การให้บริการทางการแพทย์ จะมีการให้บริการเกี่ยวกับการฟื้นฟู และให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตตลอดทั้งโครงการในระยะเวลา 20 เดือน

3.) Moving Ahead Program (MAP)

MAP เป็นโครงการที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 1995 จนถึงปัจจุบัน เป็นโครงการสำหรับการฝึกทักษะในการทำงานและทักษะในการใช้ชีวิต สำหรับคนไร้บ้าน ผู้ที่เคยเสพยาเสพติด ผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตและผู้ที่เคยเป็นผู้ต้องขังมาก่อน โดยมีระยะเวลาโครงการทั้งหมด 14 อาทิตย์ โดยมีการรับผู้เข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 140 คนต่อปี โดยตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการผู้เข้าร่วมโครงการในที่นี่จะถูกเรียกว่า “นักเรียน” โดยนักเรียนจะได้รับการสอนเกี่ยวกับทักษะต่างๆผ่านผู้สอนที่มีความสามารถและความเข้าใจในตัวนักเรียน นักเรียนเหล่านี้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองว่าตนมีความต้องการและความสนใจในการทำอาชีพอะไร และมีความสามารถอะไรบ้าง และการได้ทำในอาชีพที่

ตนเอง และเข้ากับความสามารและความสนใจของตนเอง โครงการนี้จะเน้นในเรื่องของการเตรียมความพร้อมในการทำงานและความพึงพอใจในการทำงาน รวมทั้งการสอนให้ดำรงชีวิต รู้จักตนเอง และรับมือกับภาวะความกดดันต่างๆที่จะเผชิญในอนาคต ซึ่งในจุดนี้จะทำให้นักเรียนสามารถยังคงทำงานและมีที่อยู่อาศัยได้ต่อไป มีความมั่นคงในชีวิต หลังจากจบหลักสูตรแล้ว นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับการดูแลและได้มีที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยตลอดโครงการ (St.Francis House Rebuilding lives, n.d.)

โดยเป็นโครงการที่เป็นตัวอย่างที่ดีที่ประสบความสำเร็จในด้านการฝึกอบรมทักษะในการทำงานสำหรับคนไร้บ้าน โดยโปรแกรมนี้ ศูนย์ช่วยเหลือคนไร้บ้าน New England homelessness service provider St. Francis House ได้นำมาปฏิบัติ โดยพบว่า 6 เดือนหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้มีการจ้างเข้าทำงาน และได้มีความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัย มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีการใช้สารเสพติดน้อยลง มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ได้พัฒนาความสามารถของตนเอง โดยโครงการภายใต้การดำเนินการของ St. Francis House มีผู้เข้าร่วมโครงการหรือนักเรียนที่สามารถจบหลักสูตรได้คิดเป็นร้อยละ 70 และร้อยละ 82 ได้รับการจ้างงานต่อหลังจากเรียนจบ โดยนักเรียนที่จบโครงการที่ได้รับเข้าทำงานจะได้รับค่าแรงที่สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำเมื่อเทียบกับค่าแรงในรัฐ Massachusetts ถึงร้อยละ 42 โดยหลักสูตร MAP ประกอบด้วย

- การประเมินจุดแข็งและความสามารถ โดยโปรแกรมนี้จะใช้ระยะเวลา 5 วันในการ ประเมินหาจุดแข็ง จุดอ่อน ความสามารถและความสนใจของผู้เข้าร่วมโครงการ
- การพบปะกันในคลาส ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องเข้าห้องเรียนเป็นเวลา 5 วันต่ออาทิตย์ เป็นเวลา 14 อาทิตย์ โดยแต่ละคลาสเรียนจะเป็นคลาสแบบเล็ก 12-15 คน ในแต่ละอาทิตย์หัวข้อในการสนทนาจะเป็นประเด็นที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ การค้นหาอาชีพ เป้าหมายทางอาชีพ และพฤติกรรมการทำงานที่พึงประสงค์
- การฝึกงาน หลังจากการเข้าเรียนครบทุกคลาสแล้ว หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดหางานที่เป็น partner กับโครงการจะส่งผู้เข้าร่วมโครงการไปฝึกงานในที่ต่างๆ
- หลังจากจบหลักสูตร หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดหางานจะยังคงให้การสนับสนุนผู้เข้าร่วมโครงการในการหางานหลังจากจบโครงการแล้ว

4.) Transitional Jobs Programs (TJ)

โครงการ Transitional Jobs มีเป้าหมายหลักทำให้คนไร้บ้านที่ปกติมักจะถูกกีดกัน ออกจากระบบการจ้างงานแบบคนทั่วไปให้ได้ทำงานแบบชั่วคราวโดยได้รับค่าตอบแทนเทียบเท่ากับ คนปกติทั่วไป (competitive job) โดยจะมีการผสมผสานการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงกับการ พัฒนาด้านทักษะในการทำงานร่วมกับการให้การช่วยเหลือด้านต่างๆกับผู้เข้าร่วมโครงการ ให้ ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเรียนรู้การทำงานได้จากการลงมือทำงานจริง ในสถานการณ์จริงโดยทีมงาน ที่ทำหน้าที่ดูแลและคอยสังเกตการณ์ผู้เข้าร่วมโครงการอยู่ห่างๆขณะปฏิบัติงานเพื่อที่จะระบุปัญหา ต่างๆว่าปัญหาใดที่เป็นอุปสรรคในการทำงานของผู้เข้าร่วมโครงการ (Dan Bloom, 2010)

โดยโปรแกรม TJ นี้เป็นโปรแกรมแบบแบบชั่วคราว ระยะสั้น เพื่อการเตรียมความพร้อมและเป็นใบเบิกทางให้ผู้เข้าร่วมโครงการให้สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างถาวร ซึ่งเป็น โปรแกรมที่ทำงานร่วมกับภาครัฐ หรือให้ภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนให้แก่หน่วยงานเอกชนในการ ดำเนินการ โปรแกรมนี้จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการสร้างสามารถเริ่มงานได้ไวที่สุดเท่าที่จะสามารถทำ ได้ พร้อมทั้งการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและพร้อมให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งยังมีการฝึกฝน ทักษะในการทำงานเพิ่มเติม อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายระหว่างผู้เข้าร่วมโครงการกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้เข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างแท้จริงหลังจากออกจากงานชั่วคราวแล้ว นอกจากนี้จากการศึกษาของ Central City Concern's Employment Access Center ในเมือง พอร์ตแลนด์ รัฐโอเรกอน พบว่าร้อยละ 71 ของผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้รับการจ้างงานระหว่างที่เข้า ร่วมโครงการ และร้อยละ 77 ของผู้ที่เข้าร่วมโครงการยังคงได้รับการจ้างงานต่ออีก 9 เดือนหลังจาก เข้าร่วมโครงการ โดยหลักการของโปรแกรมนี้อาจประกอบไปด้วย

- 4.1) การปฐมนิเทศและการประเมิน จะเป็นการช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้รู้ว่าตนมีจุดแข็งและมีอุปสรรคอะไรบ้าง
- 4.2) คลาสเตรียมความพร้อมในการทำงานและทักษะการใช้ชีวิต จะเป็นการเสริมสร้างทักษะอาชีพที่สำคัญที่จำเป็นต่อการทำงาน
- 4.3) การช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆและ จัดการกับอุปสรรคของตนที่เผชิญ
- 4.4) โครงการจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ทำงานชั่วคราวเพื่อที่จะเตรียม ความพร้อมไปสู่การจ้างงานในตลาดแรงงาน โดยการทำงานชั่วคราวนี้จะได้รับค่าจ้างตาม ประสบการณ์การทำงานจริงและได้รับการพัฒนาทักษะในการทำงาน
- 4.5) โครงการจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมโครงการหางานในตลาดแรงงานแทนงาน ชั่วคราว และจะยังคงช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถอยู่ในระบบการ จ้างงานต่อไปได้

4.6) ให้การสนับสนุนและการพัฒนาทักษะทางอาชีพต่อไป

2.2.2.3 การแนะนำเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคด้านที่อยู่อาศัยในการสมัครงาน

2.2.2.3.1 Ban the Box และ Ban the Address

Ban the box เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการสมัครงานที่ระบุให้นายจ้างพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติเกี่ยวกับการทำงานของผู้สมัครงาน โดยไม่พิจารณาหรือระบุในใบสมัครงานว่าผู้สมัครต้องแสดงประวัติการโดนจับกุมหรือคดีต่างๆที่เผชิญมาและทำให้ขั้นตอนการพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวอยู่ในลำดับท้ายๆของการสมัครงาน เพื่อให้นายจ้างตัดอคติในการพิจารณาออกไปและสร้างความเป็นธรรมความเสมอภาคในการสมัครงานของผู้สมัคร (National Employment Law Project, 2021) ต่อมา Ban the Address เป็นกฎหมายที่ต่อต้านการเลือกปฏิบัติสำหรับคนไร้บ้านที่ต้องการสมัครงาน โดยให้ความสำคัญไปที่การไม่ต้องระบุที่สภาพการเข้าอยู่อาศัยและประวัติการพักอาศัยในใบสมัครงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติในการสมัครงานของคนไร้บ้าน การผลักดันทั้งนโยบายนี้จะทำให้คนไร้บ้านสามารถได้รับความเป็นธรรมในการสมัครงานและสามารถเข้าถึงการทำงานได้เทียบเท่ากับคนทั่วไป (The Yale Law Journal, 2017)

2.2.2.3.2 การยกระดับการบริการทางสังคม

รัฐต้องให้การสนับสนุนการทำงานให้แก่เหล่าผู้ที่ประสบกับสถานะการไร้บ้าน รวมทั้งการให้งบประมาณสนับสนุนแก่หน่วยงานต่างๆที่ทำหน้าที่ในการจัดหางานและให้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้าน เทียบเท่ากับการให้การสนับสนุนโครงการการหางานอื่นๆ โดยต้องมีการจัดงบประมาณอย่างเพียงพอและทันต่อความต้องการในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งรัฐและชุมชนต้องให้ความสำคัญกับการจ้างงานซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านเป็นอันดับแรก

2.2.2.3.3 นโยบายด้านที่อยู่อาศัยที่ยืดหยุ่น

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการมีงานทำของคนไร้บ้าน ส่วนหนึ่งก็คือกฎระเบียบของศูนย์พักพิงที่กำหนดเวลาเข้า-ออกที่เคร่งครัดและไม่ยืดหยุ่น ทำให้คนไร้บ้านที่ทำงานเลิกติ๊กหรือทำงานเป็นกะได้รับผลกระทบ ดังนั้นจึงต้องมีการออกนโยบายเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนไร้บ้านที่ต้องทำงานติ๊กหรือทำงานเป็นกะ โดยอนุญาตให้คนเหล่านี้สามารถเข้า-ออก ศูนย์พักพิงนอกเหนือจากเวลาปกติได้กรณีที่เขาต้องไปทำงาน นอกจากนี้ควรจะมีตู้เก็บของส่วนตัวให้แก่คนไร้บ้านที่อาศัยในศูนย์พักพิงเพื่อที่จะสร้างความปลอดภัยในทรัพย์สินของพวกเขาระหว่างที่ออกไปทำงาน

จากข้อมูลดังกล่าวของ ของทั้ง งานวิจัยของสำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ Homeless Policy Research Institute ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่คนไร้บ้านต้องเผชิญไม่ว่าจะเป็นการถูกกีดกันจากสังคมต่างๆ และไม่มีโอกาสในสังคมเทียบเท่ากับคนทั่วไป อีกทั้งคนไร้บ้านยังประสบกับปัญหาส่วนตัวไม่ว่าจะเป็นปัญหาสุขภาพจิต สุขภาพกาย ปัญหาการติดสารเสพติด และการขาดทักษะที่จำเป็นในการทำงาน ทั้งๆ ที่จากผลสำรวจพบว่าคนไร้บ้านส่วนใหญ่มีความต้องการในการทำงานและสร้างความมั่นคงในชีวิต โดย Homeless Policy Research Institute ได้นำเสนอตัวแบบโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น Individual Placement and Support, Social Enterprise Intervention, Moving Ahead Program, Transitional Jobs Programs โดยโครงการทั้งหมดนี้เป็นโครงการที่มีพื้นฐานมาจากแนวปฏิบัติในหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่ง โครงการมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะฟื้นฟู เตรียมความพร้อม และทำให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงการมีงานทำได้อย่างราบรื่น โดยตัวแบบต่างๆนี้มีจุดเสนอกี่ยวกับนโยบายการเตรียมความพร้อมของคนไร้บ้านให้พร้อมสำหรับการกลับเข้าสู่สังคมหรือการทำงานของรัฐบาลว่ามักจะละในมิติของการฟื้นฟูสุขภาพจิตและการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมสำหรับการทำงานไป ดังนั้นแต่ละโครงการข้างต้นจึงได้เสนอส่วนเติมเต็มที่มีความจำเป็นต่อการเตรียมความพร้อมของคนไร้บ้านที่ประสบปัญหาต่างๆในการกลับเข้าสู่สังคม ดังนั้นในการจะช่วยให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงการมีงานทำ ต้องมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นคนไร้บ้านไปเป็นคนทั่วไปในสังคมโดยสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยการเตรียมความพร้อมประกอบไปด้วย ประกอบไปด้วย

- 1.) ต้องเข้าช่วยเหลือและฟื้นฟูด้านสุขภาพในด้านต่างๆของคนไร้บ้านให้มีความพร้อมไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต
- 2.) ต้องให้คนไร้บ้านเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนทักษะต่างๆที่จำเป็นต่อการทำงาน ต้องมีการประเมินความสามารถ จุดแข็ง-จุดอ่อน ความสนใจในการทำงานในด้านต่างๆเพื่อที่จะแนะนำแนวทางในการฝึกอาชีพได้ต่อไป เพื่อที่พวกเขาจะสามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดแรงงานได้เทียบเท่ากับคนทั่วไป
- 3.) การมีหน่วยงานหรือโครงการที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมต่อระหว่างคนไร้บ้านกับนายจ้าง ให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงทำงานได้
- 4.) มีการติดตามผลและประเมินหลังจากคนไร้บ้านได้รับงานทำแล้ว รวมทั้งให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้านหลังจากจบโครงการแล้ว

นอกจากนี้บทความนี้ยังเสนอแนวทางนโยบายที่จะทำให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงการมีงานทำได้อย่างเท่าเทียมคนทั่วไป ได้แก่

- 1.) Ban the box ที่พุ่งเป้าไปที่ขั้นตอนการพิจารณารับเข้าทำงานโดยการไม่ให้ระบุเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม

- 2.) Ban the Address ที่อยู่อาศัยในใบสมัครงานเพื่อให้นายจ้างได้พิจารณาด้านความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่โดยปราศจากอคติ อีกทั้งยังเสนอ
- 3.) นโยบายด้านการยกระดับการบริหารทางสังคมสำหรับคนไร้บ้าน โดยให้รัฐและชุมชนให้ความสำคัญเกี่ยวกับการหางานให้แก่คนไร้บ้านและจัดให้มีงบประมาณอย่างเพียงพอและสนับสนุนงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่หางานให้แก่คนไร้บ้าน
- 4.) นโยบายด้านศูนย์พักพิงในการปรับเวลาเข้า-ออกที่พักให้มีความยืดหยุ่น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนไร้บ้านที่ทำงานนอกเวลาหรือทำงานเป็นกะ

2.3 นโยบายการเข้าถึงอาชีพของคนไร้บ้านในประเทศต่างๆ

2.3.1 นโยบายการจ้างงานของประเทศเยอรมัน

ในส่วนของนโยบายการจ้างงานของประเทศเยอรมัน ในส่วนของการช่วยเหลือผู้ที่ว่างงานนั้น จะเป็นการช่วยเหลือแบบองค์รวม หรือหมายความว่าคนทุกกลุ่ม แม้กระทั่งคนไร้บ้านก็จะได้รับความช่วยเหลือในนโยบายนี้ ซึ่งคนไร้บ้านนั้นจะเข้าเกณฑ์การช่วยเหลือใน Unemployment benefit II แต่ถ้าหากก่อนเข้าสู่สภาวะการไร้บ้านได้มีการจ่ายเงินสมทบตามกฎหมายก็จะเข้าเกณฑ์การช่วยเหลือในกรณีที่มีการจ่ายเงินสมทบ

2.3.1.1 Unemployment benefit (กรณีของแรงงานที่จ่ายเงินสมทบขณะทำงาน)

กฎหมายของประเทศเยอรมันได้มีการระบุให้ผู้ที่อยู่ในภาคของการทำงานทุกคน จะต้องทำประกันการว่างงานกับภาครัฐ ถือเป็นการทำประกันภัยภาคบังคับในระบบการคุ้มครองทางสังคม (social protection) ของประเทศ โดยระบบเงินทุนสนับสนุนนั้นจะมาจากทั้งนายจ้างและตัวลูกจ้างเอง โดยลูกจ้างจะถูกหักเงินในแต่ละเดือนเพื่อไปสมทบประกันร้อยละ 2.5 ต่อเดือน โดยเงินเหล่านี้จะได้รับการจัดการและดูแลโดยรัฐ(Unedic, n.d.) เมื่ออยู่ตกอยู่ในสภาวะการว่างงานผู้ที่ว่างงานจะได้รับเงินชดเชยตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งผู้ที่ว่างงานและอยู่ในภาวะไร้บ้านก็จะได้รับเงินชดเชยนี้ด้วย เมื่ออยู่ในสภาวะการว่างงานแล้วจะได้รับสิทธิการคุ้มครองการว่างงาน โดยผู้ที่ได้รับสิทธิการคุ้มครองนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- 1.) เป็นผู้ที่ลงทะเบียนกับสำนักงานแรงงานและได้ลงทะเบียนสำหรับการเข้ารับสิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน
- 2.) เป็นผู้ที่ไม่มียานหรือทำงานน้อยกว่า 15 ชั่วโมงต่ออาทิตย์
- 3.) เป็นผู้พร้อมที่จะทำงาน ซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะทำงานและพร้อมที่รับทำงานที่ได้รับการนำเสนอ

- 4.) เป็นผู้ที่มีความตั้งใจที่จะหลุดพ้นจากสภาวะการว่างงาน ได้แก่ การเขียนใบสมัครงาน ไปสัมภาษณ์งานเมื่อได้รับข้อเสนอจากผู้จ้างงาน
- 5.) เป็นผู้ที่จ่ายเงินสมทบอย่างน้อย 12 เดือนในระยะเวลา 2 ปีก่อนที่จะอยู่ในสภาวะการว่างงาน

นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในสภาวะการว่างงานจะต้องทำสัญญากับกรมส่งเสริมการจ้างงานว่า แสวงหาโอกาสในการกลับเข้าไปสู่ระบบการจ้างงานไม่ว่าอย่างไรก็ตาม โดยผู้ที่ว่างงานสิทธิประโยชน์จากการว่างงานโดยผู้ที่มีบุตรจะได้รับเงินคิดเป็นร้อยละ 67 ของรายได้สุทธิเดิม และผู้ว่างงานประเภทอื่นๆได้รับสิทธิประโยชน์คิดเป็นร้อยละ 60 ของรายได้สุทธิ โดยช่วงเวลาการรับสิทธิประโยชน์ขึ้นอยู่กับอายุและช่วงเวลาสมทบเงิน ผู้ที่อายุต่ำกว่า 50 ปีและทำงานอย่างน้อยเป็นเวลา 2 ปีติดต่อกันจะได้รับการคุ้มครองและได้รับสิทธิประโยชน์จากการว่างงานเป็นเวลา 1 ปี หากผู้ที่ทำงานในช่วงเวลาที่สั้นกว่าจะได้รับการคุ้มครองเป็นเวลา 6 เดือน สำหรับผู้ที่อายุมากกว่า 50 ปี จะได้รับการคุ้มครอง 2 ปี ในกรณีของผู้ที่อายุมากกว่า 58 ปี และทำงานมากกว่า 4 ปี จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐาน unemployment benefit II

2.3.1.2 สวัสดิการสำหรับผู้ว่างงาน และเงินรายได้สนับสนุนสำหรับผู้ว่างงานระยะยาว (Unemployment benefit II / income support)

ในกรณีนี้หากผู้ว่างงานไม่ได้เป็นผู้ที่มีสิทธิ์ในการได้รับสิทธิประโยชน์กรณีการว่างงาน หรือรายได้หรือเงินสมทบไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ผู้ว่างงานที่ลงทะเบียนก็จะสามารถลงทะเบียนได้ที่ศูนย์จัดหางานท้องถิ่น (Local Job Center) เพื่อที่จะขอรับสิทธิประโยชน์ Unemployment benefit II เพิ่มเติมจากการได้รับสิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน (Unemployment Benefit) หรือ ได้รับเป็นค่าตอบแทน โดยผู้ที่ได้รับสิทธิ์ต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้

- 1.) ต้องเป็นผู้พร้อมที่จะทำงาน อยู่ในสภาวะที่ทำงานได้
- 2.) ต้องการความช่วยเหลือ
- 3.) อายุมากกว่า 15 ปีและต่ำกว่า 65 ปี
- 4.) เป็นผู้ที่มิถิ่นพำนักในเยอรมัน

สำหรับผู้ที่อยู่ในสภาวะที่ไม่พร้อมสำหรับการทำงานที่อาศัยร่วมชายคากับผู้ที่อยู่ในสภาวะที่ทำงานได้และได้รับการอนุมัติสิทธิประโยชน์ ก็จะได้รับเงินสนับสนุนสำหรับการดำรงชีพด้วยเช่นกัน

ในการที่จะรับสิทธิประโยชน์ต่างๆจากการว่างงานผู้ว่างงานจำเป็นต้องลงทะเบียนกับกรมส่งเสริมการจ้างงานเพื่อเป็นการแจ้งว่าตนอยู่ในสภาวะการว่างงานและต้องการได้รับสิทธิประโยชน์ โดยผู้ที่ลงทะเบียนจะต้องรายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับสภาวะปัจจุบันของตนว่าได้รับการจ้างงานแล้วหรือไม่ ในส่วนของกรณีการเข้ารับสิทธิประโยชน์นี้จะเป็นกรณีสำหรับผู้ที่อยู่ในกลุ่ม

เพราะบาง และไม่ได้มีงานทำเป็นระยะเวลาานาน รวมทั้งไม่มีรายได้พอที่จะจ่ายเงินสมทบได้ตาม ระยะเวลาที่กำหนด ได้แก่คนไร้บ้าน สิทธิประโยชน์นี้เรียกว่า “เบี้ยเลี้ยงขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ที่กำลังหา งาน” (Basic Jobseekers’ allowance) หรือชื่อทางการก็คือ unemployment benefit II / income support เป็นการคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐานกับการได้รับเงินสนับสนุน ซึ่งผู้ที่เข้ารับ เบี้ยเลี้ยงนี้จะเป็นผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิต โดยสามารถลงทะเบียนเข้ารับสิทธิประโยชน์ นี้ได้ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตามที่มีสิทธิ์ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ โดยผู้ที่ต้องการหางานนั้นจะได้รับการ ช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน โดยเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ของใช้ในครัวเรือน ที่พักอาศัยที่ดี เครื่องทำความร้อน สิ่งที่เป็นต่อสุขภาพและเอื้ออำนวยให้มีสุข ภาวะที่ดี ตลอดจนในเรื่องของการรักษาความสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ประเพณีและ การเมือง เบี้ยเลี้ยงจากสิทธิประโยชน์นี้จะถูกจ่ายโดยศูนย์จัดหางานท้องถิ่น โดยสิทธิประโยชน์นี้จะ ได้รับการอนุมัติคราวละ 12 เดือน โดยจะไม่มีการจ่ายย้อนหลังหากผ่านในสภาวะการณ์ที่เป็นปัญหา มาแล้ว ในกรณีที่มีความจำเป็นด่วน ผู้ลงทะเบียนสามารถขอรับเงินล่วงหน้าได้ขณะลงทะเบียน เมื่อ ครบกำหนดผู้ที่ต้องการเบี้ยเลี้ยงจะต้องทำการลงทะเบียนอีกรอบ โดยผู้ที่ลงทะเบียนจะต้องคอย รายงานสถานะของตนเอง ณ ปัจจุบัน เช่น ในกรณีได้งานทำแล้ว ต้องรายงานทันที ณ ศูนย์จัดหางาน ทั้งนี้ผู้ที่ลงทะเบียนจะต้องชี้แจงสถานะทางการเงินและทรัพย์สินของตนเองต่อศูนย์จัดหางาน เช่น มี เงินเก็บแค่ไหน มีที่อยู่หรือไม่ ถ้าหากมีการให้ข้อมูลเท็จ ผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษทางกฎหมายฐานฉ้อโกง การจ่ายเบี้ยเลี้ยงจะถูกจ่ายโดยศูนย์จัดหางานท้องถิ่น โดยจ่ายเป็นเงินสด อีกทั้งสิทธิ ประโยชน์ที่รัฐได้จัดมาให้เพื่อช่วยในการดำรงชีวิตทั้งผู้ที่ไม่มีครอบครัว และผู้ที่มีครอบครัวแบบ เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นต่ำคือ 446 ยูโรต่อเดือน ณ วันที่ 1 มกราคม 2021 โดยเงินเบี้ยเลี้ยงที่รัฐจะจ่ายให้จะแบ่งเป็น

- 1.) สำหรับคู่สมรส คู่ชีวิต หรือ ผู้ที่อยู่ด้วยกันแต่ไม่ได้สมรส จะได้รับเงินเดือน ละ 401 ยูโร
- 2.) สำหรับผู้ที่มีความพร้อมในการทำงานที่ต้องการความช่วยเหลือ ที่อายุ มากกว่า 18 ปี หรือผู้ใหญ่ที่มีสิทธิ์ในการลงทะเบียนขอรับสิทธิประโยชน์ที่ อายุต่ำกว่า 25 ปี จะได้รับเงิน 357 ยูโรต่อ
- 3.) สำหรับวัยรุ่นที่อายุ 14 ปี จะได้รับเงินเดือนละ 373 ยูโรต่อเดือน จนกระทั่ง อายุ 19 ปี
- 4.) สำหรับเด็กที่อายุระหว่าง 7-14 ปีจะได้รับเงินเดือนละ 309 ยูโรต่อเดือน
- 5.) สำหรับเด็กที่อายุต่ำกว่า 6 ปี จะได้รับเงินเดือนละ 283 ยูโรต่อเดือน

นอกจากนี้ค่าใช้จ่ายเช่น ที่อยู่อาศัย และเครื่องทำความร้อนก็ถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ จำเป็นต่อความต้องการขั้นพื้นฐานเช่นกัน นอกจากนี้ในกรณีของผู้ที่ตั้งครรภ์หรือเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ก็

จะได้รับการช่วยเหลือในกรณีของการให้กำเนิดบุตรหรือการย้ายเข้าบ้านใหม่ ในขณะที่ผู้ลงทะเบียน จะได้รับสิทธิประโยชน์หรือเบี้ยเลี้ยงแล้ว ผู้ลงทะเบียนยังจะได้รับเงินสมทบประกันสุขภาพ เพื่อที่จะสามารถทำให้พวกเขาสามารถอยู่ในระบบประกันสุขภาพต่อไปได้ รวมทั้งเงินสมทบสถานพยาบาลอีกด้วย นอกจากนี้เด็กในวัยเรียนก็จะได้รับการสนับสนุนทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาที่เพียงพอ โดยจะมีการให้เบี้ยเลี้ยงที่จำเป็นต่อการทำกิจกรรมระหว่างการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นค่าทัศนศึกษา ค่าเดินทาง ค่าอาหารกลางวันและการทำกิจกรรมต่างๆ

สิทธิประโยชน์เหล่านี้ที่รัฐจัดหาให้ นั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นปัจจัยและความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามการทำให้คนเหล่านี้สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยสิ่งที่รัฐจัดหาให้ นั้นล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้คนเหล่านี้สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้และได้มีโอกาสในการเข้าถึงการมีงานทำเทียบเท่ากับผู้อื่น ทั้งนี้หากผู้ว่างงานไม่สามารถได้งานตามที่ตนหวัง ผู้ที่ว่างงานต้องพร้อมที่จะเปิดรับโอกาสใหม่ๆในการทำงาน หากได้รับการเสนองานมา ดังนั้นผู้ที่ลงทะเบียนจะต้องยอมรับงานที่ได้รับการนำเสนอมาจากศูนย์จัดหางาน หากถ้าผู้ลงทะเบียนไม่รับงานและไม่สามารถให้เหตุผลที่เพียงพอต่อการปฏิเสธงานได้ จะถูกพิจารณาตัดสิทธิ์จากสิทธิประโยชน์จาก สิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน แบบที่ 2 (European Commission, n.d.)

เมื่อกล่าวถึงหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือผู้ว่างงาน Local Job center เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการการจ้างงานในระดับท้องถิ่นมีจุดประสงค์เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาการว่างงานระยะยาวและปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยเป็นผู้ที่ทำหน้าที่มอบ unemployment benefit II หรือสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานและเงินสนับสนุนจากรัฐให้แก่ผู้ว่างงานระยะยาว โดยผู้ที่จัดสรรงบประมาณให้คือ Public Employment Service (PES) และผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการระบบการช่วยเหลือด้านการบริการขั้นพื้นฐานและทำการจ่ายเงินคือศูนย์จัดหางานท้องถิ่น (Local Job-Center) อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนว่างงานและการให้บริการแบบองค์รวมแก่คนว่างงานอีกด้วย การให้บริการแบบองค์รวมนั้นเรียกว่า one-stop-shop โดยมีระบบการช่วยเหลือต่างๆเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้ว่างงานระยะยาวสามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ นอกเหนือจากการจ่ายเงินเบี้ยเลี้ยงแล้ว Job center จะให้บริการด้านต่างๆแก่ผู้ที่ (Hugh Mosley, 2003) ลงทะเบียน ได้แก่

- 1.) เงินสมทบค่าเช่าที่พักอาศัย และ ค่าเครื่องทำความร้อน (heating costs)
- 2.) จัดหาเครื่องเรือนพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ และเครื่องแต่งกาย
- 3.) ให้เงินสนับสนุนสำหรับเด็กนักเรียนในการไปทัศนศึกษา

- 4.) ให้การดูแลเด็กที่พิการช่วยเหลือตนเองไม่ได้ รวมทั้งให้การดูแลเด็กระหว่างที่ผู้ปกครองออกไปทำงาน รวมทั้ง
- 5.) ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหนี้สิน
- 6.) ให้คำปรึกษาปัญหาด้านสุขภาพจิตและการเข้าสังคม
- 7.) ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลิกใช้ยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม ในประเทศเยอรมันผู้ที่ว่างงานทุกคนจะต้องเข้าร่วมโครงการพิเศษของรัฐที่มีเป้าหมายในการทำให้คนว่างงานสามารถกลับสู่ตลาดแรงงานได้อีกครั้ง โดยมีระยะเวลาที่ผู้หางานสามารถหางานได้โดยปราศจากการกีดกันจากรัฐได้อย่างเต็มที่เป็นเวลา 12 เดือน โดยหลังจากนั้นหากไม่สามารถหางานได้กรมส่งเสริมการจัดหางานจะทำหน้าที่คอยกระตุ้นและบีบให้ร่วมโครงการที่มีเป้าหมายในการสร้างโอกาสในการได้งาน โดยโครงการนี้ผู้ว่างงานจะต้องทำสัญญากับนายหน้าหางาน ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ระบุอยู่ในสิทธิของผู้ว่างงาน ทำให้มีทางเลือกที่กว้างขึ้นในการหางาน อย่างไรก็ตามรัฐบาลเยอรมันได้จัดให้มีมาตรการฝึกอบรมวิชาชีพและทักษะต่างๆที่จำเป็นต่อการทำงานให้แก่ผู้ว่างงาน แต่กระนั้นก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นหลัก หากแต่สิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญกลับเป็นเรื่องของการให้เงินทุนสนับสนุนการสรรหาแรงงาน เงินทุนสนับสนุนการเกิดธุรกิจใหม่ๆ สำหรับผู้ที่ทำงานอิสระ และสำหรับคนที่ว่างงานมาเป็นระยะเวลานานจะมีการสมทบเงินช่วยเหลือและให้สิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นการสนับสนุนให้คนสามารถกลับไปทำงานได้ (อเล็กซานเดอร์ เพทริง และ กรพินธุ์ พัวพันธ์สวัสดิ์, 2019)

เมื่อพิจารณาในแง่ของความช่วยเหลือให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงอาชีพได้จากนโยบายช่วยเหลือคนว่างงานของประเทศเยอรมัน ถึงแม้ประเทศเยอรมันจะไม่ได้มีนโยบายที่ช่วยเหลือคนไร้บ้านในการหางาน หากแต่ประเทศเยอรมันมีนโยบายที่ช่วยเหลือคนว่างงานที่นับเป็นนโยบายช่วยเหลือแบบองค์รวมที่ระบุคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิ์ที่จะได้รับความช่วยเหลือที่ครอบคลุมคุณสมบัติถึงคนไร้บ้านด้วย ซึ่งคนไร้บ้านจัดอยู่ในกลุ่มคนเปราะบางซึ่งถือเป็นคนว่างงานระยะยาว โดยคนว่างงานระยะยาวเหล่านี้เมื่อลงทะเบียนรับสิทธิ์ Unemployment Benefit II จะได้รับความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และได้เงินเบี้ยเลี้ยงระหว่างหางานเป็นระยะเวลา 12 เดือน ปราศจากความกดดัน หากพ้นกำหนดแล้วคนเหล่านี้จะต้องยอมรับงานที่รัฐเสนอให้ นโยบายนี้แสดงให้เห็นว่าเยอรมันพยายามจะให้ความช่วยเหลือและเป็นการรับรองว่าทุกคนจะมีงานทำแก่คนทุกประเภทอย่างเท่าเทียมเพื่อให้สามารถเข้าถึงการมีงานทำ มีรายได้ และมีความมั่นคง อยู่ได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับคนไร้บ้านจะได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องกังวลเรื่องพื้นฐานเหล่านี้ระหว่างการหางาน

2.3.2 นโยบายการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการช่วยให้เข้าถึงอาชีพของประเทศเนเธอร์แลนด์
หน่วยงานที่มีบทบาทในการช่วยเหลือให้คนว่างงานได้เข้าถึงงานหลักคือ หน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะมีหน้าที่ในการทำให้คนว่างงานได้รับงานทำ ถึงแม้ประเทศเนเธอร์แลนด์จะไม่มีนโยบายในการเข้าช่วยเหลือคนไร้บ้านในการหางานให้ทำโดยตรง แต่การช่วยเหลือด้านสวัสดิการที่สนับสนุนคนว่างงานนั้นก็ครอบคลุมถึงกลุ่มคนเปราะบางอย่างคนไร้บ้านด้วย โดยแต่ละท้องถิ่นจะมีแนวทางในการช่วยเหลือที่แตกต่างกันออกไป

พระราชบัญญัติการให้ความช่วยเหลือด้านงานและสังคม (Work and Social Assistance Act) ได้กำหนดให้มีการช่วยเหลือด้านรายได้อัตโนมัติสำหรับผู้ประสบปัญหาทางการเงินหรือไม่เงินไม่พอสำหรับการดำรงชีพ แต่กระนั้นผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือจะต้องทำงานไม่ว่างานใดก็ตามที่ได้รับการนำเสนอเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองอีกครั้งตามที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ ถ้าคนเหล่านี้ไม่สามารถกลับไปสู่การทำงานได้หน่วยงานช่วยเหลือด้านสังคม หรือองค์กรที่ช่วยเหลือด้านการกลับไปทำงานจะเสนอความช่วยเหลือในการช่วยคนเหล่านี้หางาน หรือเข้าฝึกอบรมทักษะต่างๆ หากผู้ที่ว่างงานออกจะหลักสูตรกลางคืน สิทธิประโยชน์ต่างๆจะถูกลดทอนลงไป นอกจากนี้งานที่หน่วยงานท้องถิ่นจะเสนอให้แก่คนว่างงานที่ลงทะเบียนโดยมักจะเป็นที่เรียกว่า “Work First” โดยผู้ที่เข้าร่วมนั้นจะได้รับประสบการณ์การทำงานในตลาดแรงงานโดยตรง โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ต่ออาทิตย์ในการทำงาน ซึ่งผู้ที่ลงทะเบียนขอรับเงินช่วยเหลือจะถูกบังคับให้รับข้อเสนอในการรับงาน “Work First” โดย Work First นั้นมีเป้าหมายในการทำให้คนว่างงานได้กลับเข้าสู่ตลาดแรงงานอีกครั้ง

สำหรับกลุ่มเปราะบาง ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต ผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพกาย หรือเป็นผู้พิการ หรือผู้ที่อยู่นอกตลาดแรงงาน และคนไร้บ้าน หน่วยงานท้องถิ่นจะเสนองานจิตอาสาให้แก่คนเหล่านี้ หรือ จัดให้คนเหล่านี้ได้เข้าร่วมการฝึกฝนทักษะในการทำงาน ทักษะในการเข้าสังคม ทักษะในการใช้ชีวิต อย่างไรก็ตามถึงแม้ประเทศเนเธอร์แลนด์ไม่ได้มีนโยบายด้านการจ้างงานคนไร้บ้านโดยเฉพาะหากแต่หน่วยงานท้องถิ่นได้มีการออกแบบและพัฒนา นโยบายในการช่วยเหลือคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของตน โดยนโยบายนี้ชื่อว่า “Action Plan For Social Relief” ซึ่งจะถูกนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นตัวอย่างโดย 4 เมืองใหญ่ได้แก่ Amsterdam, Rotterdam, Utrecht และ Hague ซึ่งจะให้การสนับสนุนด้าน การศึกษา การฝึกฝนในการทำงานจิตอาสา อาชีพที่มีความหมาย (meaningful occupation) และได้รับการสนับสนุนด้านการจ้างงาน รวมทั้งงานที่ได้รับค่าจ้างอีกด้วย

นอกจากนี้โครงการส่วนใหญ่ที่ได้รับการวางแผนสำหรับคนไร้บ้านและผู้ที่เคยเสพยาเสพติดมาก่อน งานที่จะจัดหามาให้จะเป็นประเภทจิตอาสา และงานที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการหางานให้แก่คนไร้บ้านมักจะได้รับเงินสนับสนุนภายใต้กรอบ

การหางานให้แก่คนไร้บ้านในส่วนของการสนับสนุนโครงการส่งเสริมให้คนเหล่านี้กลับเข้าสู่ตลาดแรงงานรวมถึงการให้เงินทุนสนับสนุนแก่ศูนย์พักพิงอีกด้วย

สำหรับโครงการช่วยเหลือคนไร้บ้านในประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น ในภาพรวมถือว่าประสบความสำเร็จ ในแง่ของการสามารถทำให้คนไร้บ้านที่ลงทะเบียนในโครงการสามารถเข้าถึงการจ้างงานได้จริง โดยผลสำรวจจากโครงการฝึกแรงงานพบว่าร้อยละ 50 ของผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้รับการจ้างงาน (Feantsa, 2007) งาน โดยการเก็บข้อมูลนั้นมาจากแหล่งที่มาของเงินค่าจ้างและข้อมูลจากผู้ที่ลงทะเบียนในระบบ นอกเหนือจากการเข้าร่วมโครงการแล้วผู้ที่เข้าร่วมโครงการยังได้รับการฝึกฝน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเสริมทักษะการใช้ชีวิต การได้ทำอาชีพที่มีความหมาย และการสร้างเครือข่ายทางสังคม อีกทั้งคนส่วนมากที่เข้าร่วมโครงการนี้ยังได้รับการจ้างงานและได้รับเงินจ้างงานจากตลาดแรงงานจริง

โดยสรุปแล้วถึงแม้ประเทศเนเธอร์แลนด์จะไม่ได้มีนโยบายที่มุ่งสำหรับการหางานให้คนไร้บ้านโดยเฉพาะ แต่เนเธอร์แลนด์ได้มีนโยบายที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงงานได้ทุกคน โดยมีการกำหนดในพระราชบัญญัติว่าประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามจะต้องได้มีงานทำ โดยคนไร้บ้านที่จัดอยู่ในกลุ่มคนเปราะบางที่ลงทะเบียนได้รับความช่วยเหลือจะได้รับการช่วยเหลือด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน ทักษะชีวิต รวมทั้งการเสนองานให้แก่คนไร้บ้านอีกด้วย

2.3.3 นโยบายการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการช่วยให้เข้าถึงอาชีพของประเทศฟินแลนด์

ฟินแลนด์เป็นหนึ่งในประเทศของสหภาพยุโรปที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านอย่างจริงจัง ในช่วงปี 1989 ประเทศฟินแลนด์มีจำนวนคนไร้บ้านที่มากกว่า 16,000 คนทั่วประเทศ จนในปัจจุบันตัวเลขคนไร้บ้านลดลงเหลือประมาณ 4,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.008 ของประชากรทั้งหมด อย่างไรก็ตามประเทศฟินแลนด์ใช้หลักเกณฑ์ในการจำแนกเกณฑ์คนคนไร้บ้านค่อนข้างกว้าง โดยนับรวมไปถึงผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและไปขอผู้อื่นอยู่อาศัย โดยในปี 2020 ประเทศฟินแลนด์ได้บรรลุเป้าหมายในการที่ไม่มีประชาชนคนใดต้องนอนอยู่ริม (Oecdecoscope, 2021) ถนน ฟินแลนด์ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านโดยการนิยามปัญหานี้ว่าเป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องได้รับการแก้ไข ผ่านการใช้นโยบาย “Housing First” ซึ่งนโยบายนี้มีพื้นฐานคือการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรให้แก่คนไร้บ้าน รวมทั้งการให้บริการด้านต่างๆที่มีความจำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตของคนไร้บ้าน เป้าหมายหลักของนโยบายนี้คือ “การให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัยอย่างถาวร และ การให้การสนับสนุนคนไร้บ้าน” อีกทั้งการให้การสนับสนุนทางการเงินก็ถือเป็นหนึ่งในพื้นฐานของการสร้างความมั่นคงในชีวิตของคนไร้บ้าน ซึ่งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้

ความช่วยเหลือคนไร้บ้าน คือ หน่วยงานสวัสดิการสังคมสำหรับคนไร้บ้าน โดยมีหน้าที่หลักในการจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่คนไร้บ้าน อย่างไรก็ตามถึงแม้ฟินแลนด์จะให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน โดยการให้ความสำคัญในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยและการสร้างความมั่นคงในชีวิต แต่ประเด็นเรื่องการทำให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงอาชีพนั้นฟินแลนด์ไม่ได้มีนโยบายเฉพาะในการทำให้คนไร้บ้านเข้าถึงการทำงานโดยเฉพาะ หากแต่การช่วยเหลือคนไร้บ้านให้ได้รับงานทำนั้นจะเป็นการช่วยเหลือคนไร้บ้านให้ได้มีงานทำโดยนโยบายการจ้างงานแบบองค์รวม (holistic)

ในส่วนของนโยบายการจ้างงานคนไร้บ้านของฟินแลนด์ ในรัฐธรรมนูญของฟินแลนด์ระบุไว้ว่า ไม่ว่าจะใครก็ตามต้องได้รับสิทธิในการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี โดยการได้มีงานทำตามความต้องการของตน และมีสิทธิ์ที่จะได้รับการอบรมฝึกทักษะที่จำเป็นในการทำงาน ถึงแม้ในทางกฎหมายจะไม่ได้มีการบังคับให้มีการจัดตั้งหน่วยงานสาธารณะสำหรับการจัดหางานและการฝึกงานสำหรับทุกคน แต่สิ่งนี้ก็เปรียบเสมือนเป้าหมายแห่งชาติ แต่กระนั้นก็มีเครือข่ายหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับการจ้างงานที่กำกับดูแลโดยรัฐ โดยหน่วยงานจะมีการกระจายตัวทั่วประเทศมากกว่า 200 แห่ง ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสในการทำงานและการฝึกแรงงาน โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดหางานจะให้ผู้ที่ต้องการหางานได้เข้าถึงระบบการหางานผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทางโทรศัพท์ หรือทางหน้าหนังสือพิมพ์ โดยผู้ที่ต้องการหางานจะสามารถรู้ว่าตำแหน่งงานใดว่างบ้างและสนใจในตำแหน่งใดบ้าง โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการช่วยคนเหลือนว่างงานให้สามารถมีงานทำแบบองค์รวม หรือ one-stop-shop ชื่อว่า Labour force service centers (LFOS) ซึ่งกำกับดูแลโดยรัฐ ในศูนย์ LFOS Duuri ในเมืองเฮลซิงกิจะมีผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆมากกว่า 100 คน ทำงานร่วมกับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือกว่า 3,000 คน โดยผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้จะเข้ามาให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพ การให้การช่วยเหลือระหว่างการทำงาน การฝึกทักษะและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับหนี้ นอกจากนี้ LFOS ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างว่างงานกับตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเปิดโอกาสให้คนเหล่านี้ได้รับโอกาสในการทำงาน หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการการฟื้นฟูสุขภาพแล้ว โดยจากผลสำรวจในปี 2006 พบว่าผู้ที่เข้ารับการช่วยเหลือและได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆของโครงการได้รับงานทำคิดเป็นร้อยละ 33 (Feantsa, 2007)

ประเทศฟินแลนด์ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านเป็นอย่างมากและขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศฟินแลนด์ต้องประสบกับปัญหาคนไร้บ้านที่มีจำนวนมากและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตามประเทศฟินแลนด์ไม่ได้มีนโยบายในการหางานให้แก่คนไร้บ้านโดยเฉพาะ แต่จะเน้นการให้ความช่วยเหลือคนว่างงานแบบองค์รวม รวมถึงคนไร้บ้านที่ต้องการหางานด้วย ในรัฐธรรมนูญของฟินแลนด์ระบุว่าทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้งานทำไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม โดยผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือใน

การทำงานจะต้องต้องลงทะเบียนกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดหางาน เรียกว่า Labour Force Service Centers หรือ LFOS โดยหน่วยงานเหล่านี้จะได้รับการสนับสนุนโดยรัฐ ผู้ที่ลงทะเบียนจะได้รับการช่วยเหลือต่างๆ ไม่ว่าจะดูแลทั้งเรื่องสุขภาพกายสุขภาพจิต การฝึกทักษะในการทำงาน และช่วยเชื่อมต่อระหว่างคนว่างงานกับนายจ้าง จากผลสำรวจในปี 2006 พบว่าผู้ที่เข้ารับการช่วยเหลือและได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆของโครงการได้รับงานทำคิดเป็นร้อยละ 33 อย่างไรก็ตามประเทศฟินแลนด์มองว่าพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านที่จะทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำคือ การทำให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัยและได้มีการบริการต่างๆที่สนับสนุนการใช้ชีวิตให้แก่คนไร้บ้าน

จากนโยบายในการหางานของประเทศเหล่านี้ ถึงแม้ประเทศเหล่านี้จะไม่ได้มีการออกนโยบายเพื่อให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงการมีงานทำโดยเฉพาะ หากแต่ประเทศเหล่านี้มีระบบสวัสดิการและระบบการให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นพื้นฐานไว้สำหรับรองรับคนชายขอบหรือคนที่เป็กลุ่มเปราะบางอย่างคนไร้บ้านให้สามารถได้รับสวัสดิการและเข้าถึงการมีงานทำในตลาดแรงงานได้เทียบเท่ากับคนทั่วไป ดังเช่นประเทศเยอรมันที่มีระบบสวัสดิการรองรับให้ผู้ที่ว่างงานมาเป็นเวลานาน และไม่ได้มีการทำประกันการว่างงานให้สามารถได้รับสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพและเบี่ยระหว่างหางานทำ ในประเทศเนเธอร์แลนด์ได้มีการบัญญัติในพระราชบัญญัติไว้ว่าไม่ว่าใครก็ต้องมีสิทธิ์ได้รับงานทำ ในส่วนนี้ถึงแม้ประเทศนี้ไม่ได้มีการออกนโยบายอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับอาชีพของคนไร้บ้าน หากแต่มีการออกนโยบายและโครงการระดับท้องถิ่นโดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาลในการสนับสนุนงานให้แก่คนไร้บ้านทำให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงการมีงานทำได้ง่ายและได้รับการดูแลและฝึกฝนทักษะ นำไปสู่โอกาสในการกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานต่อไป ต่อมาในประเทศฟินแลนด์ที่ชูเรื่องนโยบาย Housing First ควบคู่กับนโยบายการหางาน ถึงแม้นโยบายในการหางานจะไม่โดดเด่นหากแต่เมื่อผสมผสานกับความมั่นคงในการดำรงชีวิตจากสิทธิประโยชน์ ของ Housing First ก็เป็นแนวทางที่จะทำให้คนไร้บ้านสามารถก้าวเข้าสู่การมีงานทำและมีชีวิตที่มั่นคงขึ้น

2.4 ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public policy Implementation)

Bardach (1977) อ้างถึงใน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการทางการเมืองที่นำการตัดสินใจในทางเลือกนโยบายไปปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงตามที่ได้กำหนดไว้จากวัตถุประสงค์ที่มุ่งแก้ไขปัญหาทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง

วงอร พัวพันสวัสดิ์ (2563) การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแสดงทั้งหมดในสังคมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ และนโยบายทุกนโยบายไม่ได้หมายความว่าสร้างบรรทัดฐานใหม่ให้แก่สังคมได้สำเร็จ การออกแบบนโยบายและการนำนโยบาย

ไปปฏิบัติต้องสอดคล้องกับค่านิยมของผู้คน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มเป้าหมายก็เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย

Milbrey McLaughlin (1975) อ้างถึงใน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องเป็นพลวัตร ได้รับการหล่อหลอมและปรุงแต่งโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายกับกลยุทธ์ของนโยบายกับสภาพขององค์การในการรับผิดชอบให้นโยบายดำเนินสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย โดยต้องมีการประนีประนอมระหว่างเป้าหมาย กลยุทธ์ที่กำหนดไว้กับข้อจำกัด และหน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จและล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) โดยจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆได้แก่

1.) ลักษณะของนโยบาย

วูล์ดริจซ์ (1982) อ้างถึงใน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) นโยบายดังกล่าวต้องเป็นนโยบายที่มีผู้เห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์ นอกจากนี้นโยบายนั้นจะต้องเป็นที่รับรู้ได้ว่าจะให้ประโยชน์และส่งผลในแง่ดีเมื่อเทียบกับนโยบายอื่นๆ อีกทั้งนโยบายจะต้องสอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของคนในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากนโยบาย

2.) วัตถุประสงค์ของนโยบาย

แมชมาเนียนและซาบาเทียร์ (1980) อ้างถึงใน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) การจะนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายของนโยบายจะต้องชัด ผู้ที่นำไปปฏิบัติจะต้องมีความเข้าใจในเป้าหมายของนโยบายอย่างชัดเจน การเข้าใจที่ผิดพลาดจะนำไปสู่การตีความผิดและล้มเหลวของการปฏิบัติได้

3.) ความเป็นไปได้ทางการเมือง

รัฐบาลและเอกชนต้องมีการเจรจาตกลงกัน อีกทั้งนอกเหนือจากเอกชน รัฐบาลต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนนโยบายดังกล่าว อีกทั้งยังต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสื่อมวลชน ซึ่ง แวนมิเตอร์และแวนฮอร์นได้กล่าวว่านโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากสื่อมวลชนมักจะไม่ประสบความสำเร็จ

4.) ความเป็นไปได้ทางเทคนิคหรือทฤษฎี

นโยบายที่ยุ้งยากและมีความสลับซับซ้อนจะทำให้ยากต่อการนำไปปฏิบัติและส่งผลทำให้การนำไปปฏิบัติล้มเหลวได้ เช่นเดียวกับทฤษฎี ทฤษฎีที่

นำมาประยุกต์ใช้ต้องเป็นทฤษฎีที่เชื่อถือได้และมีกรอบการมองปัญหาที่ถูกต้อง

5.) ความเพียงพอของทรัพยากรและเวลาในการดำเนินงาน

การนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นต้องมีทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ กำลังและคุณภาพของบุคลากร ซึ่งมีส่วนต่อความสำเร็จ และล้มเหลวของนโยบายเป็นอย่างมาก อีกทั้งประเพณีของหน่วยงานก็สำคัญเช่นกันต้องเป็นหน่วยงานที่รับรองต่อนโยบายนั้นๆเนื่องจากมีกำลังคนที่เหมาะสมและมีความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนี้หากทรัพยากรไม่เพียงพออาจจะนำไปสู่ความล่าช้าในการปฏิบัติก็เป็นที่ (มยุรี อนุমানราชชน, 2547)

6.) ทักษะของผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติ

แวนมิเตอร์และแวนฮอร์น (1975) อ้างถึงใน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) กล่าวว่า การที่มีผู้ปฏิบัตินโยบายมีทัศนคติที่ดีต่อนโยบายจะนำไปสู่การนำไปปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ

ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและการให้ความสำคัญในขั้นตอนต่างๆ นอกเหนือจากการบรรลุเป้าหมายแล้ว โดยพิจารณาวิธีที่จะไปปฏิบัติว่าทำอย่างไรนโยบายถึงจะประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายที่ตนจะนำไปปฏิบัติเป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้ออกแบบนโยบายต้องพึงนึกถึงกลุ่มเป้าหมายว่านโยบายที่ออกไปนั้นสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ และผู้นำไปปฏิบัตินั้นเหมาะสมกับงานที่มอบหมายหรือไม่

2.5 ทฤษฎีประสิทธิผลนโยบาย

(Michael E. Kraft and Scott R. Furlong, 2018) ประสิทธิภาพของนโยบายนั้นจะให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ตรงตามที่คาดหมายเอาไว้ อย่างไรก็ตามเป้าหมายของนโยบายมักจะได้รับการตั้งเอาไว้จำนวนหนึ่ง โดยหนึ่งในนั้นจะประสบความสำเร็จและหนึ่งในนั้นก็อาจจะล้มเหลวก็เป็นได้

(วงอร พัวพันสวัสดิ์, 2020) นอกจากนี้ในการจะทราบว่านโยบายนั้นมีประสิทธิผลหรือไม่ ต้องสามารถระบุคุณค่าหรือเกณฑ์ที่ควรใช้ในการประเมินความเหมาะสมของนโยบายได้

Posavac & Carey (n.d.) อ้างถึงใน (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2557) การประเมินผลนโยบาย หรือการวัดประสิทธิผลนโยบาย เป็นการพิจารณาว่านโยบายที่กำหนดไว้จำเป็นหรือไม่ ดำเนินการไปได้ตามที่หวังไว้หรือไม่ และสามารถช่วยแก้ไขปัญหาคือตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้หรือไม่

Etzioni (1964) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า หมายถึงการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ ในทำนองเดียวกันนโยบายที่มีประสิทธิผลก็คือนโยบายที่สามารถบรรลุผลได้ตามเป้าหมายเช่นเดียวกัน

Vedung (2013) อ้างถึงใน (วงอร พัวพันสวัสดิ์, 2020) แนวคิดว่าด้วยรูปแบบการประเมินผลนโยบาย ต้องพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) Goal Attainment Model เป็นการดูผลลัพธ์ (output and outcome) ว่าเกิดขึ้นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ รวมทั้งดูผลกระทบด้วยเพื่อเป็นการตรวจสอบว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการบรรลุเป้าหมายจริงๆ
- 2) Side Effect model เป็นการดูผลข้างเคียงที่เป็นผลลบที่เกิดขึ้นว่ามาลบล้างผลสัมฤทธิ์ของนโยบายหรือไม่
- 3) Relevance Model เป็นการดูว่านโยบายที่ออกมาตอบสนองต่อโจทย์สังคมหรือไม่ เป็นการวิเคราะห์เพียงแต่ผลลัพธ์ที่ออกมาต่อสังคมเท่านั้น
- 4) Client Model เป็นการให้ความสนใจไปที่กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย ว่ากลุ่มเป้าหมายนั้นมีความพึงพอใจต่อผลลัพธ์ของนโยบายหรือไม่
- 5) Stakeholder model เป็นการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบายทั้งหมด เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการประชาธิปไตยให้เกิดในกระบวนการนโยบาย

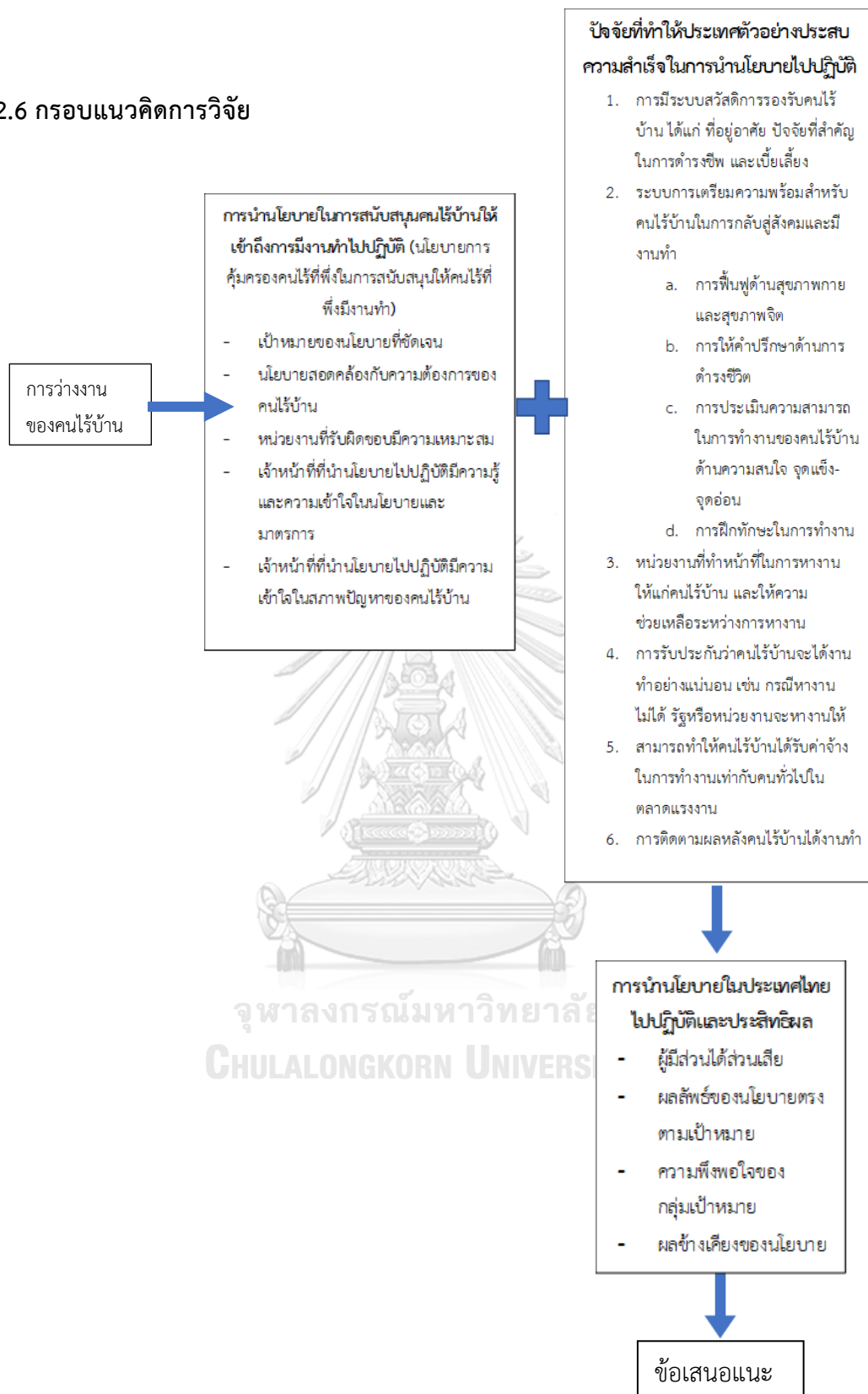
แนวคิด Unintended Effects ผลลัพธ์ที่ไม่คาดหมาย นอกเหนือจากดูผลลัพธ์ที่เกิดในเชิงของการให้ประโยชน์และความสำเร็จแล้ว เราไม่อาจจะละในประเด็นของผลลัพธ์ที่ไม่คาดหมายได้เลย ซึ่งในการประเมินด้านประสิทธิผล การบรรลุเป้าหมายในบางครั้งมักก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่คาดหวังเกิดขึ้น (วงอร พัวพันสวัสดิ์, 2020)

จากแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า หลักประสิทธิผลนั้นเป็นการดูผลลัพธ์ที่เกิดจากเป้าหมายที่เราได้คาดหวังไว้ แต่กระนั้นการพิจารณาเพียงแต่ผลลัพธ์ของนโยบายไม่อาจสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของนโยบายที่แท้จริงได้ การพิจารณาด้านประสิทธิผลจึงจำเป็นต้องพิจารณาในหลายประเด็นด้วยกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบรรลุเป้าหมาย เรื่องของผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น การตอบโต้ของกลุ่มเป้าหมายว่าสามารถตอบโต้ได้จริงหรือไม่ ความพึงพอใจของผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบจากนโยบาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผลกระทบที่เกิดจากนโยบาย จากแนวคิดและปัจจัย
เหล่านี้จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของนโยบายได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพดังกล่าวเป็นภาพกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม โดยกรอบแนวคิดนี้ ประกอบด้วย

การนำนโยบาย “การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ในการสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีงานทำ” ไปปฏิบัติ จะต้องพิจารณาในเรื่องของ

- 1) เป้าหมายของนโยบายที่ชัดเจน
- 2) นโยบายสอดคล้องกับความต้องการของคนไร้บ้าน
- 3) หน่วยงานที่รับผิดชอบมีความเหมาะสม
- 4) เจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีความรู้และความเข้าใจในนโยบายและมาตรการ
- 5) เจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีความเข้าใจในสภาพปัญหาของคนไร้บ้าน

ในส่วนของปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จจะประกอบไปด้วย

- 1) การมีระบบสวัสดิการรองรับคนไร้บ้าน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีพเบียดเบียน
- 2) ระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับคนไร้บ้านในการกลับสู่สังคมและมีงานทำ
 - a. การฟื้นฟูด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต
 - b. การให้คำปรึกษาด้านการดำรงชีวิต
 - c. การประเมินความสามารถในการทำงานของคนไร้บ้าน ด้านความสนใจ จุดแข็ง-จุดอ่อน
 - d. การฝึกทักษะในการทำงาน
- 3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน และให้ความช่วยเหลือระหว่างการหางาน
- 4) การรับประกันว่าคนไร้บ้านจะได้งานทำอย่างแน่นอน เช่น กรณีหางานไม่ได้ รัฐหรือหน่วยงานจะหางานให้
- 5) สามารถทำให้คนไร้บ้านได้รับค่าจ้างในการทำงานเท่ากับคนทั่วไปในตลาดแรงงาน
- 6) การติดตามผลหลังคนไร้บ้านได้งานทำ

และประสิทธิผลของนโยบายในการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะต้องพิจารณาในแต่ละด้าน ได้แก่

- 1.) ผลลัพธ์ของนโยบายตรงตามเป้าหมาย
- 2.) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 3.) ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย
- 4.) ผลข้างเคียงของนโยบาย
- 5.) ผลกระทบของนโยบาย

กรอบแนวคิดนี้ ใช้เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาประสิทธิผลของนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้าน ให้ได้มีงานทำของภาครัฐ โดยในการจะพิจารณาด้านประสิทธิผลต้องพิจารณาในเรื่องของการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกับปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จ เมื่อพิจารณาทั้งสองเรื่องนี้แล้วจะนำไปสู่การพิจารณาเรื่องประสิทธิผลของนโยบาย และนำไปสู่ข้อเสนอในการปรับปรุงนโยบายเป็นการต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องประสิทธิผลของนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้าน ให้ได้มีงานทำของภาครัฐนั้นเป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยในการศึกษาจะศึกษาผ่านการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัย เอกสาร และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาผ่านการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยประกอบด้วยการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตเวลาที่ศึกษา

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยจะทำการศึกษานโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้ได้มีงานทำของภาครัฐตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2563-ปัจจุบัน ซึ่งเหตุผลที่เลือกปี พ.ศ. 2563 เนื่องจากเป็นช่วงปีที่มีการเปิดเผยตัวเลขคนไร้บ้านทั่วประเทศไทยเป็นครั้งแรกและเป็นปีที่มีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และความต้องการในการช่วยเหลือของคนไร้บ้าน ทำให้การศึกษานโยบายเกี่ยวกับการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลผ่านการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้บ้าน พ.ศ. 2557 และประกาศคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เรื่อง การกำหนดกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2559 และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทำการศึกษา โดยจะทำการเก็บข้อมูลภายในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 1 เมษายน- 15 พฤษภาคม 2565

3.3 แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยจะสร้างกรอบการวิจัยผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร และบทความทางวิชาการในการสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อใช้ในการหาคำตอบให้แก่งานวิจัย จากนั้นผู้วิจัยจะทำการศึกษาเพื่อใช้ในการตอบคำถามโดยการศึกษาผ่านพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้บ้าน พ.ศ. 2557 และ ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เรื่อง การกำหนดกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2559 นอกจากนี้ในส่วนของข้อมูลเชิงลึกผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทำการศึกษา

3.4 วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) เพื่อเก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างนั้น เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนขั้นตอนและคำถามเอาไว้ล่วงหน้า ลักษณะของการถามจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในการให้คำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ (Researcher Thailand, 2563) โดยในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการเลือกผู้มาให้ข้อมูลหรือผู้ให้สัมภาษณ์โดยจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้าน ให้ได้มีงานทำ โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและความเข้าใจเกี่ยวกับตัวนโยบาย และมีส่วนร่วมในการออกนโยบาย การเสนอนโยบาย การผลักดันนโยบาย รวมทั้งผู้ที่มีบทบาทในการส่งต่อและนำนโยบายไปปฏิบัติ อีกทั้งผู้ที่ได้รับประโยชน์จากนโยบาย

3.4.1 กลุ่มประชากรเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ที่ผู้วิจัยเลือกเพื่อมาเป็นผู้ให้ข้อมูลนั้น จะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นที่ศึกษา โดยจะแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ทั้งหมด 14 คน ได้แก่ กลุ่มที่เป็นผู้มีส่วนบทบาทในการกำหนดนโยบาย ,กลุ่มที่เป็นผู้สนับสนุนและประสานงานนโยบาย , กลุ่มที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ,กลุ่มหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน (ดูการประสานงานกับรัฐด้วย) หน่วยงานผู้ทำหน้าที่ในการจัดงานให้แก่คนไร้บ้าน และ กลุ่มคนไร้บ้าน

- 1.) กลุ่มที่เป็นผู้มีส่วนบทบาทในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งหมด 1 คน โดยในกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการออกนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้ได้มีงานทำ

กลุ่มมาตรการและกลไก (กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต) เนื่องจากกองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตมีบทบาทหลักในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ มาตรการ กลไก แผนงานมาตรการการจัดสวัสดิการสังคมแก่คนไร้บ้านและมีบทบาทในการกำกับดูแลสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต, ม.ป.ป.) เนื่องจากกลุ่มนี้มีหน้าที่หลักในการกำหนดมาตรการการช่วยเหลือ โดยจะสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 1 คน ในการจัดทำมาตรการในการคุ้มครองช่วยเหลือคนไร้บ้าน

- 2.) กลุ่มที่เป็นผู้สนับสนุนและประสานงานนโยบาย รวมทั้งหมด 2 คน

กลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ (กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต) มีบทบาทในการพัฒนารูปแบบการดำเนินการจัดสวัสดิการ และมีหน้าที่ในการกำกับดูแลสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 1 คน ในการปฏิบัติและถ่ายทอดสู่หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแล การให้ความช่วยเหลือคนไร้ที่พึ่ง และหน้าที่ในการดูแลศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และการให้การสนับสนุนหน่วยงานภายนอกในการจัดสวัสดิการสังคม

กลุ่มการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิการ (กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต) มีบทบาทในการติดตามและประเมินคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน และให้ความรู้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้าน โดยจะสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 1 คน เกี่ยวกับการคุ้มครองประเมินคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน ในการเตรียมความพร้อมแก่คนไร้บ้าน

3.) กลุ่มที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งหมด 2 คน

ศูนย์คนไร้บ้าน สุวิทย์ วัดหนู สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศูนย์ 1 คน เกี่ยวกับการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ สาเหตุที่เลือกศูนย์คนไร้บ้านสุวิทย์ วัดหนู เพราะเป็นศูนย์ที่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัท Thai Hopeful จำกัด ที่ผลักดันการมีงานทำให้แก่คนไร้บ้าน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ 1 คน รับนโยบายจากกรมสวัสดิการมาปฏิบัติและส่งต่อไปยังเจ้าหน้าที่ สาเหตุที่เลือกบ้านมิตรไมตรีดินแดง เพราะเป็นพื้นที่ในเขตกรุงเทพฯ ชั้นใน และเมื่อเร็ว ๆ นี้มีการผลักดันในการรับช่วยเหลือคนไร้บ้านที่ได้รับความเดือดร้อนช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

4.) กลุ่มหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน รวมทั้งหมด 2 คน

มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 1 คน โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินโครงการ “จ้างงานซ้ำ” เกี่ยวกับบทบาทการสนับสนุนของภาครัฐในการจัดหางาน สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 1 คน

บริษัท Thai hopeful จำกัด สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 1 คน โดยสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินโครงการ เกี่ยวกับบทบาทการสนับสนุนของภาครัฐในการจัดหางาน

5.) หน่วยงานผู้ทำหน้าที่ในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน รวมทั้งหมด 2 คน

กรมจัดหางาน กระทรวงแรงงาน สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ 2 คน เกี่ยวกับบทบาทในการหางานให้แก่คนไร้บ้านและการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน การจัดหางานที่ค่าจ้างเป็นธรรม (มีโครงการในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้านโดยเฉพาะหรือไม่ เช่น งานลักษณะเฉพาะ หรือนายจ้างที่ประสงค์จะรับคนไร้บ้านเข้าทำงาน) และมุมมองเกี่ยวกับความต้องการของตลาด

6.) คนไร้บ้าน รวมทั้งหมด 3 คน

คนไร้บ้านที่กำลังหางาน สัมภาษณ์ 1 คน เกี่ยวกับวิธีการหางานและการขอรับความช่วยเหลือ

คนไร้บ้านที่มีงานทำ สัมภาษณ์ 2 คน เกี่ยวกับวิธีการหางานและการขอรับความช่วยเหลือ

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเป็นการวิเคราะห์ผ่านเนื้อหาเอกสารและการสื่อสารของมนุษย์หรือผ่านการสัมภาษณ์ และใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลที่หามา (วัชรินทร์ อินทพรหม, 2562) ได้ นอกจากนี้การวิเคราะห์เนื้อหาต้องอาศัยการจัดกระทำต่อข้อมูล เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เนื้อหาจะประกอบไปด้วย 1.) การรวบรวมข้อมูลต่างๆซึ่งมาจากการศึกษาผ่านเอกสาร งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์ 2.) ขั้นตอนของการจัดกระทำ คือการกลั่นกรองและลดข้อมูลให้เหลือแต่ประเด็นหลัก 3.) การสรุปอ้างอิง เป็นการใช้ความรู้ที่จะทำให้ข้อมูลที่ได้รับมานั้นมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับความจริง 4.) การวิเคราะห์ เป็นการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล (อุทุมพร จามรมาน, 2558) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหามาใช้ร่วมกับกรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาประสิทธิผลของนโยบายคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ” เป็นการศึกษาผ่านงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนทั้งหมด 11 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ เป็นผู้มิบทบาทในการกำหนดนโยบาย กลุ่มที่เป็นผู้สนับสนุนและประสานงานนโยบาย กลุ่มที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน หน่วยงานผู้ทำหน้าที่ในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน และคนไร้บ้าน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะให้ข้อมูลผ่านการตอบคำถาม ผ่านการสัมภาษณ์จากชุดคำถามที่กำหนดไว้สำหรับแต่ละกลุ่ม โดยข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ ผ่านกรอบแนวคิดการวิจัย โดยกรอบแนวคิดการวิจัยนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่

1. การนำนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้ม้งานทำไปปฏิบัติ
2. ปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ
3. การนำนโยบายในประเทศไทยไปปฏิบัติและประสิทธิผล

โดยผลการศึกษา มีดังนี้

4.1 ผลการศึกษาในแนวคิดส่วนที่ 1 การนำนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้ม้งานทำไปปฏิบัติ

4.1.1 เป้าหมายของนโยบายที่ชัดเจน

เป้าหมายของนโยบายคือการมุ่งให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองคนไร้บ้าน โดยเริ่มจากมีสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเป็นหน่วยงานแรกรับและทำหน้าที่ในการคัดกรองคนไร้บ้านไปสู่ขั้นตอนต่างๆของการเตรียมพร้อมในการกลับเข้าสู่สังคมและปฏิบัติงาน รวมทั้งการให้บริการด้านปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ รวมทั้งการให้บริการทางด้านสาธารณสุขสู่ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยความที่เป้าหมายหลักต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิตและทำให้คนเหล่านี้กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติ ในการให้การคุ้มครองเหล่านี้จะไม่มี การบังคับและอาศัยความสมัครใจของคนไร้บ้าน เนื่องจากการให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งการสนับสนุนเรื่องการมีงานทำ จึงเป็นนโยบายที่ทางกรมให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยไม่ใช่รัฐสวัสดิการ และไม่ได้เข้าใกล้การเป็นสังคมสวัสดิการ ดังนั้นสิ่งที่จะทำให้คนไร้บ้านได้มีความมั่นคงและมีรายได้ก็คือการทำงาน ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำและมีรายได้ จึงเป็นสิ่งที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปี พ.ศ.2557

4.1.1.1 ความชัดเจนของเป้าหมายนโยบายในเชิงปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นนางนโยบายไปปฏิบัติได้กล่าวถึงความสำคัญของพรบ. ต่อความคุ้มครองคนไร้บ้านในทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

“ถามว่าพรบ. นี้มุ่งให้ความช่วยเหลือคนเหล่านี้อย่างไร มันจะมีกลไกในเรื่องของสถานรองรับคนเหล่านี้ ก็คือ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เป็นหน่วยงานแรกรับ เข้าไปก็จะดูแลเรื่องปัจจัย 4 สิทธิสวัสดิการ บัตรประชาชนมีหรือไม่ ถ้าเจ็บป่วยก็นำเข้าสถานพยาบาล มีการตรวจคัดกรองโควิด ไปจนถึงการประสานการจัดหางานและการส่งกลับคืนชุมชนเดิม ให้เขาใช้ชีวิตปกติ ไม่ต้องนอนริมถนนอีกแล้ว นี่คือกลไกของพรบ. ที่ช่วยเหลือคนเหล่านี้”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง มีกลไกในการทำงานหลักคือการช่วยเหลือคนไร้บ้าน ผ่านการให้การคุ้มครองผ่านสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือในขั้นตอนแรก โดยให้การดูแลด้านปัจจัย 4 และสิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่างๆ

“...ในมาตราที่ 3 จะมีรายละเอียดแล้วทางกรมก็จะออกมาตราการต่างๆรองรับ ต่อมาก็ขึ้นอยู่กับว่าคนไร้บ้านเหล่านี้ประสงค์ที่จะเข้ารับการคุ้มครองหรือไม่ ส่วนใหญ่เขาจะไม่รับเพราะภาพจำในอดีตเราชอบเข้าไปจับเขาแล้วก็นำเขาไปไว้ในสถาน เหมือนเราไปพรากความอิสระจากเขา ...เวลาเขาเห็นรถเราเขาก็กลัว ดังนั้นใจความหลักก็คือการให้ความคุ้มครองเขาและไม่มีสิทธิ์ไปบังคับเขา และเราต้องการจะช่วยให้เขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้มากที่สุด”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

ในข้อมูลส่วนต่อมาแสดงให้เห็นว่า มีการระบุในมาตราที่ 3 ในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการรองรับในการให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้านที่จะเข้ามาในสถานคุ้มครองและช่วยเหลือคนไร้บ้านสามารถกลับสู่สังคมได้ แต่กระนั้นการเข้ามารับการคุ้มครองจะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคนไร้บ้าน

“...ส่วนของการสนับสนุนเรื่องของการมีงานทำ ในส่วนนี้เป็นมาตรการที่สำคัญมาก เราอยู่ในระบบทุนนิยม...เราให้ความสำคัญในสิทธิมนุษยชน แต่เรายังไม่เข้าใจกับระบบสังคมสวัสดิการ การเป็นรัฐสวัสดิการ เราก็กังไม่ถึง กลไกที่จะมาทำให้คนเหล่านี้มีรายได้ นั่นก็คือการทำงาน เหมือนกับคนทั่วไปที่ต้องทำงานแล้วนำเงินไปใช้จ่ายใช้สอย ดังนั้นการทำงาน

เลยเป็นพาราไดม์หนึ่งในการที่จะทำให้คนในสังคมมีชีวิตอยู่รอดได้ การไปขอเงินก็เหมือนเป็นการลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรี เป็นสิ่งที่เราได้รับการปลูกฝังมา สิ่งเหล่านี้จึงถูกบัญญัติไว้ในพรบ.ว่าเราจะต้องทำให้คนเหล่านี้ได้เข้าถึงการมีงานทำ แม้ว่าเขาจะไม่มีวุฒิ ไม่มีบัตร ไม่มีอะไรเลยก็ตาม เขาจะต้องมีการทำงาน หรือการฝึกอาชีพที่ดี เพื่อให้ได้มีเงิน ให้เขาได้เห็นถึงช่องทางการมีเงิน เขาจะได้ดูแลตนเองได้ สิ่งนี้คือสิ่งที่กองได้ดำเนินการมาโดยตลอด”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลพบว่ากลไกการช่วยเหลือคนไร้บ้านนั้นเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ปีพ.ศ.2557 โดยการช่วยเหลือคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมเป็นหลัก ดังนั้นการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำตามพรบ. จึงได้เกิดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติและมั่นคงได้อีกครั้ง

4.1.1.2 นโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้มียานทำ

ในส่วนของกลไกการทำงานของกระบวนการการคุ้มครองคนไร้บ้านของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการตาม พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปี พ.ศ.2557 ทั่วประเทศจะมีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศ 77 แห่ง และมีสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 11 แห่งทั่วประเทศ ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาและจัดสรรสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้าน ส่วนของกลไกการทำงานมีอยู่ 2 ระดับ ได้แก่ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ระดับนโยบายจะเป็นการมาตรการแนวทางและมีคณะกรรมการในการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมาย และในปฏิบัติจะมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานและนักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ในการลงพื้นที่สำรวจคนไร้บ้านทั่วประเทศ เพื่อทำการพูดคุย สัมภาษณ์ และชักชวนให้คนไร้บ้านเข้ามาอยู่ในความคุ้มครอง เมื่อคนไร้บ้านได้สมัครใจเข้ารับการคุ้มครองจากภาครัฐ โดยลงทะเบียนเข้ารับการคุ้มครองจากทางรัฐ จะถูกส่งตัวเข้าสถานคุ้มครองและได้รับการประเมินด้านต่างๆเพื่อเข้ารับการพัฒนาและส่งเสริมในด้านที่บกพร่องและมีปัญหา รวมทั้งการประเมินความสามารถและทักษะ และเมื่อพิจารณาว่ามีความพร้อมแล้วจะถูกส่งตัวเพื่อไปฝึกงานตามที่คนไร้บ้านถนัด และไปสู่ขั้นตอนของการหางานให้ทำต่อไป กรณีของผู้ที่ไม่สามารถติดต่อญาติพี่น้องได้ เมื่อสิ้นสุดระยะคุ้มครองศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่งชั่วคราวเป็นเวลา 15 วัน คนไร้บ้านจะถูกส่งต่อไปสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเพื่อเข้ารับการดูแลและประเมินต่อไป ส่วนคนไร้บ้านที่สมัครใจกลับภูมิลำเนาเดิม เจ้าหน้าที่จะทำการติดต่อศูนย์คุ้มครองในพื้นที่นั้นๆ เพื่อให้การช่วยเหลือคนไร้บ้านต่อไป โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลดังกล่าว เช่น

“หน่วยงานของเรามีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศ โดยจะมีเจ้าหน้าที่สำรวจคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศ ...ในส่วนของงานของเรามีกลไกการทำงานอยู่ 2 ระดับ ได้แก่ระดับ

นโยบายและระดับปฏิบัติ จะเป็นการมาตรการแนวทางและมีคณะกรรมการในการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเหล่านี้ ในส่วนนโยบายระดับปฏิบัติแบบพวกพีก็จะมีในรูปแบบของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 77 แห่ง ดำเนินการในรูปแบบของการพัฒนาและจัดสวัสดิการชุมชนในภาพรวม”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

จะเห็นได้ว่ากลไกการทำงานช่วยเหลือคนไร้บ้านมีทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยในระดับปฏิบัติจะดำเนินการผ่านศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศในการให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้าน

“...ในส่วนของการจัดสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้าน จะมองว่าทางเราพยายามที่จะดำเนินโครงการจากการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย ไปพูดคุย โดยเราจะให้หน่วยงานของเราไปปักหมุดจุดประสาน ก็ลงพื้นที่ เพื่อสำรวจว่ากลุ่มเป้าหมายอยู่ตรงไหนบ้าง เร่ร่อนอยู่แถวไหน ในส่วนของการจัดสวัสดิการเราก็มีจะสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งให้เขาเข้ามาอยู่ชั่วคราว 15 วัน เราก็จะทำตามกระบวนการการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

ในขั้นตอนแรกของการจัดสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้าน เจ้าหน้าที่จะดำเนินการลงพื้นที่สำรวจคนไร้บ้านตามพื้นที่ต่างๆเก็บข้อมูลว่ามีคนไร้บ้านอยู่บริเวณไหนบ้าง เมื่อพบคนไร้บ้านก็ชักชวนให้เข้ารับการคุ้มครอง โดยระยะการคุ้มครองชั่วคราวจะมีเวลาทั้งหมด 15 วัน

“...ทางหน่วยงานของเราก็จะไปลงพื้นที่พูดคุยกับเขา เพื่อและเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญชวนให้เขาเข้ามาอยู่ในการคุ้มครอง แนะนำสิทธิสวัสดิการ ให้เขาเห็นว่าจำเป็นมั้ยที่จะต้องมาเป็นคนไร้บ้านแบบนี้ ประสงค์จะมีที่พักมั้ย ถ้าเกิดประสงค์จะเข้ามาอยู่ในศูนย์คุ้มครอง เขาก็จะได้กินอิ่ม นอนอุ่นในที่พัก มีการฝึกอาชีพ หางานให้ เมื่อเขาเข้ากระบวนการเจ้าหน้าที่ก็จะลงพื้นที่ตามที่กลุ่มเป้าหมายบอกเพื่อที่จะสอบถามเกี่ยวกับครอบครัวและลงพื้นที่ไปยังบ้านเกิดเขา”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

ถ้าคนไร้บ้านตัดสินใจที่จะเข้ารับการคุ้มครอง คนไร้บ้านก็จะได้รับการจัดสรรสวัสดิการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ที่พัก อาหาร เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งการฝึกอาชีพ เมื่อเข้ารับการคุ้มครองก็จะมีกระบวนการสืบเสาะข้อมูลและถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมของคนไร้บ้าน

“...บทบาทและภารกิจของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสำรวจและติดตามสภาพปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายรายนั้นๆ สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคนที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ หากเขาสมัครใจที่จะกลับบ้านเกิด และทางครอบครัวเขายอมรับ ทางเจ้าหน้าที่จะติดต่อกับศูนย์คุ้มครองในจังหวัดที่เขาอยู่คอยช่วยเหลือแนะนำและให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องเพื่อไม่ให้เขากลับสู่การเป็นคนไร้บ้านอีกครั้ง หากไม่สามารถสืบเสาะครอบครัวได้ และสิ้นสุดระยะเวลาคุ้มครองของทางศูนย์ 15 วันแล้ว คนไร้บ้านจะถูกส่งตัวไปยังสถานคุ้มครอง”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

ในกระบวนการช่วยเหลือหลังจากที่คนไร้บ้านเข้ามาอยู่ในสถานคุ้มครองจะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่จะทำการสืบเสาะข้อมูลภูมิลาเนาเดิมเพื่อหาทางให้คนไร้บ้านกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม แต่หากไม่สามารถทำได้ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราว 15 วัน คนไร้บ้านจะถูกส่งตัวไปยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

ในส่วนของมาตรการในการให้การสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำนอกเหนือจากการรับเข้าคุ้มครองในศูนย์คนไร้ที่พึ่ง ก็ยังมีมาตรการอื่นๆประกอบด้วย

1. จุดบริการแบบ One Stop Service หรือเรียกว่า “เดินเท้าเข้าหาคนไร้บ้าน” หรือ “จุดประสานงาน” เป็นจุดบริการตามสถานที่สาธารณะซึ่งเป็นจุดคนไร้บ้านมักจะอยู่อาศัยกันเป็นจำนวนมาก เป็นการบริการเชิงรุกเข้าหาคนไร้บ้าน โดยมีกรให้บริการเสมือนการให้บริการในสำนักงานทั่วประเทศทั้ง 77 จังหวัด มีการบริหารจัดการ โดยจะมีการทำทำเนียบผู้ประกอบการที่รับคนไร้บ้านเข้าทำงาน มาจากการทำความร่วมมือร่วมกับผู้ประกอบการต่างๆในการให้การจ้างงานคนไร้บ้าน แต่ไม่ใช่ในลักษณะทางการ ปัจจุบันมีทั้งหมด 199 สถานประกอบการทั่วประเทศไทย โดยในกรุงเทพฯ มีทั้งหมด 45 สถานประกอบการ ในสถานประกอบการเหล่านี้ที่เข้าร่วมโดยมากจะเข้าใจในสถานะของคนไร้บ้านที่ต้องเผชิญอยู่ และไม่ได้ร้องขอเอกสารสำคัญของคนไร้บ้าน เช่น บัตรประชาชน หรือข้อมูลที่อยู่อาศัย ก่อนการจ้างงานเจ้าหน้าที่จะทำการพูดคุยกับคนไร้บ้านและผู้ประกอบการเพื่อสร้างความเข้าใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยผู้ที่เข้าทำงานสามารถเริ่มการปฏิบัติงานได้เลยโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนต่างๆหรือเข้ารับการคุ้มครองในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยจุดบริการนี้เปิดให้บริการมาตั้งแต่ปี 2564 ปัจจุบันมีคนไร้บ้านเข้าบริการแล้วกว่า 1900 คน นอกจากนี้จุดให้บริการยังให้บริการในเรื่องของสิทธิ์สวัสดิการต่างๆของรัฐ การตรวจ ATK รวมถึงการให้บริการตัดผม

“ปัจจุบันเรามีการจัดจุดบริการในลักษณะของ One Stop Service ออกไปตั้งข้างนอกประสานงาน หรือ เรียกว่า “เดินเท้าเข้าหาคนไร้บ้าน” เราจะมีหน่วยงานอยู่ 77 จังหวัดทั่วประเทศ เราจะใช้กลไกนี้ในการประชาสัมพันธ์แล้วจัดจุดประสานงาน ไม่ต้องตั้งในรั้วของ

ราชการ เหมือนเป็นยกสำนักงานไปไว้ตรงนั้นเลย เราได้ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี 2564 จนถึงปัจจุบันมีคนมาเข้ารับบริการเรากว่า 1900 กว่าราย โดยสถานที่ที่ตั้งจุดนี้จะเป็น จุดที่คนไร้บ้านมักจะอยู่กัน เมื่อเขามาลงทะเบียนแล้วได้เข้าร่วม เขาก็จะไปกระจายกันเอง ไม่ว่าจะมีการจัดหางาน ตัดผม ตรวจ ATK สิทธิสวัสดิการต่างๆ เป็นบูธอยู่ตรงนั้นเลยให้คนไร้ บ้านไปหา ไปสอบถาม เป็นการเปิดประตูต้อนรับในการหางาน เป็นทางเชื่อมให้เขา เราได้ ดำเนินการทำเนียบสถานประกอบการที่รับกลุ่มเป้าหมายคนไร้บ้านเข้าไปทำงานได้ ปัจจุบัน มีทั้งหมด 199 สถานประกอบการที่สามารถรับคนไร้บ้านทั่วประเทศเข้าไปทำงานได้ทั่ว ประเทศ โดยในกรุงเทพฯมีทั้งหมด 45 สถานประกอบการที่สามารถพาคนไร้บ้านไปสมัครงาน ได้เลย เป็นการพาเขาเข้าสู่สถานประกอบการเลย ไม่ต้องผ่านศูนย์ หรือ สถานคุ้มครองใดๆ ให้เขาสามารถเลื่อนระดับขั้นทางสังคมได้ สถานประกอบการนี้เป็นแค่ความร่วมมือ ธรรมดาไม่ใช่ MOU เหมือนวงษ์พาณิชย์ เพราะเขามีสาขาอยู่ทั่วประเทศ แล้วเราก็จะขยาย ไปเรื่อยๆ”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

และเจ้าหน้าที่อีก 2 ท่านให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันว่า การตั้งจุดประสานงาน เป็นการ ทำงานในลักษณะเชิงรุกในการเข้าให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้านในบริเวณที่มีคนไร้บ้านจำนวนมาก ได้แก่ หัวลำโพง และราชดำเนิน โดยจะมีการให้บริการแนะนำสิทธิการรักษาพยาบาล และสิทธิต่างๆ การให้บริการตรวจรักษาต่างๆทั้งทางกายและทางจิต การคัดกรองเชื้อไวรัสโควิด-19

นอกจากนี้ในส่วนของ การให้บริการด้านการจัดหางานจะมีการประสานร่วมกับกรมการจัดหา งาน และการจัดหางานให้กับคนไร้บ้านผ่านสถานประกอบการที่มีความร่วมมือร่วมกับกรมพัฒนา สังคมและสวัสดิการ โดยบริษัทเหล่านี้จะมีความเข้าใจในสภาพปัญหาของคนไร้บ้าน

“เราทำการเดินเท้าไปพูดคุยกับเขา เป็นการทำงานเชิงรุก หลักๆมีการตั้งจุดประสานงาน ทุก วันพุธเราจะทำที่หัวลำโพง ทุกวันศุกร์เราจะทำที่ราชดำเนิน สองจุดนี้เป็นจุดที่มีคนไร้บ้าน เยอะที่สุดในกรุงเทพมหานคร ในจุดบริการ เราก็จะให้คำแนะนำสิทธิการรักษาต่างๆ จะ ได้รับ เป็นคนพิการมัย คนสูงอายุได้รับสิทธิผู้สูงอายุมัย รวมทั้งการตรวจรักษาทางกาย การ ตรวจคัดกรองโควิด หรือการประสานเปลี่ยนสิทธิ ย้ายสิทธิ การรักษาทั้งกายและจิต และการ จัดหางาน มีการประสานกับสำนักงานจัดหางานในพื้นที่ มาให้บริการที่จุดประสานงาน เพื่อให้คนไร้บ้านสามารถ walk-in เข้ามาสมัครงานที่เขาต้องการ รวมทั้งสถานประกอบการ ที่เราติดต่อไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่ความปลอดภัย ซึ่งคนไร้บ้านทำได้ แล้วบริษัทเหล่านี้ เขาก็เปิดกว้างและยอมรับคนไร้บ้าน เพราะเข้าใจว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นใคร และเขาก็ไม่

ต้องการเอกสารอะไรมาก ถ้าไม่มีบัตรประชาชนก็สามารถคัดทะเบียนราษฎรมาได้ มีการตรวจคัดกรองโควิดมาให้ เขาก็พร้อมรับทำงาน แล้วเขาก็มีที่พัก มีอาหารให้เลย ถ้าเราพร้อมทำงาน แล้วเราก็มีบริการตัดผมดูแลเรื่องสุขอนามัยให้เขา และงานทำสวน ซึ่งไม่ต้องใช้บัตรประชาชนเลย งานส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะอะไร”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

2. มีการการทํำบันทึกความร่วมมือร่วมกับบริษัท วงษ์พาณิชย์ จำกัด (MOU) ในการจ้างงานคนไร้บ้าน ให้คนไร้บ้านได้มีอาชีพและรายได้ โดยจะเป็นงานที่คนไร้บ้านถนัด วงษ์พาณิชย์เป็นบริษัทที่ทำงานในลักษณะของการนำขยะไปสร้างมูลค่า โดยต้องเป็นคนไร้บ้านที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐ โดยเป็นงานในลักษณะที่ไม่ต้องใช้ฝีมือ ซึ่งก็คือ การเก็บขยะเก็บของเก่า โดยเป็นงานที่คนไร้บ้านส่วนใหญ่มักจะเลือกทำอยู่แล้ว การจ้างงานมีทั้งลักษณะเป็นงานประจำและเป็นงานรายวัน โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่า

“ในระดับนโยบายมีการจัดทำ MOU ร่วมกับสถานประกอบการ เราเริ่มจาก บริษัท วงษ์พาณิชย์ จำกัด เพื่อที่จะขยายไปสู่ทุกสาขาทั่วประเทศ มี 2,021 สาขา ซึ่งเราจะจัดส่งคนไร้บ้านที่เราเจอ เราจะผลักให้คนไร้บ้านไปทำงานได้เลย ซึ่งเป็นงานที่สอดคล้องกับคนไร้บ้าน เพราะคนไร้บ้านส่วนใหญ่ก็จะทำงานเก็บของเก่าหรืองานที่ไม่ต้องใช้ทักษะเยอะอยู่แล้วนี่ก็จะ เป็นนโยบายที่เราดำเนินการอยู่ หลักๆที่ส่งเสริมการทำงานของคนไร้บ้าน วงษ์พาณิชย์ เขาจะทำงานเกี่ยวกับขยะแปรเป็นเงิน เขามองว่าทรัพย์สินอยู่ข้างถนนแปรเป็นเงิน ขยะคือทองคำ เขามองว่าคนเท่ากันคน”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

“... [บริษัท] เขาจึงจะหาคนที่มีความสามารถในการทำงานน้อย อย่างเช่น คนไร้บ้าน ที่ทำงานไปเรื่อยๆ เช่น ฉีกถุงพลาสติกก็ทำไปเรื่อยๆ งานไม่ต้องคิดไม่ต้องทำอะไรมาก เพราะคนไร้บ้านเราทักษะก็ประมาณนั้น เพราะเขาโดนคดีในสังคมกตทบบมา ดังนั้นก็ไม่แปลกเลยที่เขาจะเป็นประมาณนั้น การจ้างงานมีลักษณะเป็นทั้งงานประจำ ซึ่งคนทำก็จะมีน้อยมาก เพราะเขาถนัดงานรายวัน และภาวะทางกายและจิตไม่เหมือนคนทั่วไป อีกลักษณะก็คือ งานไปกลับ ต่อมาก็คืองานรับมาทำ ในส่วนของค่าจ้างจะขึ้นกับชนิดงานที่เขาจับในแต่ละวัน ถ้าคนที่อยู่ประจำก็จะได้ค่าแรงขั้นต่ำและมีสวัสดิการ ถ้าคนที่ไปกลับ ความคุ้มค่าและความเสี่ยงของบริษัทมันก็ยังมียู่ ดังนั้นค่าแรงที่เขาได้รับมันก็จะลดหลั่นลงมาตามงาน สิ่งที่เราไปดำเนินการเราก็ไปคุยกับเขาไปอธิบายลักษณะของคนไร้บ้านให้เขาฟัง สิ่งที่ได้มาจะเป็นการพูดคุยรายการณั้ไปว่าจะได้ค่าจ้างเท่าไร ค่าแรงเท่านี้ ทำงานเท่านี้ เพราะเราทำบนพื้นฐานของความเข้าใจและสิทธิ์ของความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ผู้ที่สามารถเข้าร่วมได้ต้องอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของเรา”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

3. โครงการในการผลักดันให้คนไร้บ้านได้มีความพยายามในการทำงานทำ หารายได้ สร้างความมั่นคงแก่ชีวิต และได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ซึ่งโครงการถือเป็นโมเดลโครงการต้นแบบในการสร้างนวัตกรรมในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยของคนไร้บ้าน ในการช่วยคนไร้บ้านออกค่าที่พักครั้งหนึ่ง และคนไร้บ้านจะต้องร่วมออกเงินส่วนที่เหลือและจ่ายค่ากองทุนของเขาด้วย โดยเริ่มจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สนามหลวง มีระยะการดำเนินการในการให้ความช่วยเหลือทั้งหมด 6 เดือน และจะมีการขยายผลการดำเนินการไปยังพื้นที่ราชดำเนินต่อไป โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการนี้ว่า

“โครงการนี้เรียกว่านวัตกรรมที่อยู่อาศัยคนไร้บ้าน หรือเรียกว่า ที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง เช่าคนละครึ่ง สัดส่วนในการจ่ายคือ คนไร้บ้านครึ่งหนึ่ง กองทุนครึ่งหนึ่ง สมมติเช่าวันละ 100 บาท คนไร้บ้านจะต้องจ่าย 60 กองทุนจ่าย 60 แล้วก็หัก 20 เปอร์เซนต์เข้ากองทุนไป เขาต้องมีส่วนรับผิดชอบไม่ใช่ว่ารัฐรับผิดชอบอย่างเดียว เขาจะให้เห็นว่าเขาที่มีส่วนในการรับผิดชอบในการจ่ายค่าเช่าห้องนี้ พอมีห้องก็ทำงาน เพื่อนๆ ก็ชักชวนกัน”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

ทั้งนี้โครงการผลักดันให้คนไร้บ้านได้มีความพยายามในการทำงานทำ หารายได้ สร้างความมั่นคงแก่ชีวิต และได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองยังได้สนับสนุนให้คนไร้บ้านรายได้ และอาศัยการนำของผู้นำกลุ่มคนไร้บ้านที่หัวลำโพงในการขับเคลื่อน โดยลักษณะของการหารายได้และที่อยู่อาศัยมีตัวอย่างดังเช่นข้อมูลต่อไปนี้

“...ที่สำคัญคือ ผู้นำกลุ่ม เป็นผู้นำกลุ่มตามธรรมชาติของคนไร้บ้าน ซึ่งผู้นำกลุ่มของหัวลำโพงจะค่อนข้างเข้มแข็ง เพราะมีการชักชวนกันไปทำงาน พอเพื่อนๆ เห็นว่าคนนี้มีรายได้ มีงาน มีห้อง ก็ทำให้เขาอยากมาทำงานด้วย เหมือนเป็นการใช้กระบวนการกลุ่มในการเชิญชวน เพราะเขาเห็นการเปลี่ยนแปลงของคนไร้บ้านที่เกิดขึ้น ตอนนี้นำไป 2 เฟสแล้ว กำลังขึ้นเฟสที่ 3 โมเดลนี้ถือเป็นโมเดลการทำงานที่ทำได้ดี เป็นการกระจายรายได้ให้ผู้ประกอบการเช่าห้อง และคนไร้บ้านก็ไม่ต้องอยู่ในที่สาธารณะ ที่นี้เราก็เลยมีการวางแผนว่าจะขยายผลในที่อื่นๆ ราชดำเนินก็ถือเป็นพื้นที่ที่มีคนไร้บ้านจำนวน ในส่วนของงานจะมีทั้ง 2 ส่วนคือ ให้เราช่วยหางานให้ แต่ส่วนใหญ่ที่เขาอยากทำคือค้าขาย รับพระมาขาย เขาจะมีเครือข่าย งานต่อแถวซื้อสินค้า งานโต๊ะจีน เขาจะมีเครือข่ายของเขาเอง น้อยมากที่จะให้เราช่วย เราจะดูแลเรื่องการเสริมพลัง ช่วยแก้ไขปัญหา หรือช่วยคัดกรองสถานประกอบการเพราะคนไร้บ้าน

มักจะถูกหลอกเยอะ เป็นการดูแลคุณภาพชีวิตทั่วไปของคนไร้บ้าน...เฟสแรกมี 19 คน 11 ห้อง เขาอยู่ทั้งอยู่คนเดียวละครอบครัวก็มี เขาเป็นตัวอย่างให้เฟสอื่น พอเฟสแรกผ่านไป เขามีรายได้มีห้อง คนก็สนใจเยอะ เลยมีเฟส 2 อีก 21 คน และต่อมากจะมีเฟส 3 ซึ่งเป็นการดึงกลุ่มคนจากราชดำเนินมาด้วย โดยเราจะให้ความช่วยเหลือ 6 เดือนแล้วประเมิน แต่การช่วยเหลือนี้ก็จะมีการสิ้นสุด ก็ต้องขึ้นอยู่กับเขาด้วยเพราะเขาอาจจะสามารถตั้งตัวได้โดยไม่ต้องรับความช่วยเหลือแล้ว”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

จะเห็นว่าโครงการที่มีลักษณะช่วยเหลือคนไร้บ้านในการหารายได้และช่วยเหลือค่าที่อยู่ควบคู่กันไปจะสามารถทำให้คนไร้บ้านพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

โดยสรุปแล้วกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีเป้าหมายในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ และมีนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้มีงานทำ ได้แก่ 1. เริ่มจากการให้การคุ้มครองคนไร้บ้าน โดยให้คนไร้บ้านสามารถลงทะเบียนด้วยความสมัครใจในการเข้ารับการคุ้มครอง และคนไร้บ้านจะได้รับการดูแล การสืบข้อมูลเพื่อส่งกลับภูมิลำเนา การดูแลด้านปัจจัย 4 เบื้องต้น และได้รับการฝึกอาชีพ ทักษะอาชีพ 2. การมีจุดประสานงานคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำสวัสดิการต่างๆรวมทั้งการทำงานให้กับคนไร้บ้าน โดยจะมีการทำทำเนียบสถานประกอบการทำให้ทราบว่าสถานประกอบการลักษณะใดบ้างที่ต้องการคนไร้บ้านไปทำงาน คนไร้บ้านที่สมัครงานที่จุดประสานงาน ถ้าเป็นผู้ที่พร้อมปฏิบัติงานจะสามารถเข้าปฏิบัติงานได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการคุ้มครองจากศูนย์และการเตรียมความพร้อม 3. การทำบันทึกความร่วมมือร่วมกับบริษัททวงษ์พาณิชย์ ในการจ้างงานคนไร้บ้าน แต่คนไร้บ้านต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐ 4. โมเดล ‘ที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง’ ในการผลักดันให้คนไร้บ้านทำงานหารายได้เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต

4.1.2 ความสอดคล้องของนโยบายต่อความต้องการของคนไร้บ้าน

ในการออกมาตรการความช่วยเหลือต่างๆ แม้กระทั่งการฝึกอาชีพให้แก่คนไร้บ้านจะเป็นการออกมาตรการผ่านการวิเคราะห์ผ่านแบบประเมินและการเก็บข้อมูลของคนไร้บ้าน ว่าคนไร้บ้านต้องการความช่วยเหลือด้านใด บกพร่องด้านใด และมีความเชี่ยวชาญในด้านใด เพื่อนำไปสู่การกำหนดการฝึกอาชีพและอาชีพที่พวกเขาต้องการทำ แต่กระนั้นปัญหาคนไร้บ้านก็ยังคงเป็นปัญหาที่ยากในการความเข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริงได้

จากการสัมภาษณ์พบว่า ถึงแม้จะมีการสอบถามความต้องการของคนไร้บ้าน ข้อมูลที่ได้บางครั้งไม่ได้สะท้อนสถานการณ์ความเป็นอยู่ของคนไร้บ้านอย่างแท้จริง เช่นคนไร้บ้านบางคนแจ้งว่า

สามารถอยู่ได้ในขณะที่ไม่มีงานทำ ทำให้สุดท้ายแล้วผลของนโยบายอาจไม่ได้ตอบสนองหรือสอดคล้องกับความต้องการของคนไร้บ้านอย่างแท้จริง เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในการออกมาตรการการช่วยเหลือนี้พิจารณาจากการประเมินแล้วสอบถามความต้องการก่อนว่าเขาต้องการอะไร ปัญหาคืออะไร ต้องการทำงานอะไร เชี่ยวชาญอะไร นักสังคมสงเคราะห์ก็จะเข้ามาจัดการ เช่น ถ้ามีแผลก็จะพาไปหาหมอ ไม่มีบัตรประชาชนก็จะพาไปทำบัตร ถ้าอยากทำงานก็ต้องมีวุฒิการศึกษามีบัตร นี่ก็จะเป็นหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ แล้วก็ไปประสานหาเอาว่าจะเอาที่ไหน จากทำเนียบสถานประกอบการ เพราะเรารู้แล้วว่าศักยภาพเขาประมาณไหน ในการจัดกลุ่มอาชีพที่จะทำการฝึกให้ เราสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานของแบบประเมินที่ทำในแต่ละคน...ปัญหาคนไร้บ้านเป็นปัญหาที่ยากในการแก้เพราะเราไม่รู้ว่าจะได้ถูกเขาน้ำแข็งมีอะไรบ้าง คนเผชิญอะไรมาบ้าง และคนไร้บ้านก็มีกลไกในการป้องกันตนเอง นั่นก็คือการโกหก เวลาใครไปถามเขาก็บอกว่าเขาอยู่ได้ นี่คือสิ่งที่เราพบเจอ เขาพึ่งพาตนเองได้ ไม่ได้นอนรอรับความช่วยเหลืออย่างเดียว”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่อีกท่านก็ได้ให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า จากความไม่ไว้วางใจของคนไร้บ้าน ทำให้ลักษณะของการทำงานและให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้านจะเป็นไปในมุมมองของรัฐเป็นหลัก ซึ่งการให้ข้อมูลส่วนนี้ก็เป็นข้อมูลสนับสนุนได้ว่าภาครัฐมักจะออกมาตรการการช่วยเหลือในมุมมองของภาครัฐเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของคนไร้บ้าน

“ด้วยความที่เราเป็นหน่วยงานภาครัฐ เค้าก็จะไม่ค่อยใส่ใจและให้ข้อมูลนัก ทำให้การจัดสวัสดิการ มาตรการต่างๆ เป็นการจัดในมุมมองของภาครัฐ”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

ความสอดคล้องของนโยบายต่อความต้องการของคนไร้บ้านอาจเกิดขึ้นได้จากการผลักดันของหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐ เช่นมูลนิธิที่มีปฏิบัติงานในการช่วยเหลือคนไร้บ้านเพื่อให้ได้มีงานทำ เช่นการสร้างจุดประสานงานตามจุดสาธารณะในการให้บริการคนไร้บ้าน หรือ “เดินเท้าเข้าหาคนไร้บ้าน” ก็ถือว่าเป็นมาตรการที่ตรงกับความต้องการของคนไร้บ้าน เนื่องจาก มาตรการนี้เกิดจากการผลักดันของเครือข่ายคนไร้บ้านร่วมกับมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เนื่องจากมองว่าที่ผ่านมาภาครัฐทำงานแบบเชิงรับ เมื่อคนไร้บ้านต้องการความช่วยเหลือพวกเขาจะต้องไปติดต่อเอง ดังนั้นพวกเขาจึงต้องการให้ภาครัฐทำงานแบบเชิงรุก จึงได้เกิดการผลักดันในการสร้างจุดประสานงานขึ้นมา

“ในความเป็นจริงยังเป็นลักษณะของการทำงานแบบตั้งรับ เขาควรทำงานเชิงรุกและเปิดจุดรับเรื่องในพื้นที่สาธารณะไม่ใช่การให้คนที่ต้องการขอความช่วยเหลือไปติดต่อเองที่กระทรวง อย่างเช่น คนที่ไม่เงินทุนในการประกอบอาชีพ ก็ให้ทุนเขา และต่อมาก็มีการประเมินว่าให้แล้วเอาไปตั้งหลักได้หรือไม่ ประกอบอาชีพจริงหรือไม่ การทำงานแบบไม่ใช่เชิงรุกจะทำให้คนที่ได้รับความช่วยเหลืออาจจะไม่ใช่คนที่เดือดร้อนจริงๆก็ได้ หากแต่เป็นคนที่รู้ช่องทางการขอความช่วยเหลือ...ในส่วนของจุดประสานงานรับสมัครงานของพม. ในที่สาธารณะ เราเป็นผู้ไปผลักดันร่วมกับเครือข่ายชาวบ้าน เพราะที่ผ่านมามีการทำงานของเรา. เนี่ยไม่ใช่การทำงานเชิงรุก เป็นการทำงานแบบตั้งรับที่ให้คนเดือดร้อนเนี่ยเข้าไปหาที่กระทรวงเอง ซึ่งเราก็พยายามไปบอกว่าจะต้องมีจุดประสานงานในพื้นที่ หลังจากมีจุดประสานงานในที่สาธารณะเนี่ยมันก็ทำให้พี่น้องเข้าถึงง่ายขึ้น ถ้าเป็นในเชิงนี้ก็ถือว่าพี่น้องก็ให้ความสนใจ”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยมีบทบาทในการกระตุ้นการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือให้คนไร้บ้านมีงานทำ เนื่องจากการทำงานของภาครัฐที่ผ่านมาเป็นการทำงานแบบเชิงรับทำให้ลักษณะของมาตรการที่ออกมาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของคนไร้บ้าน คือถึงแม้ในการกำหนดนโยบายเจ้าหน้าที่ภาครัฐในฐานะผู้หนดนโยบายได้มีการกำหนดนโยบายบนพื้นฐานจากการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับคนไร้บ้านและแบบประเมินแต่กระนั้นนโยบายที่ออกมาก็สอดคล้องกับความต้องการของคนไร้บ้านเนื่องจากข้อมูลที่ได้บางครั้งไม่ได้สะท้อนความต้องการของคนไร้บ้านที่แท้จริงเนื่องจากบางคนยังมีอคติต่อภาครัฐ นอกจากนี้นโยบายที่ออกมาแล้วตอบสนองความต้องการของคนไร้บ้านก็มาจากการผลักดันของคนไร้บ้านและองค์กรนอกภาครัฐ ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดนโยบายของรัฐยังไม่ตรงต่อความต้องการของคนไร้บ้าน

4.1.3 ความเหมาะสมของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

4.1.3.1 ด้านการส่งต่อนโยบายไปยังกลุ่มเป้าหมาย

การจัดให้มีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเป็นการดำเนินการตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปี พ.ศ.2557 การทำงานของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเปรียบเสมือนตัวกลางที่เชื่อมระหว่างรัฐกับคนไร้บ้าน โดยศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งถือเป็นหน่วยงานแรกรับและคัดกรองคนไร้บ้านเบื้องต้น รวมทั้งมีหน้าที่ในการลงพื้นที่สำรวจและให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้าน ในการที่จะพิจารณาให้ความช่วยเหลือคนไร้บ้านในขั้นตอนต่อไป ในส่วนของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร มีบ้าน

มิตรไมตรี 4 แห่ง ดูแลครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 50 เขตในกรุงเทพมหานคร โดยการจัดตั้งบ้านมิตรไมตรีนี้ก็เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน เพื่อให้การทำงานมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

“ในตัวของคุณย์คุ้มครองมีส่วนช่วยในการช่วยเหลือคนไร้บ้านเป็นการช่วยเหลืออย่างมาก เพราะเป็นการดำเนินการตามกฎหมาย ตามพรบ. คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่จะต้องจัดให้มีคุณย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่จะให้การช่วยเหลือคนไร้บ้านเป็นหน่วยแรกจับ คัดกรองเบื้องต้นและลงพื้นที่สำรวจให้ความช่วยเหลือที่คนไร้บ้าน เพราะคุณย์เป็นตัวกลางในการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการช่วยเหลือและส่งต่อไปยังสถานคุ้มครอง ส่งต่อไปยังการช่วยเหลือต่างๆ หรือว่าติดตามญาติครอบครัว ถ้าไม่มีคุณย์ก็จะทำงานเชื่อมประสาน ในด้านของความต้องการของคนไร้บ้านได้ยากขึ้นไปอีก...คุณย์คุ้มครองกรุงเทพจะต่างจากคุณย์คุ้มครองในต่างจังหวัด เพราะเรารับนโยบายมาเพราะพื้นที่กรุงเทพมีคนไร้บ้านจำนวนมาก จึงปฏิเสธไม่ได้ที่จะรับนโยบายอย่างเร่งด่วนในการดูแลคนไร้บ้านในกรุงเทพ และโครงสร้างการทำงานของคุณย์กรุงเทพจะแตกต่างจากคุณย์อื่นในต่างจังหวัด เพราะเรามีบ้านมิตรไมตรี 4 แห่ง จะทำงานในเชิงพื้นที่ โดยเราแบ่งพื้นที่ในการทำงาน 50 เขตให้แก่บ้านมิตรไมตรี 4 พื้นที่ เป็นการเคลื่อนที่เร็ว ปัญหาอยู่ที่ไหนบ้านมิตรฯ ในพื้นที่นั้นๆก็จะรับผิดชอบ การจัดตั้งในรูปแบบนี้ทำให้ทำงานได้รวดเร็วมากขึ้น”

(ผู้อำนวยการคุณย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่อีกท่านก็ได้ให้ความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่าการจัดตั้งคุณย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทำให้การทำงานช่วยเหลือคนไร้บ้านนั้นตอบโจทย์ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ทำให้คนไร้บ้านสามารถตั้งหลักได้

“การที่ภาครัฐจัดตั้งคุณย์คุ้มครองหรือสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่พึ่งพิงว่ามันก็ตอบโจทย์ของคนไร้บ้าน อย่างคุณย์พักพิงก็เป็นสถานที่ชั่วคราวให้เขาตั้งหลัก พัฒนาศักยภาพ หากเขาสามารถตั้งหลักได้ และไม่มีปัญหาทางสุขภาพจิต เขาก็อาจจะสามารถออกไปดำรงชีวิตได้”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

จะเห็นได้ว่าคุณย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปีพ.ศ. 2557 ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือคนไร้บ้านเป็นหน่วยงานที่มีความเหมาะสม หากไม่มีคุณย์จะทำให้การทำงานระหว่างภาครัฐและคนไร้บ้านเป็นไปได้ยาก เนื่องจากคุณย์คุ้มครองฯจะกระจายตัวในทุกพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่ครอบคลุมบริเวณที่คนไร้บ้านอยู่ตามที่

สาธารณชนจึงทำให้ง่ายต่อการเข้าช่วยเหลือและส่งต่อนโยบายไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนไร้บ้านได้ดีทั่วถึงและรวดเร็วยิ่งขึ้น อีกทั้งศูนย์คุ้มครองยังเป็นศูนย์กลางของการความช่วยเหลือต่างๆให้แก่คนไร้บ้านในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและกลับเข้าสู่สังคม

4.1.3.2 ความเพียงพอของหน่วยงานในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติปัจจุบันยังคงไม่เพียงพอ เนื่องจากการปฏิบัติงานโดยลำพังของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนไร้บ้านได้อย่างเต็มที่

“การทำงานเรื่องของคนไร้บ้าน การทำงานต้องเป็นเรื่องของการบูรณาการ เพราะเขามีชีวิต มีจิตใจ เราต้องคำนึงถึงว่าเขาต้องการอะไร มีอะไรที่จะต้องพึงมี กระทำ หน่วยงานไหน จะต้องเข้ามาบ้าง ทุกวันนี้จะต้องบอกตามตรงว่าเหมือนเราทำงานเพียงลำพัง บทบาทของภาครัฐเหมือนถ้าใช้งานฉันฉันก็ไม่ทำ ซึ่งในความเป็นจริงมันต้องบูรณาการกัน เพราะมิติของมนุษย์มันไม่ได้มีมิติเดียว”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าคนไร้บ้านต้องการความช่วยเหลือในหลายมิติ และด้วยภารกิจหลักของกระทรวงพม.ไม่ได้มีเป้าหมายในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน ดังนั้นจึงต้องการให้หน่วยงานภาครัฐอื่นที่มีความพร้อมทางด้านทรัพยากรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการหางานให้แก่คนไร้บ้าน เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“จริงๆการมีงานทำต้องทำจากหลายภาคส่วน การมีงานทำเป็นเป้าหมายแรกในการช่วยคนไร้บ้าน ถ้าเค้ามีงาน เค้าก็ไม่ต้องอยู่ในที่สาธารณะ ถ้าเขามีงานเขาก็อยากมีบ้าน ดังนั้นนโยบายที่มึงงานทำที่เห็นด้วยนะ แต่ควรจะมีมือกันหลายๆภาคส่วน เช่น กทม. ที่มีทรัพยากรด้วย จริงๆพม.การทำงานของเรามักจะเป็นการประสานงานหลายๆเครือข่าย ไม่ได้มีภารกิจโดยตรงในเรื่องของการจัดหาอาชีพเลยทำให้เราไม่สามารถช่วยคนไร้บ้านในเรื่องของงานได้อย่างที่สุจริตจริงๆ”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

ในเรื่องของความเหมาะสมของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ถึงแม้จะมีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกระจายอยู่ทุกพื้นที่ในกรุงเทพมหานครทำให้การช่วยเหลือคนไร้บ้านทำรวดเร็วและให้ความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามการทำงานเพียงลำพังของกระทรวงพม.ก็ยังไม่สามารถให้ความช่วยเหลือคน

ไร่บ้านได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นควรจะมีหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมดำเนินการเพื่อให้การช่วยเหลือคนไร่บ้านในการมีงานทำสามารถทำได้เต็มที่

โดยสรุปในด้านของความเหมาะสมของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติถือว่ามีความเหมาะสมแล้วในการนำนโยบายไปปฏิบัติและกระจายนโยบายไปยังภาคส่วนต่างๆแต่กระนั้นก็ยังถือว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือคนไร่บ้านให้ได้มีงานทำนั้นก็ยังไม่เพียงพอเนื่องจากการช่วยเหลือคนไร่บ้านประกอบไปด้วยการช่วยเหลือหลากหลายมิติ ทำให้การทำงานเพียงลำพังของกระทรวงพัฒนาสังคมและสวัสดิการนั้นยังทำไม่ได้เต็มที่

4.1.4 ความรู้และความเข้าใจในนโยบายและมาตรการของเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

ในเรื่องของความรู้และความเข้าใจในนโยบายและมาตรการของเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจในนโยบายและมาตรการและจำเป็นต้องมีความเข้าใจในนโยบายและมาตรการที่ตนจะนำไปปฏิบัติ เนื่องจากกลไกการส่งต่อนโยบายจากผู้กำหนดนโยบายไปยังเจ้าหน้าที่ได้มีกลไกในการส่งต่อโดยการเน้นความเข้าใจของผู้ปฏิบัติ รวมทั้งมีการประเมินผลในการจัดสวัสดิการสังคม อีกทั้งยังมีระบบการประเมินตนเองเพื่อเป็นการตรวจสอบการให้บริการของตนเองอีกด้วย เพื่อเป็นการกำกับและเน้นย้ำและการตรวจสอบอีกชั้นว่าเจ้าหน้าที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

“...ปัจจุบันในการจะนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีการพูดคุยกันก่อนว่าจะทำอะไรอย่างไรดี เพื่อให้ลดภาระของหน่วยให้มากที่สุด และเข้าสู่ function ในการทำงานได้ดีที่สุด บริการประชาชนได้ดีที่สุด นั่นคือหัวใจหลักของการคิดนโยบาย สุดท้ายแล้วกระบวนการเหล่านี้จะมีการติดตามผล ซึ่งปัจจุบันมีการกำกับจากส่วนกลางว่าทำหรือยัง ติดขัดอะไรหรือไม่ ทำยที่สุดก็จะมีประเมินผล เรียกว่า การประเมินมาตรฐานในการจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งจะเป็นการโยนประเด็นจาก Down ไปหา Top ได้ ลงมาเป็น Upside down ได้ เรียกว่า Self assessment report เขาก็จะรายงานขึ้นมาได้ส่งมายังส่วนกลาง เป็นการประเมินตนเองส่งมาให้เรา ในส่วนของการประเมินผู้ปฏิบัติงานว่าเขาสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้ตรงตามเป้าหมายหรือไม่ เราจะได้มีการประเมินแต่เราจะมีเอกสารว่ามีกระบวนการอย่างไร แล้วเราถึงจะมีการถ่ายทอดลงไป การที่จะดูว่าเขาทำได้หรือไม่ รู้หรือไม่รู้ ก็จะดูจากผลการดำเนินงาน”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

4.1.5 ความเข้าใจในสภาพปัญหาของคนไร้บ้านของเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

จากข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีความเข้าใจในสภาพปัญหาของคนไร้บ้าน โดยความเข้าใจในสภาพปัญหาของคนไร้บ้านเหล่านี้ มาจากการสะสมประสบการณ์ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานอยู่ในตำแหน่งที่เกี่ยวข้อง ความรักในงาน และความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ที่อยู่ประจำศูนย์และปฏิบัติงานในศูนย์มาเป็นระยะเวลานาน และทำงานด้วยใจรัก นอกจากนี้ยังมีบุคลากรเฉพาะตำแหน่ง ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาสังคม พยาบาลวิชาชีพและพี่เลี้ยง คอยให้ความช่วยเหลือเฉพาะด้านตามสภาพปัญหาที่คนไร้บ้านเผชิญ

“หน่วยงานของเรา 11 หน่วยงานของสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่เขาจะอยู่ประจำ และอยู่กันมานาน ตัวคนไร้บ้านเองบางครั้งก็อยู่ชั่วชีวิตของเขาเพราะบางคนไม่สามารถออกไปไหนได้ เจ้าหน้าที่ที่เราจะมีบุคลากรเฉพาะตำแหน่ง นักสังคม นักจิตวิทยา นักพัฒนาสังคม และพี่เลี้ยงที่ดูแล แต่สัดส่วนของเจ้าหน้าที่กับผู้ใช้บริการภายในมันค่อนข้างที่จะโหลดมากๆ เช่น บางที่มีพยาบาลวิชาชีพ 1 คนต่อผู้ป่วย 300-400 คน จริงๆ เราก็มองว่าอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ภาครัฐค่อนข้างจะจำกัดและน้อยกว่ากลุ่มเป้าหมายที่มีแต่จะเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะจากปัญหาเศรษฐกิจหรือปัญหาอื่นๆที่เพิ่มขึ้นทุกวัน นอกจากมีมากขึ้นแล้วโดยมากจะมีอาการทางจิตเวชซึ่งเป็นการดูแลที่ยากและซับซ้อน ทำให้บางครั้งเราจะต้องมีการจับมือกับโรงพยาบาลเพื่อให้เขาเข้ามาดูแลช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย และช่วยเสริมและเติมเต็ม และที่สำคัญคือคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยที่จะทำงานที่เข้ามาสมัครเป็นผู้ดูแลกลุ่มเป้าหมาย คนที่มีอยู่ก็น้อยและอายุมาก ทำงานมานานแล้ว ซึ่งทำต่อเพราะใจรัก”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

นอกจากนี้ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่สามารถสร้างความไว้วางใจจากคนไร้บ้านได้ โดยการเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติจากสมัยก่อน ได้แก่ การกวาดจับ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจปัญหาและความต้องการของคนไร้บ้าน บ้าน เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เราถือว่าเราทำงานทั้ง 2 ส่วน เราทำตามหน้าที่ได้ดีมาก แต่เราอาจจะทำได้ไม่เต็มที่เพราะคนไร้บ้านอาจจะไม่ไว้วางใจเราที่ผ่านมา ปัจจุบันเราไม่มีการไปกวาดจับ เพราะมันเป็นสิทธิของเขา เราทำในลักษณะของการพูดคุย ทำให้เขาไว้วางใจ ปัจจุบันเขาเห็นเราก็วิ่งมาหามาคุย มาอวดว่าเขาได้ทำงานแล้ว เลยกลายเป็นความสัมพันธ์

ระหว่างเรากับคนไร้บ้านดีขึ้น เพราะเราทำด้วยใจที่อยากจะทำงานและช่วยเหลือ พอเขารับรู้ ได้ก็ไวใจอยากให้เราช่วยเหลือ ถือเป็น การตอบสนองที่ดีเพราะคนไร้บ้านไวใจเรามากขึ้น”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สะท้อนให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจต่อสภาพปัญหาที่คนไร้บ้านเผชิญมาอย่างแท้จริง เนื่องจากผ่านการสังสรรค์ประสบการณ์จากการทำงานและความรักในงาน อีกทั้งการสร้างควมไว้วางใจในแก่คนไร้บ้านที่ทำให้คนไร้บ้านมีความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่มากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในใจปัญหาเป็นอย่างดี

4.2 ผลการศึกษาในแนวคิดส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จในการ นำนโยบายไปปฏิบัติ

4.2.1 การมีระบบสวัสดิการรองรับคนไร้บ้าน (ที่อยู่อาศัย ปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีพ เบี้ย เลี้ยง)และ ระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับคนไร้บ้านในการกลับสู่สังคมและมีงานทำ

4.2.1.1 สวัสดิการสำหรับคนไร้บ้าน

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการจัดสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้านได้แก่ ที่พักอาศัย โดยคนไร้บ้าน สามารถเข้าพักอาศัยได้ที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และมีการให้บริการด้านปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร 3 มื้อ เครื่องนุ่งห่ม การฝึกอาชีพ การหางาน และการให้การรักษาพยาบาลตามสิทธิสวัสดิการ การคัดกรอง ทางด้านสุขภาพกายและจิต ทั้งนี้ในการจะเข้ารับบริการจากภาครัฐได้จะต้องผ่านขั้นตอนการคัด กรองต่างๆได้แก่ การคัดกรองบัตรประชาชน การสืบเสาะญาติพี่น้อง ภูมิลำเนา

“ปกติในการช่วยเหลือในศูนย์มี 2 แบบ คือ การให้บริการภายใน เข้ารับการคุ้มครอง ทั้ง นำส่ง เราไปพบเจอ เราจะให้บริการทางด้าน ปัจจัย 4 ที่พักอาศัย อาหาร 3 มื้อ เครื่องนุ่งห่ม การตรวจกาย ตรวจจิต การติดตามญาติครอบครัว ประสานหางาน อันนี้เราก็จะมาคัดกรอง ตามสภาพปัญหาของบุคคลที่ต้องการให้เราช่วยเหลือ แล้วเราก็ดำเนินการช่วยเหลือตาม กระบวนการ ตามแผนพัฒนารายบุคคล”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

การให้บริการในศูนย์พักพิงจะเป็นการคุ้มครองชั่วคราวเป็นระยะเวลา 15 วัน เมื่อสิ้นสุด ระยะเวลาคุ้มครองชั่วคราวแล้ว หากไม่พบญาติพี่น้องหรือภูมิลำเนา คนไร้บ้านจะถูกส่งไปยังสถานคุ้มครอง คนไร้ที่พึ่งโดยต้องได้รับความยินยอมจากตัวคนไร้บ้านเอง เช่น ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ถ้าประสงค์จะเข้ามาอยู่ในศูนย์คุ้มครอง เขาก็จะได้กินอิ่ม นอนอุ่นในที่พัก มีการฝึกอาชีพ ทางการงานให้...เมื่อเข้ามาอยู่ในศูนย์อย่างแรกที่เราต้องทำคือการแนะนำสิทธิ มีบัตรประชาชนมีบัตรติดขัดอะไร เคยมีบ้านอยู่ที่ไหน และให้บริการด้านปัจจัย 4 ทางศูนย์คุ้มครองจะทำทั้งเรื่องสิทธิสวัสดิการในตอนแรก รับ จะพาเขาไปตรวจโรคทางกายและทางจิต ก่อนที่จะรับเข้ามาอยู่ข้างในโดยทำการประสานหน่วยพยาบาลพื้นที่ เมื่อสิ้นสุดการรักษาพยาบาลก็จะรับกลับมาเพื่อเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูต่อไป แต่เนื่องจากศูนย์คุ้มครองเป็นศูนย์ชั่วคราว มีระยะเวลาอยู่ได้ 15 วัน แต่ถ้าสืบเสาะมาแล้วว่าครอบครัวเขาไม่มี ครอบครัวอาจจะไม่รับ ตามกระบวนการแล้วไม่สามารถไปไหนได้ ไม่มีญาติพี่น้อง ไม่มีที่พึ่งจริงๆ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาคุ้มครองเราก็จะส่งต่อไปยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่มีอยู่ 11 แห่ง ทั่วประเทศ แต่ในการส่งต่อก็ต้องได้รับความยินยอมจากคนไร้บ้านด้วย และไม่ว่าจะกระบวนการใดก็ตามแม้กระทั่งกระบวนการรับเข้า ก็ต้องได้รับความยินยอมจากเขาด้วย”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

4.2.1.1 ระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับคนไร้บ้านในการกลับสู่สังคมและมีงานทำ จากการใช้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับคนไร้บ้านในการกลับเข้าสู่สังคมและมีงานทำ โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่า

“การเตรียมความพร้อมในการกลับเข้าสู่สังคมของคนไร้บ้าน หน่วยงานเราจะมีการประเมินสมรรถภาพรายบุคคล ในการประเมินพวกนี้ตามแนวคิดเรื่องว่า individual rehabilitation plan มีการประเมินทางด้านกาย ด้านจิต ด้านสติปัญญาและการใช้ชีวิต ผ่าน 14 ตัวชี้วัด จะวิเคราะห์ออกมาแล้วว่าเราสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้หรือไม่ ในการประเมินด้านกาย มีสุขภาพแข็งแรงหรือไม่ ด้านจิตเวช สภาวะทางจิตต้องปกติ ถึงจะสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้ ด้านสติปัญญาต้องสามารถตอบโต้ได้ เพื่อดูว่าพุดรู้เรื่องหรือไม่ และด้านการใช้ชีวิต ต้องสามารถดูแลตัวเองได้ โดยนักสังคมสงเคราะห์ โดยในแผนหากเขามีการตกด้านใดด้านหนึ่งก็จะนำกิจกรรมไปจับกับจุดอ่อนด้านนั้น แล้วก็ผูกเขาตามโปรแกรม แล้วก็ประเมินอีกรอบว่ากิจกรรมที่เขาทำนั้นได้ผลหรือไม่”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าภาครัฐมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการกลับคืนสู่สังคมของคนไร้บ้าน โดยผู้ที่เข้าโปรแกรมจะถูกประเมินด้านต่างๆ ผ่าน 14 ตัวชี้วัด หากตกการประเมินด้านใดจะถูกนำไปบำบัดในด้านนั้นๆ

“...ในด้านการมีงานทำ เราก็จะเอากิจกรรมบำบัด กายภาพบำบัด และอาชีพะบำบัด ไปจับกับเขาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ แล้วดูว่าเขาอยากจะไปทำงานด้านไหน ทำให้เขาได้ค้นพบจุดแข็งในตนเองและค้นพบพลังชีวิตของตนเอง แล้วเราก็ถึงจะไปหางานให้เขา ในแง่ของการฝึกอาชีพจะฝึกอาชีพในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 11 แห่ง และศูนย์พัฒนาทักษะอาชีพอีก 3 แห่ง เราก็จะส่งคนเหล่านี้เข้าไปฝึกอาชีพ เป็นแบบอาชีพะบำบัด เป็นลักษณะของการทำให้รู้ว่าทำยังไง ให้ทำพอได้ อาชีพะบำบัดที่เราได้ดำเนินการไป ไม่พ้นการเกษตร ทักษะฝีมือด้านการเย็บปัก ถัก ร้อย งานไม้ งานตัดแต่งต้นไม้ ปัจจุบันมีการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เช่น ในปั้มน้ำมัน. เราก็มีการส่งคนไปฝึกงานในนั้นได้”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

นอกจากนี้ข้อมูลในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่า ในการเตรียมความพร้อม จะมีการเตรียมความพร้อมในด้านของการทำงานด้วย โดยจะมีการประเมินจุดแข็ง-จุดอ่อน ความสนใจในงานประเภทต่างๆ จากนั้นก็จะส่งต่อไปบำบัดด้านอาชีพะ หรือบำบัดผ่านการฝึกอาชีพ และส่งไปฝึกงานในสถานประกอบการ

“...คนที่เข้าโปรแกรมการฟื้นฟูจะต้องลงทะเบียนเข้ามาในระบบ โดยระบบนี้หมายถึงต้องเข้ามาอยู่ในการคุ้มครองของศูนย์กับภาครัฐ ซึ่งคนไร้บ้านทั่วไปมักจะไม่ใช่รับโปรแกรมพวกนั้น ถ้าคนไร้บ้านที่ไม่เข้าระบบหากต้องการเข้าร่วมโปรแกรมต่างๆในการฟื้นฟูจะต้องเสียเงินเอง แต่คนที่อยู่ในระบบนี้แล้วรัฐจะออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด แต่มันก็มีหลักสูตรฟรีของทางภาครัฐ แต่ก็จะไม่ตอบโจทย์ความต้องการของคนไร้บ้าน”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

อีกทั้งข้อมูลในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่จะเข้าโปรแกรมการเตรียมความพร้อมได้นั้นจะต้องเข้ามาอยู่ในระบบกับภาครัฐเท่านั้น

ในการเตรียมความพร้อมในการกลับเข้าสู่สังคมของคนไร้บ้าน เป็นโปรแกรมในการเตรียมความพร้อมสำหรับคนไร้บ้าน รายบุคคล คนไร้บ้านจะเข้าสู่การประเมินและได้รับความช่วยเหลือในด้านที่บกพร่อง คนไร้บ้านที่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมได้จะต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐเท่านั้นในการประเมินตามแนวคิด individual rehabilitation plan มีการประเมินทางด้านกาย ด้านจิต ด้านสติปัญญาและการใช้ชีวิต ผ่าน 14 ตัวชี้วัด โดยนักสังคมสงเคราะห์ การประเมินนี้เป็นการพิจารณาว่าคนไร้บ้านจะสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้หรือไม่ ในการประเมินด้านกาย มีสุขภาพแข็งแรงหรือไม่ ด้านจิตเวช มีสถานะทางจิตหรือไม่ ด้านสติปัญญาต้องสามารถตอบโต้ได้ เพื่อดูว่าผู้รู้เรื่อง

หรือไม่ สามารถประกอบอาชีพได้หรือไม่ และด้านการใช้ชีวิต ต้องสามารถดูแลตัวเองได้ หากมีการตกด้านใดก็จะนำกิจกรรมไปจับกับจุดอ่อนด้านนั้น แล้วก็ประเมินอีกรอบว่ากิจกรรมที่ให้ทำนั้นได้ผลหรือไม่ ในด้านการมีงานทำ มีการนำกิจกรรมบำบัด กายภาพบำบัด และอาชีพบำบัด ไปจับเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ แล้วดูว่าคนไร้บ้านอยากจะทำงานด้านใด เมื่อค้นพบจุดแข็งและความต้องการก็จะดำเนินการเรื่องอาชีพต่อไป อย่างไรก็ตามก่อนจะฝึกอาชีพต้องพิจารณาตัวคนไร้บ้านว่าอยากทำงานหรือไม่ ในส่วนของการฝึกอาชีพนั้น จะมีการฝึกอาชีพที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 11 แห่ง และศูนย์พัฒนาทักษะอาชีพอีก 3 แห่ง ผู้ที่จะสามารถเข้าโปรแกรมฝึกอาชีพได้จะต้องเป็นผู้ที่ลงทะเบียนเข้ารับการคุ้มครองจากภาครัฐและต้องเข้าสู่กระบวนการต่างๆของศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง โดยการบริการเหล่านี้ภาครัฐจะดูแลค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด หากไม่ได้เป็นผู้ที่อยู่ในโครงการจะต้องชำระเงินเพื่อการฝึกอาชีพและบริการด้านอื่นๆ เมื่อเข้าสู่กระบวนการฝึกอาชีพ จะเป็นการฝึกอาชีพแบบอาชีพะ เช่น การฝึกทักษะฝีมือด้านการเย็บปักถักร้อย งานไม้ งานตัดแต่งต้นไม้ รวมทั้งมีการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ

การฝึกอาชีพให้แก่คนไร้บ้านที่เข้าโปรแกรมการเตรียมความพร้อม ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคนไร้บ้าน หากคนไร้บ้านไม่ต้องการฝึกอาชีพก็จะดำเนินการฟื้นฟูด้านอื่นแทน เช่น การฟื้นฟูสภาพจิตใจเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ ส่วนคนที่สามารถฝึกอาชีพได้ก็จะพิจารณาว่าคนไร้บ้านมีศักยภาพในด้านใด สามารถทำอะไรได้บ้าง หลังจากการฝึกอาชีพเสร็จแล้วจะมีการหางานให้คนไร้บ้าน โดยจะมีครูฝึกอาชีพคอยดูแลประกบและมีการติดตามจากภาครัฐในช่วงแรกจนกว่าคนไร้บ้านจะสามารถปฏิบัติงานด้วยตนเองได้

“...ในส่วนของการทำงานเราจะต้องดูลักษณะก่อน เพราะบางคนไม่ประสงค์จะทำอะไร เราก็อาจจะไปฟื้นฟูด้านอื่นปรับสภาพจิตใจเขาในการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสถานคุ้มครอง เมื่อสภาพจิตใจดีแล้วก็จะมีการงานฐานวิชาชีพการเกษตร ัญบุรี งานเกษตรคือการฝึกว่าหยิบจับทำอะไรไหวบ้าง ขึ้นอยู่กับทักษะอาชีพนั้นๆ เมื่อฝึกเสร็จแล้ว เราก็หาผู้ประกอบการมาจับมือ ในหลายๆครั้งที่เราส่งไป ในตอนแรกเราจะให้ครูฝึกวิชาชีพคอยประกบเป็นเพื่อนในช่วงแรกที่ส่งไป บางคนที่ยังอยู่ข้างนอกไม่ได้ เราก็จะไปส่ง เย็นรับกลับมาที่เรา เราจะให้เขาเปิดบัญชีรับเงินเอง ... ถ้าเขาแข็งแรงพอที่จะออกไปอยู่ข้างนอกและรับผิดชอบตัวเองได้ เราก็จะส่งออก แต่เราก็จะยังติดตามอย่างต่อเนื่องจนเขาสบายใจ บอกเราว่าไม่ต้องตามแล้ว”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

นอกจากนี้ในช่วงการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ก็มีมาตรการและสวัสดิการในการช่วยเหลือและสนับสนุนคนไร้บ้านด้วย ไม่ว่าจะเป็นจุดคัดกรองโรค การบริการแจกเจลล้างมือ หน้ากากอนามัย รวมถึงบริการด้านปัจจัย 4 และที่พักชั่วคราว

“ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 จะพบคนเร่ร่อนไร้บ้านเยอะ ด้วยความที่เราเป็นหน่วยงานภาครัฐ และเขาก็เข้าถึงสิทธิและสวัสดิการได้ยากเนื่องจากไม่มีบัตรประชาชน และไม่รู้จะไปติดต่อใคร ทางกรมพัฒนาสังคมฯ ก็เลยตั้งจุดคัดกรองเฉพาะกิจตรงศูนย์คุ้มครองที่ดินแดง คือคัดกรองในเบื้องต้นโดยมีกระบวนการรับเข้า บันทึกข้อมูลส่วนบุคคล เจลล้างมือ หน้ากาก มีการวัดไข้ คัดกรองโรคในเบื้องต้น 5 โรค และให้บริการด้านปัจจัย 4 และจัดสถานที่พักให้ชั่วคราว”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2565)

4.2.1.1 เบี้ยเลี้ยงสนับสนุนคนไร้บ้านในการหางานทำ

การสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงในการสนับสนุนคนไร้บ้านระหว่างหางานทำ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการไม่ได้มีงบประมาณสำหรับการจ่ายเป็นเบี้ยเลี้ยง แต่จะมีการบริการรับ-ส่งคนไร้บ้านในการไปทำงาน

“หน่วยงานภาครัฐอิงตามกระทรวงการคลัง เราไม่มีระเบียบที่จะมาสอดรับในส่วนนี้ แต่เราจะมีบริการรับส่ง จนเขามีรายได้ มีงานทำจนเค้าสามารถเดินทางไปทำงานด้วยตนเองได้”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

ถึงแม้จะไม่มีเบี้ยเลี้ยงสำหรับสนับสนุนคนไร้บ้านในการหางานทำ แต่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีการสนับสนุนเงินให้แก่คนไร้บ้าน ในรูปแบบของ ‘เงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย และคนไร้ที่พึ่ง’

โดยการจ่ายเงินสนับสนุนนี้ครอบคลุมถึงกลุ่มคนไร้บ้าน แต่คนไร้บ้านที่จะได้รับเงินสงเคราะห์ 1. จะต้องไม่ใช่คนไร้บ้านที่เข้ารับการคุ้มครองจากภาครัฐ เนื่องจากถือว่าได้รับการช่วยเหลือด้านปัจจัย 4 ซึ่งภาครัฐได้ใช้เงินเข้าไปสนับสนุนในส่วนนี้อยู่แล้ว 2. จะต้องไม่ใช่ผู้ที่อาศัยอยู่ในที่สาธารณะเนื่องจาก การอยู่อาศัยในพื้นที่สาธารณะถือเป็นการละเมิดพระราชบัญญัติการรักษาความสะอาดแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การให้เงินจะถือเป็นการสนับสนุนให้คนไร้บ้านใช้ชีวิตในที่สาธารณะ 3. คนไร้บ้านที่ขอรับความช่วยเหลือ ที่อยู่รวมกันในศูนย์คนไร้บ้านได้รับบริการเป็นที่อยู่อาศัยแต่รวมตัวอาศัยกันที่องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่ไม่ใช่การดูแลคุ้มครองโดยรัฐ

อย่างไรก็ตามในกรณีทั่วไปของการสนับสนุนเงินสงเคราะห์จะต้องมีการลงพื้นที่ เยี่ยมบ้าน เยี่ยมครอบครัว และทำการสัมภาษณ์ แต่ในกรณีของคนไร้บ้านที่ไม่มีที่อยู่อาศัย แต่อาศัยอยู่กับที่พักขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ก็สามารถให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ในการลงพื้นที่ ถ่ายภาพที่อยู่อาศัยและสัมภาษณ์ได้ หากขั้นตอนนี้ได้รับการอนุมัติว่าเห็นสมควรในการจะจ่ายเงินสงเคราะห์ รวมทั้งคนไร้บ้านมีบัตรประชาชนแล้ว ก็จะดำเนินการจ่ายเงิน ครั้งละไม่เกิน 3000 บาท สูงสุด 3 ครั้งต่อปี โดยจะมีการพิจารณาการจ่ายเป็นรายครั้งไป แต่แต่ละครั้งของการจ่ายก็จะมีติดตามผล แต่ในกรณีของการติดตามผลส่วนใหญ่จะเป็นกรณีของผู้ที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานรัฐและเป็นผู้ที่เดือดร้อนกว่าคนอื่น นอกจากนี้การสนับสนุนเงินสงเคราะห์ไม่ได้กำหนดว่าจะนำเงินไปใช้ในเรื่องใด ในบางกรณี คนไร้บ้านที่ได้รับเงินไปก็นำไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...กลุ่มที่จะช่วยในเรื่องของ ‘เงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและคนไร้ที่พึ่ง’ ซึ่งคนไร้บ้าน ที่อาศัยในที่สาธารณะหรือสถานคุ้มครองจากศูนย์ เงินสงเคราะห์จะไปไม่ถึงคนเหล่านี้ เพราะ 1. คนที่อาศัยอยู่ในที่สาธารณะระเบียบของตัวเงินที่จะจ่ายได้จะต้องมีการเยี่ยมบ้าน เยี่ยมครอบครัว เพราะเป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัว แต่สภาพความเป็นครอบครัวมันไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในที่สาธารณะ เพราะอยู่คนเดียว และมันไม่ได้ถูกระบุไว้ในระเบียบแต่เป็นวิธีปฏิบัติ ถือว่าเค้าละเมียดพระราชบัญญัติการรักษาสวัสดิภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ถ้าเราให้เงินเขาเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้เขาใช้ชีวิตในที่สาธารณะ 2. ผู้ที่อาศัยอยู่ในความคุ้มครองของทั้งศูนย์คุ้มครองและสถานคุ้มครองดูแลถือว่าคุณได้รับปัจจัย 4 แล้ว เงินเราจะไปเยียวยาพื้นฐานนี้อยู่แล้ว ถือว่าคุณได้รับการดูแลจากภาครัฐอยู่แล้ว ทำให้ไม่สามารถรับเงินตรงนี้ได้ แต่ถ้าอยู่ศูนย์คุ้มครอง แต่คืนบ้านเจอ แล้วกลับไปเยี่ยมบ้านพบว่าบ้านเขาจนทั้งบ้าน เราก็สามารถช่วยได้ 3. ผู้ที่ขอรับความช่วยเหลือที่ไร้บ้าน อยู่รวมกันในศูนย์คนไร้บ้านของ NGO ที่ไม่ใช่การดูแลคุ้มครองโดยรัฐ ได้รับบริการเป็นที่อยู่อาศัยแต่รวมตัวอาศัยกันที่องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร หรือจะตัวคนเดียว กลางวันทำงาน กลางคืนกลับมาพักในศูนย์ เราก็จะให้ความช่วยเหลือได้”

(หัวหน้ากลุ่มการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2565)

ข้อมูลส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าภาครัฐมีการจ่ายเงินช่วยเหลือคนไร้บ้านในรูปแบบของเงินสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย โดยคนไร้บ้านที่จะขอรับเงินนี้ได้จำเป็นต้องอาศัยอยู่กับ NGO และไม่อาศัยอยู่ตามที่สาธารณะ และไม่เป็นผู้ที่อยู่ในความคุ้มครองของรัฐ

“...เงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย กำหนดไว้ว่าตัวเงินได้รับปีละไม่เกิน 3 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 3000 บาท ได้ทุกปี หมายความว่าเดือนไหนเมื่อไหร่ค่อยรับ ไม่ใช่การรับต่อเนื่อง เพื่อการบริหารงบประมาณและความทั่วถึง ปีนี้ที่ได้รับจัดสรรงบประมาณมา 70,000 คน ดังนั้นถ้าครอบครัวใดได้รับ 2-3 ครั้ง เราก็จะมีเหตุผลที่มีน้ำหนักมาจริงๆว่าทำไมเขาถึงได้ ต่อเนื่องแบบนั้น ส่วนใหญ่เพื่อการกระจายเราจะให้ไม่ซ้ำ ถ้าซ้ำในครอบครัวเดิมมักจะมีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อการันตีว่าเมื่อเค้ารับซ้ำ 2-3 ครั้ง ต่อกัน 1-2 ปี ชีวิตเขาจะต้องหลุดพ้นความลำบากนี้ เมื่อเดือนไหนก็มาแจ้ง แล้วเราจะลงพื้นที่ แล้วก็ทำเรื่องเบิกจ่ายเงินเหล่านี้ให้ ในการจ่ายเงินเหล่านี้เราไม่ได้กำหนดว่าเขาจะเอาเงินไปทำอะไร แต่มีในกรณีหนึ่ง ที่เค้าได้รับเงินก็เอาไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพเก็บขยะ ไปซื้ออุปกรณ์ทำอาชีพ จนวันหนึ่งมีรายได้เพียงพอสุดท้ายเขาสามารถเช่าที่อยู่อาศัยได้”

(หัวหน้ากลุ่มการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2565)

นอกจากนี้ข้อมูลในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าลักษณะการจ่ายเงินของเงินสงเคราะห์นั้นจะไม่ใช่การจ่ายประจำ หากแต่เป็นการพิจารณาจ่ายรายครั้งไปตามความเหมาะสม เงินที่ได้รับนั้นจะไม่มีกำหนดว่าผู้ที่ได้รับจะนำเงินไปใช้ทำอะไร หากแต่ในกรณีตัวอย่างจะมีการตั้งเป้าหมายว่าคุณภาพชีวิตจะต้องดีขึ้น เนื่องจากได้รับการพิจารณาจ่ายเงินมากกว่าคนอื่น

4.2.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน และ ให้ความช่วยเหลือระหว่างการทำงาน และ การรับประกันว่าคนไร้บ้านจะได้งานทำอย่างแน่นอน

กระทรวงพม.เป็นหน่วยงานหลักในการหางานให้กับคนไร้บ้านเนื่องจากการหางานให้แก่คนไร้บ้านต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเข้าใจในตัวของคนไร้บ้าน โดยการหางานให้แก่คนไร้บ้านประกอบด้วย การให้ความคุ้มครองคนไร้บ้านตามกระบวนการขั้นตอน การทำ MOU ร่วมกับบริษัท วงษ์พาณิชย์ และการตั้งจุดประสานงานในการหางานให้แก่คนไร้บ้านโดยการทำความร่วมมือร่วมกับนายจ้างในการจ้างงานคนไร้บ้าน จะเห็นได้ว่ากระทรวงพม.เป็นหน่วยงานหลักในการช่วยหางานให้แก่คนไร้บ้าน นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือในการหางานให้แก่คนไร้บ้านร่วมกับกรมการจัดหางาน เช่น ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“หน้าที่หลักในการหางานจะเป็นของเราเพราะเราให้ความสนใจเกี่ยวกับความเข้าใจของคนไร้บ้านเป็นหลัก เราเคยมีการประสานงานให้กรมการจัดหางานมาอยู่ในจุดประสานงานกับเราด้วย ในส่วนของกรมการจัดหางาน เขาไม่ได้เข้ามาโดยตรง แต่เรามีการประสานงานแบบไม่เป็นทางการไป แต่ต้องยอมรับว่าในการจัดหางานในปัจจุบัน จะสนใจเกี่ยวกับทักษะเป็นส่วน

ใหญ่ ซึ่งกรมการจัดหางานจะเน้นงานที่มีทักษะเป็นส่วนใหญ่ แต่งานที่ไม่มีทักษะเขาจะไม่เน้น ทำให้คนไร้บ้านไม่ค่อยหางานได้จากกรมการจัดหางาน”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีความร่วมมือร่วมกับกรมการจัดหางานในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน แต่งานที่กรมการจัดหางานเน้นเป็นงานที่ต้องการทักษะ และใช้ระยะเวลาในการหางานที่นานกว่าช่องทางการหางานจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ทำให้คนไร้บ้านไม่ค่อยได้งานผ่านการหางานกับกรมการจัดหางาน เมื่อเทียบกับช่องทางหางานในจุดประสานงานของกรมจะสามารถหางานได้เร็วกว่า เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในการติดต่อขอทำงานกับทางศูนย์ มี 2 ส่วนถ้าลงทะเบียนจัดหางานกับกรมการจัดหางาน จะใช้เวลาในการรอนาน เราก็อาจจะต้องรับเข้ามาในการคุ้มครองก่อน แล้วแต่ความสมัครใจ ส่วนหนึ่งคือสถานประกอบการที่พินาส่ง ถ้าเขามาติดต่อที่จุดประสานงานแล้วเขาสามารถทำงานได้เลย มีความพร้อม เราก็จะนำส่งเลย ไม่ต้องอยู่ในความคุ้มครองก่อน ซึ่งในที่นี่ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ดีกว่ามาเข้ารับการคุ้มครองแล้ว”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

ดังนั้นการหางานผ่านจุดประสานงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจึงเป็นช่องทางในการหางานที่ดีกว่าการใช้บริการช่องทางการหางานจากกรมการจัดหางาน เนื่องจากใช้เวลาที่น้อยกว่า และเป็นงานที่ไม่ได้เน้นทักษะเหมือนกรมการจัดหางาน

กรมการจัดหางาน ไม่ได้มีการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้านเป็นพิเศษ เนื่องจากทุกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเปราะบาง ไม่ว่าจะเป็น คนพิเศษ นักศึกษา คนพิการ กลุ่มคนด้อยโอกาส ก็จะเข้าสู่กระบวนการในการจัดหางานเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในส่วนของแนวทางในการสนับสนุนกลุ่มคนด้อยโอกาสในการมีงานทำ ปัจจุบันทางกรมมีช่องทางให้ประชาชนทุกคนเข้ามาใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็น คนพิเศษ นักศึกษา คนพิการ กลุ่มคนด้อยโอกาส ในเขตพื้นที่ต่างๆดังกล่าว ในการช่วยเหลือจะไม่มีการช่วยเหลือที่พิเศษ แตกต่างจากคนทั่วไป เนื่องจากเป็นการเข้าสู่กระบวนการเดียวกัน ภารกิจหลักๆของเราคือการส่งเสริมการมีงานทำ เป็นศูนย์กลางของความต้องการของตลาดแรงงาน นายจ้างหรือสถานประกอบการใด มีความต้องการแบบไหนก็จะส่งข้อมูลมาให้เรา”

(นักวิชาการ กรมการจัดหางานท่านที่ 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากรมการจัดหางานไม่มีนโยบายในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน แต่เป็นลักษณะของการหางานเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไป อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่ากรมการจัดหางานไม่ได้มีนโยบายในลักษณะของการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถหางานได้ หากแต่เป็นเพียง ‘ตัวกลาง’ หรือเป็นเพียงช่องทางสื่อสารระหว่างนายจ้างและผู้ที่ต้องการหางาน และด้วยปัญหาส่วนตัวของคนไร้บ้านก็ทำให้ไม่เป็นที่ต้องการของผู้ประกอบการและตลาดแรงงาน เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...อยากจะทำให้ทราบว่าความต้องการของตลาดแรงงานหลักๆ เขาจะส่งความต้องการมาไม่ว่าจะเป็น ชื่อ ที่อยู่ การศึกษา ที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ก็คือที่อยู่ แต่คนไร้บ้านที่กล่าวมานั้น ไม่มีที่อยู่ ยกตัวอย่างเช่น ต้องการจะจ้างแม่บ้านหนึ่งคนคุณก็จะเลือกคนที่ไม่มีห้วนนอนปลายเท้าเลย หรือจะเลือกคนที่มีบ้านเลขที่ มีที่อยู่ชัดเจน คุณจะเลือกใคร ซึ่งคุณก็คงเลือกคนที่น่าเชื่อถือ ดังนั้นนี่จึงเป็นประเด็นหลัก ซึ่งหลายๆคนที่ทำผลงานเกี่ยวกับคนไร้บ้านหรือขอทาน การช่วยเหลือแ่งนี้แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ต่อให้กรมการจัดหางานจัดทำแนวทางหรือวิธีการพิเศษเพื่อคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะ มันก็ไม่สามารถที่จะบรรจุงานได้ เนื่องจากกรมไม่ใช่ผู้พิจารณาในการว่าจ้าง นายจ้างเป็นคนจ้าง ดังนั้นเขาต้องจ้างคนที่เขาไว้ใจได้ ถ้าหากคุณสามารถทำการสำรวจคนไร้บ้าน คุณจะพบว่าเขาไม่มีที่อยู่ชัดเจน เอกสารประจำไม่ทราบว่ามีหรือไม่มี และบางคนก็มีภาวะทางจิตที่ไม่สมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของกรม ที่กรมแทบจะไม่สามารถดำเนินการตามภารกิจของเราได้เลยในภารกิจนี้ เพราะว่าคนเหล่านี้ไม่ได้รับความเชื่อมั่นจากนายจ้างเลย ท่ามกลางการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นโยบายสนับสนุนกลุ่มคนด้อยโอกาสหรือคนกลุ่มเปราะบางที่ต้องการมีงานทำแต่ประสบปัญหาต่างๆ ปัจจุบันคนทั่วไปมักมองว่าคนกลุ่มเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อ เนื่องจากอยู่รวมกันในที่ต่างๆ ถ้าไปสมัครงาน นายจ้างมักจะพิจารณาไม่รับเข้าทำงาน ประกอบกับช่วงนี้เศรษฐกิจประเทศค่อนข้างแย่ แต่ละบริษัทแต่ละโรงงาน ต้องลดต้นทุนให้มากที่สุด ดังนั้นการจะจ้างคนหนึ่งคน เขาจะจ้างคนที่สามารถทำงานให้ได้มากที่สุด ดังนั้นคนกลุ่มเหล่านี้จึงถูกจัดอยู่ในตัวเลือกสุดท้ายที่เขาจะพิจารณา”

(นักวิชาการ กรมการจัดหางานท่านที่ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้วยลักษณะของคนไร้บ้านและปัญหาที่คนไร้บ้านเผชิญ เช่น การไร้ที่อยู่อาศัย การอาศัยตามที่สาธารณะ การขาดเอกสารสำคัญ และปัญหาด้านสุขอนามัย ทำให้คนไร้บ้านไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานและผู้ประกอบการ เนื่องด้วยการทำงานของกรมการจัดหางานในการสนับสนุนการมีงานทำขึ้นกับผู้ประกอบการและตลาดแรงงานเป็นหลัก อีกทั้งช่วงการ

แพร่ระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ทำให้ตลาดแรงงานต้องการแรงงานน้อยลง และต้องเป็นแรงงานที่มีทักษะซึ่งไม่ใช่กลุ่มคนไร้บ้าน

โดยสรุปแล้ว ถึงแม้จะมีความร่วมมือร่วมกับกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน แต่กรมการจัดหางานไม่ได้ถือเป็นหน่วยงานสำหรับการหางานให้แก่คนไร้บ้าน และไม่ได้มีนโยบายในการสนับสนุนการมีงานทำสำหรับคนไร้บ้าน โดยลักษณะการหางานจะเป็นเหมือนกับบุคคลทั่วไปที่ต้องเข้าสู่ระบบของกรม และต้องผ่านการตัดสินใจโดยผู้ประกอบการ

นอกเหนือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการและกรมการจัดหางานแล้วก็ยังมีหน่วยงานอื่นที่มีบทบาทในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้มียังงานทำ ได้แก่ บริษัท Thai hopeful จำกัด (ภายใต้มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย) และ มูลนิธิกระจกเงา

บริษัท Thai hopeful เป็นหน่วยงานภายใต้การดำเนินการของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยเป็นหน่วยงานที่ช่วยหางานให้แก่คนไร้บ้านรวมทั้งการฝึกอาชีพ ผ่านการเชื่อมระหว่างคนไร้บ้านกับงาน โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่า

“...เราเน้นการทำงานกับพี่น้องโดยตรงเราไม่ได้ยึดโยงกับพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง มันคนละส่วนกัน พรบ.มันเพิ่งเกิดมาได้ไม่กี่ปี เราจะไม่ได้ประสานงานเป็นหลักกับภาครัฐ เพราะตัว Thai Hopeful เนี่ยเราทำงานกับพี่น้องเป็นหลัก มีตัวบริษัทที่เป็นตัวยึดโยงที่เชื่อมระหว่างงานกับพี่น้องชุมชน”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการทำงานของ Thai Hopeful ไม่ได้มีการทำงานร่วมกับภาครัฐเป็นหลัก หากแต่ทำงานร่วมกับคนไร้บ้านเป็นหลัก

“...ทางมูลนิธิได้คิดแล้วว่าสาเหตุที่ทำให้พี่น้องไม่มีที่อยู่อาศัยไม่ใช่เพียงเพราะว่าไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้เพียงอย่างเดียว แสดงว่าเรื่องงานจึงเป็นอีกหนึ่งเรื่องสำคัญที่อยากจะทำ ซึ่งต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของพี่น้องควบคู่กับการพัฒนาอาชีพ ในตอนนั้นทางมูลนิธิได้พยายามคิดค้นและพัฒนาอาชีพ โดยดูจากศักยภาพของพี่น้อง ว่าเขาทำงานอย่างไร อาชีพเป็นประเภทไหน แต่ตอนนั้นสิ่งเดียวที่คิดคือการหางานมาให้พวกเขาทำในตอนนั้นคิดเพียงแต่ว่าอยากให้เขาได้มีงานทำ แต่ทว่ามันกลับสวนทางกับความเป็นจริงเพราะว่าไม่ตรงกับความต้องการของพี่น้อง จึงได้นำมาสู่การคิดใหม่”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า Thai Hopeful มีความต้องการที่จะสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ จึงพยายามพัฒนาทักษะอาชีพและหางานให้กับคนไร้บ้าน หากแต่ลืมนึกถึงความต้องการของคนไร้บ้าน

“...จากการพิจารณาคักยภาพของพี่น้องว่าเป็นอย่างไร ว่าพวกเขาสนใจอาชีพใดเราจึงได้ตั้งที่น้องเข้ามาทำงาน...ในช่วงแรกโครงการก็สามารถดำเนินไปได้ดี แต่ต่อมาเมื่อมีงานประเภทต่อเติม งานก่อสร้าง เป็นงานประเภทที่ต้องอาศัยการใช้ทักษะอาชีพเฉพาะ ในขณะที่พี่น้องที่เข้าร่วมโครงการซึ่งเป็นวัยกลางคน ไปจนถึงวัยสูงอายุ ไม่ค่อยที่จะมีทักษะพอที่จะทำงานในลักษณะนี้ได้ เมื่อไปรับงานประเภทนี้แล้วจึงไปไม่รอด ท้ายที่สุดจึงนำมาสู่บทสรุปของทางมูลนิธิว่า ถ้าเอาชิ้นงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพี่น้องจริงๆแล้วสร้างความเป็นตัวตนของคนไร้บ้านขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสอดคล้อง”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

ในข้อมูลส่วนถัดมาแสดงให้เห็นว่าอาชีพที่หามาให้คนไร้บ้านได้ทำสวนทางกับทักษะและความต้องการของคนไร้บ้าน ทำให้การดำเนินการในช่วงแรกไม่ประสบความสำเร็จ จึงนำมาสู่แนวคิดในการหางานแบบใหม่ที่เน้นความต้องการและศักยภาพของคนไร้บ้านเป็นหลัก ร่วมกับการสร้างเครือข่ายในการหางานระหว่างคนไร้บ้าน

“...หลังๆเราไม่ได้มุ่งในการหางานให้แก่พี่น้องอีกแล้ว แต่พิจารณางานที่เข้ามาหาพี่น้องแทนว่าต้องเป็นงานที่พี่น้องสนใจ และตรงกับความต้องการของเขา ในการจะหางานที่สอดคล้องกับความต้องการของพี่น้องนั้น ทั้งเราเป็นคนหาเองด้วย พี่น้องหา รวมทั้งให้เครือข่ายภาคีช่วยหาด้วย แบ่งเป็น 3 ส่วนช่วยเหลือกัน เช่น ถ้าวันหนึ่งพี่น้องได้รับงานหนึ่งมาแต่ว่าเป็นงานใหญ่เกินไปที่เขาจะรับ ก็จะทำให้ Thai hopeful ไปรับ หรือในกรณี Thai Hopeful ไปรับก็จะมาแจกแจงดูแลหาพี่น้องที่สนใจไปทำ เมื่อไม่นานมานี้ Thai hopeful ได้รับงานปูตัวนอนจาก สสส. เราก็ตั้งพี่น้องคนไร้บ้านและคนในชุมชนมาช่วย”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการหางานของ บริษัท Thai hopeful จะเป็นงานที่คนไร้บ้านต้องการทำ เป็นงานที่ถนัดและสามารถทำได้จริง เป็นการสร้างเครือข่ายกับคนไร้บ้าน โดยในการหางานของบริษัทจะเป็นความร่วมมือระหว่าง 3 ส่วน ได้แก่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด คนไร้บ้าน และเครือข่ายภาคีคนไร้บ้าน ทำให้งานที่ถูกบรรจุมาเป็นงานที่คนไร้บ้านต้องการทำและ

สามารถทำได้อย่างแท้จริง โดยการหางานมาให้คนไร้บ้านทำโดยไม่สนความต้องการของคนไร้บ้าน หรือศักยภาพของคนไร้บ้านจะทำให้คนไร้บ้านไม่สามารถรับงานได้และไม่ต้องการที่จะทำงาน โดยการสื่อสารระหว่างเครือข่ายนี้จะทำให้คนไร้บ้านได้เข้าถึงงานและเป็นงานที่ทันต่อความต้องการทำอย่างแท้จริง

จากการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่พบว่าบริษัท Thai hopeful จำกัดได้มีการทำงานร่วมกับศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่งสุวิทย์ วัดหนูในด้านการหางานและฝึกอาชีพ การทำงานในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานกับคนไร้บ้านทำงานประสานกัน ซึ่งทำให้การหางานนั้นตรงกับความต้องการของคนไร้บ้าน เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การหางานของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยเนี่ยมีอยู่แล้ว เขาจะติดต่อผ่านโด่งมา(เจ้าหน้าที่บริษัท Thai Hopeful จำกัด) เขาก็จะตีราคา หรือไม่ก็ให้ลุงตีราคาเอง เขาก็จะหาอาชีพให้อย่างดีขยันเนี่ย มีเวลาก็ดึงไป รถก็จะมารับ เราไม่บังคับ ใครจะทำก็ทำไป ในเรื่องงานมูลนิธิเขาจะติดต่อมา ถ้าเขาต้องการกำลังคน เขาก็จะโทรมาหาลุง ให้ลุงจัดให้เอาที่คนๆ ลุงก็จะจัดไป เวลาเขาอยากได้ใครไปทำงานอะไรก็จะบอกมา ส่วนใหญ่จะเป็นงานขนของ ตัดกิ่งต้นไม้ งานเดี่ยวเสร็จ เขาก็จะโทรมาหาพี่เลี้ยงว่าหาคนให้หน่อย เราก็มองหาคนที่เข้ามาทำงานเข้าไปทำในส่วนของการฝึกอาชีพ เราก็มองหาอาชีพ ‘ดีขยัน’ ดึงให้เป็นเส้น ทำเป็นสายรัดส่งโรงงาน พี่น้องก็ต้องไปหาขางมาเอง ซึ่ง NGO เขาหางานนี้มาให้เรา เราก็มองไปฝึก แล้วก็มาสอน...เวลาที่น้องจะหางาน อยากรู้ทำงานเขาก็จะหาตัวเอง คนที่มีฝีมือ เป็นช่าง เช่น ช่างปูน แล้วต้องการคนช่วยเพิ่มเขาก็จะรับงานมา แล้วก็มาหาพี่น้องไปช่วย เราก็มองดึงคนไป...”

(ลุงเล็ก เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง สุวิทย์ วัดหนู สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2565)

จากข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า บริษัท Thai hopeful จำกัดเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการหางานให้แก่คนไร้บ้าน ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่เชื่อมระหว่างคนไร้บ้านกับงาน โดยลักษณะของการหางานจะเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างคนไร้บ้าน ทำให้งานที่คนไร้บ้านสามารถทำได้เป็นงานที่ตรงกับความต้องการและศักยภาพของคนไร้บ้าน

นอกจากนี้ยังมี องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำหน้าที่ในการสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนไร้บ้าน ได้แก่มูลนิธิกระจกเงา ได้มีโครงการ “จ้างวานข้า” เป็นโครงการที่ช่วยเหลือคนไร้บ้านและคนจนเมืองในได้มีงานทำผ่านการจ้างงานโดยโครงการจ้างวานข้า โครงการนี้เกิดจากแนวคิดในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนให้แก่คนไร้บ้าน ให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัย จากการนำเงินไปเช่าห้อง และมีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยผู้ที่เข้าร่วมโครงการมักจะเป็นคนไร้บ้านที่เป็นผู้สูงอายุ

เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยมูลนิธิกระจกเงาเป็นหลักและมีการประสานงานร่วมกับททท.ในเรื่องของการเข้าใช้พื้นที่เป็นหลัก ลักษณะของงานเป็นการทำความสะอาดตามพื้นที่สาธารณะร่วมกับสำนักงานเขตต่างๆของททท. คนไร้บ้านที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับค่าจ้างเป็นเงิน 400 บาทต่อวัน โดยค่าจ้างมาจากเงินที่ประชาชนบริจาคให้แก่มูลนิธินำมาจัดสรรเพื่อจ่ายเป็นค่าจ้าง ในการทำงานมีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 3 ชั่วโมงต่อวัน ตั้งแต่ 9.00 น.-12.00 น. ปฏิบัติงาน 4 วันต่ออาทิตย์ ตั้งแต่วันอังคารถึงวันศุกร์ เมื่อคนไร้บ้านมาสมัครก็จะสัมภาษณ์ดูสภาพความลำบากและปัญหา รวมทั้งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคนไร้บ้าน ไม่ว่าจะเป็นชื่อ ที่พัก ช่องทางติดต่อ และโรคที่เป็น ขั้นตอนต่อไปจะมีการเยี่ยมพื้นที่ที่คนไร้บ้านพักอาศัยอยู่ เพื่อพิจารณาว่าคนไร้บ้านที่รายดังกล่าวควรจะได้ทำงานกี่วัน คนที่พิจารณาว่ามีความลำบากที่สุดซึ่งมักจะเป็นคนไร้บ้าน จะได้ทำงาน 4 วันต่ออาทิตย์ เพื่อให้สามารถเก็บเงินและไปเช่าที่อยู่อาศัยได้ ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้คนไร้บ้านไม่สามารถออกไปปฏิบัติงานในที่สาธารณะได้ แต่กระนั้นโครงการก็ยังให้การช่วยเหลือโดยการจ่ายเงินให้อาทิตย์ละ 400 บาท 2 ครั้ง โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเช่น

“...[โครงการจ้างวานซ้ำ]...เป็นโครงการที่เปิดพื้นที่ให้กับคนไร้บ้านและคนจนเมือง งานที่เราให้เขาทำคือทำความสะอาดที่สาธารณะ เราไม่ได้ดำเนินการตามพรบ. เพียงแต่ที่เราเห็นสภาพปัญหาคนไร้บ้านตามข้างถนน ก็เลยอยากจะเข้าไปช่วยให้เขาได้กินอิ่มนอนหลับ เราคำนึงถึงความเป็นมนุษย์เป็นหลัก สิ่งที่มีมนุษย์ควรจะได้รับ...งานที่ทำจะมีงานกวาดขยะ เก็บขยะ ตัดแต่งกิ่งไม้ โดยมีความร่วมมือกับสำนักงานเขตต่างๆของททท. แล้วก็จะมีงานทำความสะอาดตามบ้าน ออฟฟิศต่างๆ ด้วย”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้างวานซ้ำ ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

“...เราก็มาคิดว่าจะทำไงดีที่ให้พี่น้องคนไร้บ้านเนี่ย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยั่งยืน เราก็เลยคิดว่างานเนี้ยก็เป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ที่สุด เพราะเขาจะมีงานทำแล้วก็ยังมีรายได้ มีเงินที่จะใช้จ่ายในการดำรงชีวิต จากคนที่ไร้บ้านมาเข้าโครงการเรา ก็เก็บเงินไปเช่าห้องอยู่ ทำให้เขาได้อยู่ในที่ที่ปลอดภัย กินอิ่ม นอนหลับ เหมือนคนทั่วไป”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้างวานซ้ำ ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโครงการจ้างวานซ้ำมีจุดประสงค์เพื่อการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยั่งยืนผ่านการผลักดันให้คนไร้บ้านได้ทำงานและมีรายได้ และสามารถนำไปเช่าที่พักได้

“...ในความร่วมมือกับสำนักงานเขตจะเป็นการที่เราประสานงานไปยังเขตพื้นที่ ที่เราจะไปปฏิบัติงาน เช่น เดือนนี้ งานเราอยู่ในสำนักงานเขตมีนบุรี เราก็จะไปประสานงานให้ทีมงานที่อยู่ในโครงการเราว่า เรามีโครงการนี้เปิดขึ้นมาเรื่องอะไร เราต้องการให้ทางเขตสนับสนุน ในเรื่องการสนับสนุนจากพม. ก็มีเปิดพื้นที่บ้านมิตรไมตรีเขตธนบุรีให้ในการเข้าไปใช้พื้นที่ได้ เพราะเขาจะมีอาคารใหญ่ๆให้เราไปใช้ประชุมได้ ส่วนค่าจ้างก็จะเป็นเงินที่บริจาคให้กับโครงการเรา มาจากผู้บริจาคปกติหรือกลุ่มบริษัท ส่วนใหญ่จะเป็นคนในสังคมที่ติดตามเราทางเพจจ้วงวานข้าของเราเอง”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้วงวานข้า ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโครงการจ้วงวานข้าภายใต้มูลนิธิกระจกเงาได้มีบทบาทหลักในการจ้างงานคนไร้บ้าน ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากพม.ในเรื่องของสถานที่ปฏิบัติงานและสถานที่ประชุมจากกระทรวงพม.เป็นครั้งคราว ในส่วนของการจ้างงานจะมีการจ่ายค่าจ้าง 400 บาทต่อการทำงาน 1 วัน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเช่น

“...ในการจ่ายค่าจ้าง เราจะจ่ายค่าจ้างให้คนละ 400 บาท คือทำงาน 3 ชั่วโมงต่อวัน 9.00น.-12.00น. เนื่องจากคนในโครงการเราจะมีแต่ผู้สูงอายุ ส่วนของงานตามบ้านจะเป็นจ๊อบๆไป แต่งานในที่สาธารณะจะทำ 4 วันต่ออาทิตย์ วันอังคารถึงวันศุกร์ ถือว่าเป็นงานประจำได้ แต่บางคนเขาก็รับจ๊อบอื่นด้วย โครงการนี้ดำเนินมาปีกว่าแล้ว เดือนกรกฎานี้ก็ครบ 2 ปีแล้ว งานตามบ้านจะมีมาเรื่อยๆ บางวันก็ 2-4 รายได้...”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้วงวานข้า ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

ในข้อมูลส่วนถัดมา แสดงให้เห็นว่าจะมีการพิจารณาให้คนไร้บ้านทำงานตามความลำบาก โดยผู้ที่ลำบากมากอย่างคนไร้บ้านจะได้ทำงาน 4 วัน ต่ออาทิตย์ และจะมีการกำหนดว่าคนเหล่านี้จะต้องเก็บเงินเพื่อนำไปเช่าที่อยู่อาศัยให้ได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเช่น

“...ขั้นตอนการรับสมัครขั้นตอนแรกก็จะมีการถามรายละเอียดว่า ชื่ออะไร อยู่ที่ไหน มีความยากลำบากเรื่องเงินขนาดไหน ขั้นตอนที่สองเราก็จะไปเยี่ยมบ้าน กลุ่มคนจนเมืองเขาก็จะมีห้องเช่าราคาถูก ถ้าเป็นคนไร้บ้านเราจะไปเยี่ยมพื้นที่ที่เขาอน เช่น ราชดำเนิน เราก็จะไปสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูล แล้วก็ไปดูว่าเขาควรจะได้งานกี่วันต่อสัปดาห์ คือเรามีฐานข้อมูลของทุกคนเลย ชื่ออะไร มีเบอร์โทร มีที่อยู่เขา มีข้อมูลโรคประจำตัวหมดเลย เราคำนึงถึงความยากจนเป็นหลัก กับความต้องการเงิน...คนที่ได้งานเป็นจ๊อบๆ เขาอาจจะมียาน

อื่น หรือไม่ได้ลำบากจนจะทำงานทุกวัน กลุ่มคนที่ทำงาน 2 วันเป็นผู้สูงอายุ กลุ่มคนทำงาน 4 วัน จะเป็นกลุ่มคนไร้บ้านเลย เพราะเขาต้องมีการเก็บออมเงินไปเช่าที่อยู่อาศัย”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้างวานซ้ำ ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

ในข้อมูลส่วนถัดมาแสดงให้เห็นว่า ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ถึงแม้จะไม่ได้มีการปฏิบัติงาน แต่ก็มีมีการจ่ายเงินสนับสนุนคนไร้บ้าน

“...ในช่วงโควิดในช่วงที่เขาไม่ให้รวมตัวกัน และช่วงระบอบหนัก เราไม่ได้มีการรวมตัวเลย แต่เราก็จ่ายเงินชัฟพอร์ท แต่ไม่ต้องมาทำงาน...ช่วงที่เขาไปทำงานไม่ได้ เราก็จะจ่ายเงินผ่านการโอนเงินให้ตามบัญชี คนที่เคยทำงาน 4 วันก็จะได้เงิน 2 วัน”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้างวานซ้ำ ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโครงการจ้างวานซ้ำ ภายใต้มูลนิธิกระจกเงาถือเป็นโครงการที่สนับสนุนและจ้างงานคนไร้บ้าน ผ่านการกำหนดเงื่อนไขว่าคนไร้บ้านที่เข้าร่วมโครงการ และได้รับค่าจ้างจะต้องเก็บเงินและเช่าที่อยู่อาศัยด้วยตนเองให้ได้ ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้คนไร้บ้านได้ตั้งหลักในการใช้ชีวิตด้วยตนเอง มีการเก็บเงิน และมีที่อยู่อาศัยในที่สุด

ในส่วนของการรับประกันว่าจะได้งานนั้น ภาครัฐไม่ได้มีการรันตีว่าคนไร้บ้านจะต้องได้งานทำอย่างแน่นอน เนื่องจากขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของสถานประกอบการ และกรมมีหน้าที่ในการชี้ช่องทางและอำนวยความสะดวกในการหางานให้แก่คนไร้บ้านเท่านั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ในส่วนของการการันตีว่าเขาจะได้งานทำเนี่ย ไม่มีการการันตี เราไม่สามารถบังคับสถานประกอบการได้ ขึ้นอยู่กับสถานประกอบการกับคนไร้บ้านว่าเขาโอเคกันหรือไม่ เราทำได้แค่ชี้ช่องทางและอำนวยความสะดวกได้มากที่สุด ไม่ว่าจะป็นด้านใดก็ตาม การไปส่ง เสื้อผ้าหน้าผม การกินอยู่ หลับนอน การเตรียมเอกสารในการสมัครงาน การสมัครงาน ทำให้หมด ที่เหลือก็เป็นเรื่องของเขา”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจะมีการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการหางานและสถานประกอบการที่รับคนไร้บ้านเข้ามาทำงาน แต่สุดท้ายแล้วอำนาจในการตัดสินใจก็ยังคงเป็นของผู้จ้างงานอยู่ดี

4.2.3 การติดตามผลหลังคนไร้บ้านได้งานทำ

การติดตามผลผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 หน่วยงานตามข้อมูลที่ได้รับมาจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ การติดตามผลจาก 1. หน่วยงานรัฐ ได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 2. องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ได้แก่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด ภายใต้มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย และ โครงการจ้างวานเข้า ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา

โดยการติดตามหลังจากคนไร้บ้านได้มีงานทำของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หลังจากคนไร้บ้านได้มีงานทำแล้วก็จะมีการส่งคนสงเคราะห์คอยติดตามการทำงานของคนไร้บ้านและสถานประกอบการด้วย ในการติดตามจะมีระยะเวลาในการติดตามเป็นช่วง ได้แก่ ช่วง 7 วัน 1 เดือน และ 3 เดือน

“เราจะมึนกับสังคมสงเคราะห์คอยติดตาม หลังจากส่งไป 1 อาทิตย์คอยติดตาม สมมติส่งไป อาทิตย์นึงเราก็โทรไปติดตามทั้งคนไร้บ้านเองและบริษัท มีการติดตามในช่วง 7 วัน 1 เดือน 3 เดือน”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่อีกท่านก็ได้ให้ความคิดเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐยังคงดำเนินการติดตามได้อย่างไม่เต็มที่ เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ภาครัฐเราอ่อนเรื่องการติดตามมาก เราพูดด้วยความจริง เพราะปัญหาที่รออยู่ยังมีอีกมาก เราก็สิ้นสุดที่ส่งให้เขาไปทำงาน แต่ในกรณีที่เรายกเขาเป็นตัวอย่าง เราก็จะติดตามเขา”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาครัฐมีการติดตามคนไร้บ้านหลังจากที่คนไร้บ้านได้มีงานทำแล้ว หากแต่ด้วยจุดอ่อนเรื่องการติดตามของภาครัฐ ทำให้ไม่สามารถที่จะติดตามคนไร้บ้านได้ทุกคน จึงมีการติดตามเฉพาะคนไร้บ้านที่เป็นกรณีตัวอย่าง หรือเป็นกรณีที่ได้รับความสนใจ

ในขณะที่การติดตามหลังคนไร้บ้านมีงานทำของ บริษัท Thai Hopeful จำกัด จะเป็นลักษณะของการติดตามแบบไม่ต่อเนื่อง เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“หลังจากที่น้องได้งาน เราก็มีการติดตามบ้าง แต่งานมันไม่ได้มาแบบต่อเนื่อง แต่ส่วนหนึ่งที่น้องก็ดิ้นรนที่จะหางานทำ”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

จากการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่บริษัท Thai Hopeful จำกัด แสดงให้เห็นว่าเนื่องจากลักษณะงานของคนไร้บ้านไม่ใช่งานที่เป็นลักษณะทำแบบต่อเนื่อง ทำให้การติดตามเป็นไปได้ยากและไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของการติดตามหลังคนไร้บ้านมีงานทำของโครงการจ้างงานซ้ำ แสดงให้เห็นว่าลักษณะการดำเนินงานของโครงการมีความจำเป็นที่จะต้องติดตามผล เนื่องจากเงื่อนไขของการรับเข้าทำงานและจ่ายค่าจ้างเป็นไปเพื่อกระตุ้นให้คนไร้บ้านมีเงินเก็บและนำไปเช่าที่อยู่อาศัย หากมีความเดือดร้อนก็จะดำเนินการช่วยเหลือเพิ่มเติม โดยจะมีการประชุมติดตามผลทุกเดือนเป็นการสอบถามและสำรวจว่าใครยังมีความลำบากอยู่ และพิจารณาในการให้งานเพิ่ม นอกจากนี้จะมีการติดตามเรื่องที่อยู่อาศัย โดยคนไร้บ้านที่เข้าโครงการจะมีเงื่อนไขในการที่จะเก็บเงินเพื่อเช่าที่อยู่อาศัยภายใน 2 เดือน ถ้าไม่สามารถทำได้รวมทั้งมีพฤติกรรมการทำงานที่ไม่ดี ก็จะถูกลดจำนวนวันในการทำงานลง โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่า

“ในการติดตามผล เราติดตามตลอด เรามีประชุมทุกเดือน แล้วก็สอบถามทุกเดือนว่าใครมีความยากลำบากอยู่ ว่าอยากได้งานเพิ่มหรือมีหนี้สิน เขาก็จะเข้ามาคุยกับเราเอง อย่างคนที่ทำงาน 4 วัน เราก็จะกำหนดไว้เลย ว่าเขาจะต้องเก็บเงินแล้วเอาไปเช่าห้องนะ ถ้าเกิดทำไม่ได้ก็จะไม่สามารถได้ทำงาน 4 วันแล้ว อาจจะมีลดเหลือ 1 หรือ 2 วัน แล้วเราก็จะดูพฤติกรรมการทำงานด้วย ว่าทำงานยังไง ถ้าเกิดอยู่ ไม่สามารถทำงานหลายวันได้ เราก็จะพิจารณาด้วย เรากำหนดว่าซัก 2 เดือน เขาจะต้องมีห้องพักแล้ว เพราะทำงานได้เงินวันละ 400 อาทิตย์นึงก็ 1600 เดือนนึงก็ 6400 แล้ว ถ้าวันนึงเขามีความมั่นคงแล้วเขาก็สามารถทำต่อไปได้เรื่อยๆ เพราะเมื่อเขาได้ห้องพักแล้ว เขาก็ต้องเก็บเงินไปจ่ายค่าเช่าห้อง ถ้าถูกลดเงินก็จะจ่ายค่าเช่าไม่ได้”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้างงานซ้ำ ภายใต้มูลนิธิกระเจงกา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากข้อมูลทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมิได้มีการดำเนินการติดตามคนไร้บ้านหลังจากได้งานทำผ่านการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ

4.2.4 สามารถทำให้คนไร้บ้านได้รับค่าแรงในการทำงานเท่ากับคนทั่วไปในตลาดแรงงาน

จากการให้ข้อมูลพบว่า ภาครัฐได้มีการกำหนดในเรื่องของความร่วมมือร่วมกับสถานประกอบการต่างๆในการจ้างงานคนไร้บ้านว่า มีการกำหนดค่าแรงเบื้องต้นเป็นค่าแรงขั้นต่ำเทียบเท่ากับบุคคลทั่วไปในตลาดแรงงาน ทั้งนี้ถึงแม้จะมีการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำไว้แต่ก็ไม่สามารถบังคับสถานประกอบการได้ เนื่องจากขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ประกอบการและบริบทต่างๆ เช่น ลักษณะของ

งาน หากเป็นงานลักษณะที่รับมาทำเป็นอย่งๆ ดังเช่นงานจาก บริษัท วงษ์พาณิชย์ คนไร่บ้านก็จะได้รับค่าแรงตามภาระงานและชั่วโมงการทำงานที่รับผิดชอบ หากเป็นในลักษณะของงานประจำก็จะมี การการันตีค่าแรงงานขั้นต่ำ สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐสามารถเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องค่าแรงขั้นต่ำได้ เฉพาะกับหน่วยงานที่มีความร่วมมือเท่านั้น

“ในการทำร่วมกับหน่วยงานพวกนี้ส่วนใหญ่เราจะกำหนดรายได้ของคนไร่บ้านเป็นค่าแรงขั้นต่ำไว้ก่อน แต่ก็ขึ้นอยู่กับบริบทและสถานประกอบการนั้นๆ ถ้าเป็นบริษัทก็จะเป็นค่าแรงขั้นต่ำ ถ้าเป็นนิติบุคคลที่รับคนไร่บ้านเข้าไปอยู่ดูแลอาศัยด้วยเลย ก็จะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคนไร่บ้านและนิติบุคคลนั้นๆ ขึ้นอยู่กับนายจ้างว่าจะจ่ายเท่าไร แต่เท่าที่พู่เห็นมาเขาก็อยู่ได้นะ เพราะไม่ต้องจ่ายค่าเช่า มีอาหารให้ แล้วก็ได้เงินขึ้น เมื่อเจ็บป่วยนายจ้างก็พาไปรักษา...ในส่วนของการทำงาน MOU ร่วมกับวงษ์พาณิชย์ของค่าจ้างจะขึ้นกับชนิดงานที่เขาจับในแต่ละวัน ถ้าคนที่อยู่ประจำก็ได้ค่าแรงขั้นต่ำและมีสวัสดิการ ถ้าคนที่ไปกลับ ความคุ้มค่าและความเสี่ยงของบริษัทมันก็ยังมียู่ ดังนั้นค่าแรงที่เขาได้รับมันก็จะลดหลั่นลงมาตามงาน สิ่งที่เราไปดำเนินการเราก็ไปคุยกับเขาไปอธิบายลักษณะของคนไร่บ้านให้เขาฟัง สิ่งที่ได้มาจะเป็นการพูดคุยรายการมีไปว่าจะได้ค่าจ้างเท่าไร ค่าแรงเท่านี้ ทำงานเท่านี้ เพราะเราทำบนพื้นฐานของความเข้าใจและสิทธิ์ของความเป็นมนุษย์”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

4.3 ผลการศึกษาในแนวคิดส่วนที่ 3 การนำนโยบายในประเทศไทยไปปฏิบัติและประสิทธิผล

4.3.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปในผลการศึกษาแนวคิดส่วนที่ 1 ในหัวข้อ นโยบายสอดคล้องกับความต้องการของคนไร่บ้าน แสดงให้เห็นว่าภาครัฐได้เปิดโอกาสคนไร่บ้านในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของนโยบายในการสนับสนุนให้คนไร่บ้านมีงานทำร่วมกับหน่วยงานนอกภาครัฐ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดนโยบายที่ต้องกับความต้องการของตน ได้แก่ นโยบายในการตั้งจุดประสานงานในการให้บริการต่างๆแก่คนไร่บ้านในพื้นที่สาธารณะ

“ในส่วนของจุดประสานงานรับสมัครงานของพม. ในที่สาธารณะ เราเป็นผู้ไปผลักดันร่วมกับเครือข่ายชาวบ้าน เพราะที่ผ่านมามีการทำงานของเราเนี่ยไม่ใช่งานเชิงรุก เป็นการดำเนินงานแบบตั้งรับที่让群众เดือดร้อนเนี่ยเข้าไปหาที่กระทรวงเอง ซึ่งเราก็พยายามไปบอกวางนั้น

ต้องมีจุดประสานงานในพื้นที่ หลังจากมีจุดประสานงานในที่สาธารณะเนี่ยมันก็ทำให้พี่น้องเข้าถึงง่ายขึ้น ถ้าเป็นในเชิงนี้ก็ถือว่าพี่น้องก็ให้ความสนใจ”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

4.3.2 ผลลัพธ์ของนโยบายตรงตามเป้าหมาย

ในส่วนของผลการดำเนินการของการให้การคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเขตกรุงเทพมหานคร ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ถือว่าเป็นการดำเนินการที่ตรงตามเป้าหมายเนื่องจากสามารถทำให้คนไร้บ้านได้ถูกส่งออกจากสถานพักพิงคนไร้ที่พึ่งไปยังสถานประกอบการ ถึงแม้จะมีจำนวนที่น้อยเนื่องด้วยศักยภาพของคนไร้บ้านเองรวมทั้งคนไร้บ้านบางคนก็ประสงค์จะหางานเอง แต่ก็ถือว่าประสบความสำเร็จในด้านการส่งออกไปได้มีงานทำ โดยจากผู้เข้ารับการคุ้มครองจำนวน 381 คน สามารถส่งไปยังสถานประกอบการต่างๆได้ทั้งหมด 56 คน และจากการติดตามพบว่ายังมีผู้ที่ยังคงทำงานต่อและไม่ได้ทำงานต่อบางคนทำผลงานได้ดีก็เป็นที่ยอมรับของนายจ้าง ในขณะที่บางคนก็พบปัญหาการติดสุราหลังจากรายได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสัดส่วนผู้เข้ารับการคุ้มครองเทียบกับจำนวนของผู้ที่ถูกส่งออกไปทำงานนั้นถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมากและไม่ถึงครึ่ง

“ผลหลังจากติดตาม มีทั้งอยู่และไม่อยู่ก็มี บางคนก็ทำงานนานเป็นที่ชื่นชมของบริษัท อยู่ในสังคมได้ มีรายได้ประจำ ในส่วนของคนที่ทำงานต่อไม่ได้มักจะเป็นปัญหาติดสุรา เวลาได้เงินก็จะเอาไปซื้อสุราดื่ม ดั้งนั้นก่อนทำงานก็ต้องพูดคุยก่อน เสริมพลังว่า อย่าเอาเงินไปกินเหล้า เพื่อชีวิตของเรา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ค่อนข้างยากที่จะปรับทัศนคติเค้า คนไร้บ้านที่เขาเติบโตมาแต่ละคนก็มีปัญหาซ้ำซ้อน การปรับทัศนคติไม่วันจึงเป็นเรื่องที่ยาก...ในภาพรวมผลการดำเนินการ ผู้ที่ใช้บริการที่รับคุ้มครอง 381 ราย เราสามารถส่งไปยังสถานประกอบการได้ประมาณ 56 ราย ถือว่ายังน้อยอยู่ เนื่องจากศักยภาพเค้าที่มาเข้าการคุ้มครอง ถือว่ายาก แล้วเค้าก็ประสงค์จะหางานเองมากกว่าให้เราช่วย และ 56 รายนี้ถือว่าประสบความสำเร็จนะ เพราะเขาก็กลับคืนสู่สังคมได้ดีจากการประเมินของเรา”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

จากการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่อีกท่าน ได้ให้เหตุผลของสาเหตุที่สามารถส่งออกคนไร้บ้านจากสถานคุ้มครองไปทำงานได้น้อย เนื่องจากบางคนมีอาการทางจิตโดยคิดเป็นร้อยละ 70-80 และอีกทั้งคนที่ได้งานทำ เมื่อมีรายได้ก็ติดสุรา ทำให้ประสบปัญหาหลังจากมีงานทำแล้วกลับเข้าสู่วงจรใน

การเป็นคนไร้บ้านใหม่ เช่น เมื่อไปอยู่กับนายจ้างไม่ยอมกินยา หรือบางคนก็นำค่าจ้างที่ได้รับมาไปซื้อสุราทำให้สุดุดายนายจ้างต้องพากลับมาส่งที่สถานคุ้มครอง

“คนที่สามารถกลับสู่สังคมและทำงานได้เปอร์เซ็นต์ค่อนข้างน้อย เพราะร้อยละ 80 มีอาการทางจิตเวช ต้องกินยาอย่างต่อเนื่อง บางคนเราพัฒนาแล้ว แต่ไปอยู่กับนายจ้างไม่ยอมกินยา บางคนได้เงินก็ไปดื่มสุราแล้วนายจ้างกลับมาส่ง...โดยมากร้อยละ 70-80 มีอาการจิตเวชต้องกินยาประจำ เมื่อเราส่งกลับครอบครัวหรือส่งไปทำงานเมื่อเขาไม่ยอมกินยาอาการก็จะกำเริบและเกิดปัญหา บางทีครอบครัวก็พากลับมาส่งหน่วยเรา อีกร้อยละ 10 ก็จะติดเตียง”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

ในขณะที่จุดประสานงาน มีตัวเลขการเข้ามาใช้บริการ 1900 คน เฉลี่ยเดือนละ 200-300 คน โดยมีการเก็บข้อมูลตั้งแต่ เดือนตุลาคมปี 2565 จนถึงปัจจุบัน แต่ไม่ได้มีการรายงานว่ามีคนไร้บ้านได้รับการจ้างงานเป็นจำนวนเท่าใด จึงยังไม่สามารถสรุปได้ในเบื้องต้น

“เราจะมีจุดประสานงาน หรือ เรียกว่า “เดินเท้าเข้าหาคนไร้บ้าน” เราจะมีหน่วยงานอยู่ 77 จังหวัดทั่วประเทศ เราจะใช้กลไกนี้ในการประชาสัมพันธ์แล้วจัดจุดประสานงาน เราได้ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี 2564 จนถึงปัจจุบันมีคนมาเข้ารับบริการเรากว่า 1900 กว่าราย...เฉลี่ยเดือนนึงในจุดประสานงานมีคนใช้บริการ ในเดือนที่แล้วก็ประมาณ 200-300 คน เพราะเราจะจัดทุกอาทิตย์ อาทิตย์นึงก็ 2 ครั้ง 2 พื้นที่”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

และจากการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่อีกท่านพบว่า จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคมปี 2564 จนถึง เดือนพฤษภาคม 2565 มีผู้เข้ารับบริการจัดหางานทั้งหมด 59 คน และได้นำส่งเข้าสถานประกอบการทั้งหมด 6 คน

“จากข้อมูลตั้งแต่ที่เราสร้างจุดประสานงาน ตั้งแต่เดือนตุลาคมปีที่แล้วจนถึงเดือนพฤษภาคม ปีนี้ มีคนไร้บ้านมาใช้บริการจัดหางานทั้งหมด 59 ราย ได้เข้าไปทำงาน 6 ราย”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2565)

โดยสรุปแล้วในนโยบายจุดประสานงาน ถึงแม้จะมีการรายงานตัวเลขผู้เข้ารับบริการเป็นจำนวนมากต่อเดือน หากแต่เมื่อพิจารณาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่อีกท่านแล้วจะพบว่าตัวเลขของคนไร้

บ้านที่เข้ามาใช้บริการหางานจากจุดประสานงานถือว่าน้อยมาก และผู้ที่ได้งานทำจริงๆก็คิดเป็นเพียงแค่ร้อยละ 1.13 จากจำนวนผู้เข้าใช้บริการทั้งหมด

ในส่วนของการทำ MOU ร่วมกับบริษัททวงษ์พาณิชย์ ถือว่าเป็นการดำเนินงานในการทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำได้อย่างตรงตามเป้าหมายในการทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ แต่จากเป้าหมายของโครงการที่ตั้งเป้าไว้จำนวน 500 คน ปัจจุบันมีคนไร้บ้าน จำนวน 322 ราย มีงานทำและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ คิดเป็นร้อยละ 64

“โครงการนี้ ที่เราร่วมกับกับทวงษ์พาณิชย์ ปัจจุบัน เริ่มไปแล้ว เราลงนามใน MOU ตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2565 แต่ก่อนหน้านี้เราได้มีการดำเนินการกับบริษัทเหล่านี้ไป แต่เราเพิ่งจะมาทำบันทึกความตกลงเมื่อไม่นานมานี้เอง เพื่อที่จะขยาย process ให้มันกว้างขึ้น จากตอนแรกเราทำ 1 หน่วยงาน เราก็ขยายเป็น 77 จังหวัด ทั่วกรุงเทพ แล้วเราก็ดำเนินการเรื่อยมา โดยตั้งเป้าหมายการดำเนินการไว้ 500 ราย ถ้าเทียบกับกลุ่มเป้าหมายคนไร้บ้านที่ปกเปียกแล้วเนี่ย ถือว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก ที่จะทำให้คนไร้บ้าน 500 รายนี้ มีงานทำและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ ปัจจุบันนี้เราทำได้ทั้งหมด 322 ราย คิดเป็น 64 เปอร์เซ็นต์ ที่เราได้ดำเนินการมา เรามองว่าเราทำได้ เพราะเรายังมีระยะเวลาทำถึงเดือนกันยายนี่”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

ในส่วนของโมเดลโครงการ ‘ที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง’ ถือว่าโครงการประสบความสำเร็จเนื่องจากทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ จากผู้ที่เข้าร่วมโครงการจากพื้นที่หัวลำโพง ทั้งหมด 40 คน มีงานทำทุกคน ส่งผลให้จำนวนคนไร้บ้านบริเวณสนามหลวงลดลงกว่าครึ่ง และสามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยได้ด้วยการทำงานเก็บเงินด้วยตนเอง อีกทั้งการขยายระยะเวลาโครงการไปจนถึงเฟสที่ 3 ซึ่งเป็นการขยายการดำเนินการไปยังพื้นที่อื่น แสดงให้เห็นถึงความประสบความสำเร็จของโครงการ

“จากที่เข้าไป 40 คนมีงานทำทุกคน ทุกวัน ในกลุ่มไลน์ก็จะมีการชักชวนกันไปทำงานทุกวัน ต่างจากเดิมที่ทำบ้างไม่ทำบ้าง นอนรอคนมาแจกอาหาร แต่พอเขามีรายได้ก็ไม่จำเป็นต้องรอคนแจกอาหาร ก็สามารถซื้อกินเองได้ เขาก็รู้สึกว่าเป็นชีวิตที่ดี ...เมื่อเขามีห้องเขาก็ต้องหารายได้ที่จะทำให้ไม่ต้องออกไปนอนข้างนอก ทำให้เขาไม่อยากออกไปใช้ชีวิตเหมือนที่ผ่านมา ในที่สาธารณะ ในหัวลำโพงที่พี่สำรวจประมาณ 97 ราย เข้าโครงการไปแล้ว 40 ราย เท่ากับคนไร้บ้านหัวลำโพงหายไปครึ่งหนึ่ง แต่ถ้าไปดูกลางคืนจะเห็นว่าแทบไม่มีคนไร้บ้านออกมานอนข้างนอกแล้ว ถือว่าประสบความสำเร็จเพราะมีที่อยู่กับงานควบคู่กัน ถือว่าเป็นโมเดลที่ดีในการแก้ปัญหาคนไร้บ้าน...อ้อ พอสเปซแรกผ่านไป เขามีรายได้มีห้อง คนก็สนใจเยอะ เลยมี

เฟส 2 อีก 21 คน และต่อมากจะมีเฟส 3 ซึ่งเป็นการดึงกลุ่มคนจากราชดำเนินมาด้วย มาอยู่ และลดจำนวนคนไร้บ้านลง และทำให้คุณภาพชีวิตที่ดี”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

อย่างไรก็ตามการดำเนินการในการจัดหางานว่าในการปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีการหาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ซึ่งในมุมมองของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้ยาก เนื่องจาก ในทางปฏิบัติจริงแล้วสามารถทำงานได้ยาก อีกทั้งการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้านยังคงทำได้ไม่เต็มที่ ไม่ตอบโจทย์คนไร้บ้าน บางคนที่ออกไปหางานทำเพียงเพราะอยากออกจากศูนย์ สุดท้ายก็กลับเข้ามาสู่วงจรคนไร้บ้านเช่นเดิม คนไร้บ้านไม่ต้องการที่จะเข้ามารับการคุ้มครองกับภาครัฐ เนื่องจากกฎระเบียบ อย่างไรก็ตามการสร้างจุดประสานงานคนไร้บ้านจะมีความพึงพอใจมากกว่า เนื่องจากไม่ต้องเข้ารับการคุ้มครองจากภาครัฐ

“การจัดหางานให้กับคนไร้บ้านมันยังไม่เต็มที่เพราะต้องมีการหาเครือข่าย ทั้งคนที่มีทรัพยากรด้วยอย่างกทม. และเรื่องของแรงงาน ที่ฝึกอาชีพด้วย เพราะที่จริง กทม.ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในการฝึกอาชีพให้แก่คนไร้บ้านซักเท่าไร อาจจะต้องมีการทำงานร่วมกันอย่างจริงจังมากกว่านี้ ทางพม.ทำได้ แต่ศักยภาพมันทำได้ไม่เต็มที่ในเรื่องของงาน ก็เลยอาจจะเป็นจุดอ่อน ทั้งๆที่เรารู้ว่าเป็นเรื่องนี้แต่เราไม่สามารถทำได้เต็มที่ หรือว่าไม่ตรงจุดกับกลุ่มเป้าหมายเท่าไร ในส่วนของผู้ปฏิบัติงาน ก็ทำงานได้ไม่เต็มที่เพราะมีข้อจำกัดหลายอย่าง เป้าหมายของเราคือการทำให้คนไร้บ้านมีงานทำ มีความมั่นคง แต่ในทางปฏิบัติมันทำได้ยาก ทั้งในเรื่องของกลุ่มคนไร้บ้านเองด้วยที่ไม่ประสงค์ที่จะทำงานก็จะไม่ถูกวัตถุประสงค์ แต่บางคนก็ไปทำงานเพราะอยากออกจากศูนย์ พอออกไปก็อยู่ไม่นาน กลายเป็นคนไร้บ้านซ้ำๆ...เราต้องยอมรับว่าคนไร้บ้านไม่ยอมมาอยู่ในความคุ้มครองของรัฐ เพราะกฎระเบียบต่างๆ พื้นที่ที่ถูกจำกัด พอเค้ามาอยู่ก็จะอึดอัด สบายๆไม่ได้ เมื่อมาอยู่เขาก็รู้สึกไม่อิสระ ละ ถ้าเขาไปจุดประสาน เขาพร้อม ก็จะส่งเข้าทำงานทันที เขาก็จะเข้าสู่ระบบการทำงานได้ดีกว่า เพราะบางคนเข้ามาอยู่ในศูนย์คุ้มครองวันสองวันก็ขอออกไปหางานเอง ถ้าส่งไปทำแบบไม่พร้อมจะดีกว่า เพราะไวกว่าและคนไร้บ้านพึงพอใจมากกว่า เพราะวัตถุประสงค์เขาอยากทำงาน ไม่ได้อยากมาอยู่ในการคุ้มครองของรัฐ”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่อีกท่านก็ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า คนไร้บ้านไม่ต้องการเข้ามาอยู่ในการคุ้มครองของรัฐเนื่องจากการมีกฎระเบียบที่เยอะ และสถานที่ตั้งของศูนย์คุ้มครองก็อยู่ในทำเลที่คนไร้บ้านไปทำงานได้ไม่สะดวก เช่น หัวลำโพง ตรอกสาเก และราชดำเนิน

“การเขาไม่ประสงค์ที่จะเข้ามาอยู่หน่วยงานภาครัฐเพราะมีกฎระเบียบ เพราะบริเวณที่เขาอยู่อาศัยใกล้สถานที่ทำงานเขามากกว่า เช่น หัวลำโพง ตรอกสาเก ราชดำเนิน เขามักจะมีอาชีพรับจ้าง เป็นค่าแรงรายวัน บางที่ศูนย์คุ้มครองของเราไม่ได้อยู่ในสถานที่ที่เขาอยู่ได้สะดวก แต่เขาก็สามารถมาอยู่บ้านปันสุขได้ เขาสามารถพักได้ มีบริการเครื่องซักผ้า ให้นอน เข้าออกได้วันต่อวัน แต่ห้ามสะสมของ”

(หัวหน้ากลุ่มการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565)

จากข้อมูลทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าภาครัฐประสบความสำเร็จในการทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ หากแต่การทำงานของภาครัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือคนไร้บ้านได้แก่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เนื่องด้วยการไม่ได้มีภารกิจหลักในการหางานให้แก่คนไร้บ้านทำให้การดำเนินการเรื่องการทำงานยังคงทำได้อย่างไม่เต็มที่ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐอื่นเข้ามาช่วยเหลือ อีกทั้งกฎระเบียบของศูนย์คุ้มครองและสถานคุ้มครองที่เยอะเกินไป ทำให้คนไร้บ้านไม่ต้องการที่จะเข้ามาขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ

4.3.3 ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย

ในส่วนของความพึงพอใจจากการสำรวจของภาครัฐพบว่า ในลักษณะของการทำงานช่วยเหลือเป็นรายกรณีจากคะแนนประเมินเต็ม 5 คะแนน ได้รับคะแนนประเมินเฉลี่ยอยู่ที่ 4.9 คะแนน จากจำนวนผู้ประเมิน 106 คน ถือว่าการให้บริการตอบโจทย์ต่อคนไร้บ้าน แต่กระนั้นเจ้าหน้าที่ก็ให้ความเห็นว่าก็ยังมีส่วนที่ไม่พึงพอใจด้วยเช่นกัน

“จากผลการดำเนินการทั้งหมด หากตอบในฐานะรัฐ มองว่ากลุ่มเป้าหมายไม่มีความพึงพอใจ ถ้าบริการมันดีจริง พี่มองว่ามันจะไม่เกิดปัญหา คนก็จะเข้ามาเอง ถ้าเจ้าหน้าที่มีใจบริการ ให้บริการอย่างเป็นมิตร ยังไงคนก็ต้องเข้ามาหาเรา มาขอความช่วยเหลือเราอย่างทันท่วงที ในลักษณะของการทำงานที่เป็นจ๊อบๆ ไม่ใช่ภาพรวมเนี่ย อย่างการประเมินคุณภาพตั้งไว้สูงสุดระดับ 5 เราได้รับการประเมินที่ 4.9 นั่นคือแปลว่าสเกลที่เราได้รับการประเมินจากคนไร้บ้าน พี่มองว่าตอบโจทย์คนไร้บ้าน แต่เป็นการประเมินในกลุ่มเล็กๆ 106 คน ในการตั้งจุด

บริการได้มีการติดตามการดำเนินการโดยการเก็บสถิติทุกๆเดือนของคนที่ใช้บริการ ในแต่ละเดือนเราก็จะทำอย่างนี้ทั่วประเทศ”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

จากมุมมองของภาครัฐการถือว่ามีทั้งความพึงพอใจและไม่พึงพอใจจากประชาชน โดยความไม่พึงพอใจจะสะท้อนออกมาในรูปแบบของปัญหาในการให้บริการต่างๆ

การให้ข้อมูลของคนไร้บ้านที่ศูนย์พักพิงคนไร้บ้าน สุวิทย์วัดหนู แสดงให้เห็นว่าการช่วยเหลือของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไม่ตอบโจทย์ ในเรื่องของการฝึกอาชีพ การฝึกอาชีพบางอย่างไม่ตอบโจทย์กับความต้องการ เนื่องจากการประกอบอาชีพบางอย่างที่ภาครัฐฝึกให้จะต้องมีต้นทุนในการประกอบอาชีพ ในขณะที่คนไร้บ้านไม่มีเงินทุน อีกทั้งไม่ได้มีการประสานงานให้ไปทำงานต่อ อีกทั้งอาชีพที่พวกเขาสนใจเป็นอาชีพเกี่ยวกับการค้าขาย และต้องการให้รัฐบาลมีการสนับสนุนเงินในการประกอบอาชีพ เช่นข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผม. เขาก็เข้ามาบ่อย มาเยี่ยมเยียนช่วงโควิด แต่เรื่องงาน ส่วนใหญ่คนที่นี่ก็ทำอาชีพค้าขายขายของ ส่วนใหญ่พี่น้องเราจะชอบค้าขาย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเยอะ ตีหนึ่งตีสองก็ออกไปจองแฉงขายกันละ ขายพวกเสื้อผ้า ของเบ็ดเตล็ดพวกกาแฟ อย่างลุงก็ค้าขาย มีงานอะไรลุงก็ไป เมื่อก่อนผม.ก็มีมาฝึกอาชีพเย็บกระเป๋า เย็บรองเท้า พอทำปั๊บ มันก็ไม่มีอะไรรองรับ พี่น้องไม่มีเงินไปซื้ออุปกรณ์ ซื้อพวกเข็มพวกด้าย พวกหนังมาเย็บ ถ้ามาฝึกปั๊บก็ต้องทำให้เขาต่อเนื่อง แต่เวลาเขาฝึกปั๊บก็หาย พอฝึกได้ปั๊บแทนที่เขาจะประสานงานให้ทำงานต่อ แต่เขาก็ไม่ทำ พี่น้องก็ไม่มีทุน เลยทำอะไรต่อไม่ได้ อย่างน้อยถ้าจะให้พี่น้องเชื่อใจก็ต้องมีอุปกรณ์ให้เขาทำด้วย มาฝึกก็รายการก็ไร้ประโยชน์ พุดง่ายๆพี่น้องดิ้นรนเอง ส่วนใหญ่พี่น้องก็ทำตาม เพราะมีอาจารย์มาฝึก เราไม่ทิ้งศักดิ์ศรี แต่ก็แล้วแต่ว่าใครสนใจ แต่คนสนใจเขาก็ไม่มีทุน เวลาฝึกให้เขาก็ไม่หาอาชีพให้ อย่างเย็บผ้าไม่พาไปหน่วยนั้นหน่วยนี้ เป็นแค่วิชาติดตัวไปเฉยๆ... สิ่งที่ยากให้ช่วยเหลือเพิ่มเติม อยากให้ช่วยเหลือเรื่องกลุ่มอาชีพ อย่างต้องมีทุนประกอบอาชีพ ให้เขาไปซื้อของมาค้าขาย เพราะที่เขาทำอยู่ทุนก็ไม่ไปไหนกำไรก็ไม่เห็นอย่างคนอยากขายเสื้อ”

(ลุงเล็ก เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง สุวิทย์ วัดหนู สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2565)

นอกจากนี้การให้ข้อมูลของคนไร้บ้านอีกท่านก็แสดงให้เห็นว่า พวกเขาสนใจเกี่ยวกับการค้าขายมากกว่าการทำงานประจำ

“ถ้าตอนนี้อยากได้ความช่วยเหลือจากผม. ก็ไม่รู้จะให้เขาช่วยอะไร เพราะตอนนี้เขาก็ช่วยอยู่ ตอนนี้เขาก็แย่ ไปกดดันเขาไม่ได้หรอก เรื่องงานป่าก็ทำไม่ไหวแล้ว แต่คิดว่าการทำงานมันก็สำคัญแต่ป่าไม่มีแรงแล้ว...พี่น้องที่ทำงานกันทั้งนั้นแหละ ดึงยาง ขายของด้วย ขายของกัน เยอะ ขายพวงมาลัย เนียมมีซาเล้ง เขาเก็บเงินซื้อเอง แถวนี่มีตลาดเยอะด้วย ถ้าให้เลือกระหว่างงานประจำกับค้าขายป่าก็เลือกค้าขายเพราะมีฟลุ๊ค บางทีก็มีคนเหมา”

(คนไร่บ้านทานที่ 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2565)

จากการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ บริษัท Thai hopeful จำกัด แสดงให้เห็นว่าการจัดหาอาชีพของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ไม่ตอบโจทย์กับความต้องการในการประกอบอาชีพของคนไร่บ้าน เนื่องจากไม่ได้ให้ความสนใจไปยังความสนใจของคนไร่บ้านและศักยภาพของคนไร่บ้าน ทำให้คนไร่บ้านไม่สนใจที่จะทำงานที่ภาครัฐหามาให้ รวมทั้งในงานบางประเภทต้องมีต้นทุนในการที่จะเริ่มไปทำงาน ทำให้คนไร่บ้านที่ไม่มีทุน ไม่สามารถทำงานดังกล่าวได้ เช่น งานแม่บ้าน

“บทบาทของหน่วยงานรัฐในการสนับสนุนงานให้แก่พี่น้องคนไร่บ้าน ผม ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ด้วยความที่เขาเป็นหน่วยงานรัฐเมื่อเขามองเรื่องงาน เขาไม่ได้มองในศักยภาพของพี่น้อง แต่เพียงแค่หางานมาให้และเสนอให้ทำ จึงทำให้งานที่รัฐหามาให้นั้นน้อยมากที่กลุ่มพี่น้องคนไร่บ้านจะรับมาทำ เราจึงพยายามเสนอว่ารัฐควรเปิดวิสัยทัศน์การหางานใหม่ ว่าควรจะเป็นงานที่พี่น้องสามารถทำได้...ที่ผ่านมามักจะหางานเช่น แม่บ้านมาให้ แต่พี่น้องไม่มีเงินเก็บ ไม่มีทุน ไม่มีที่อยู่อาศัยทำให้ยากที่จะรับงานบางประเภท”

(เจ้าหน้าที่ บริษัท Thai Hopeful จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2565)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

นอกจากนี้การให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ในโครงการจ้างวานข้าแสดงให้เห็นว่า การหางานของภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการของคนไร่บ้าน อีกทั้งหลังจากการฝึกอาชีพก็ไม่ได้ตอบโจทย์การมีงานทำ

“การมีงานทำเนี่ย เขาก็ต้องการ แต่ต้องเป็นงานที่สอดคล้องกับความต้องการของเขาที่เขาสามารถทำได้ เพราะภาครัฐเขาก็ไม่ค่อยมีงานให้ทำ อย่างที่เขามีฝึกอาชีพที่สถานสงเคราะห์เนี่ย มีฝึกแล้วได้ไปทำจริงๆก็น้อยมาก”

(เจ้าหน้าที่โครงการจ้างวานข้า ภายใต้มูลนิธิกระจกเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

การให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง สุวิทย์ วัดหนู แสดงให้เห็นว่า งานส่วนใหญ่ที่กระทรวงพม. หามาให้ไม่ตรงกับความต้องการของคนไร้บ้าน คนไร้บ้านต้องการงานแบบรายวันและค่าจ้างแบบรายวันเนื่องจากเคยประสบกับปัญหาเคยโดนโกงค่าแรง ในขณะที่งานที่ภาครัฐหามาให้ เช่น งานปู้ตัวหนอนที่สถานที่ราชการที่จะได้รับค่าจ้างเป็นงวด แต่คนไร้บ้านต้องการค่าจ้างวันต่อวัน ทำให้ผู้รับผิดชอบงานจะต้องมีต้นทุนในการจ่ายเงินให้กับคนไร้บ้านก่อน

“ผมมีหางานมาให้ แต่งานไม่ตรงกับความต้องการเขาเช่น เย็บกระเป๋าเจีย บางคนก็ทำได้ บางคนก็ต้องจ่ายก่อนวันต่อวัน อย่างผม โอนงานให้โด่ง งานปู้ตัวหนอน สสส. เราก็ต้องมีทุนก่อน จ่ายลูกน้องทุกวัน เพราะเขาหาเช่ากินค่า ที่เราไปทำเราทำเป็นงวด งวดหนึ่ง สสส. จะโอนให้เท่าไรๆหลังจบงาน แต่เราก็ต้องมีทุนของเราก่อน จ่ายพี่น้อง เราก็ไปทำมาแล้ว อย่างงวดนี้ไป 5 คน คนละ 500 ตกเย็นเราก็ต้องจ่ายเขาเลย งานที่รัฐหามาให้มันก็ดีแต่เราก็ต้องมีงบ เวลาเราไปรับงานอื่นเราก็ต้องดงงาน ดูหน้างานด้วย...เวลาโดนโกงค่าแรงก็ไม่รู้จะไปติดต่อใคร เวลาไปติดต่องานเอง คิดว่านายจ้างจะดีไม่เบี้ยวเงิน สุดท้ายโดนเบี้ยว สองสามวันไม่ได้ค่าแรง เขาก็ไม่อยากไปทำงาน เขาเลยอยากได้งานแบบทำเข้าเย็นได้เงิน แต่ถ้าได้เงินเป็นอาทิตย์เขาก็ไม่ไป”

(ลุงเล็ก เจ้าหน้าที่ศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง สุวิทย์ วัดหนู สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2565)

อีกทั้งการให้ข้อมูลของคนไร้บ้านอีกท่านแสดงความให้เห็นว่าที่ผ่านมามีไม่เคยรับงานที่ได้รับ การนำเสนอมาจากภาครัฐหรือได้รับการติดต่อจากภาครัฐเลย และเรียกร้องให้มีการหางานที่ถนัดมา ให้ทำ แสดงให้เห็นถึงการหางานที่ไม่ตรงกับความต้องการของคนไร้บ้าน อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ เรื่องงานก็ยังคงทำได้ไม่ทั่วถึง เช่น ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ลุงก็รับงานทั่วไปไม่ใช่งานประจำ ที่ทำงานทั่วไปเพราะมันหาง่ายแล้วเราอายุมาก ทำไหว ก็ทำ งานก่อสร้างอะไรลุงก็ทำได้ เวลาเขามาแนะนำงานอะไรก็ทำ แต่คนข้างนอกมาแนะนำก็ไม่ได้ไป อย่างผม ก็ไม่ได้ไปทำ...เรื่องงานลุงก็ไม่เคยไปขอให้ผม ช่วย แต่ถ้าเขามาคุยเจีย แนะนำให้ไป ก็ได้ ส่วนใหญ่เวลาคุยกับเขาก็จะคุยเรื่องที่ทำงาน ค่าขาย ให้เขาช่วยหาที่ ค่าขายให้หน่อย เขาก็แนะนำให้...ตัวลุงจริงๆอยากทำงาน เพราะขายของมันไม่ค่อยดีเท่าไร ก่อสร้าง เทปูนก็ได้ อยากให้รัฐบาลหางานที่ถนัดมาให้ ที่ลุงถนัดก็มีงานเทปูน ก่อสร้าง ถ้าเขาช่วยได้ก็ดี...ที่ผ่านมามีหน่วยงานราชการไม่เคยติดต่อลุงให้ไปทำงาน ที่ผ่านมาก็หากันเอง อยากให้เขามาช่วยเหลือพวกคนจนเจียจะได้ไม่เดือดร้อน ให้มีงานทำเป็นหลักเป็นแหล่ง งาน

ประจำก็ได้ รายวันก็ได้ ค่าจ้างก็ไม่ต่ำกว่า 400 ที่ผ่านไม่เคยได้ค่าจ้างต่ำกว่า 300 จาก
ค่าขาย พวกรับจ้างก็ได้เกิน 300 ตลอด”

(คนไร้บ้านท่านที่ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2565)

ในส่วนของที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง พบว่าคนไร้บ้านในโครงการมีความพึงพอใจต่อโครงการมาก
เนื่องจากได้มีที่พักอาศัย

“พอมิโควิดก็ตักงาน เมื่อก่อนเช่าห้องอยู่ 4 ปี พอโควิดก็ไม่มีงาน ไม่มีเงิน เราก็กินไปก็ไปเห็น
คนเขานอนได้ เราก็นอนได้...หลังจากเข้าร่วมมันก็ดีมาก จากหลังมือเป็นหน้ามือ เราไม่ต้อง
ไปนอนข้างทาง ไปหลบๆซ่อนๆ ของไม่ต้องกลัวหายเพราะมีห้อง มีกำลังใจในการออกไป
ทำงานทุกวัน เพราะก่อนหน้านี้เราต้องมาระแวงตลอดว่ากลับมาของจะอยู่ครบมั๊ย ได้เงินมา
ก็ต้องเอาไปซื้อใหม่แล้ว พี่โยก็แนะนำคนอื่นว่ากำลังจะมีเฟล3 แล้วนะ ดูอย่างโยลี อย่างพวก
ผี พวกเร่ร่อนนอนข้างทาง เราก็ดิดตัวขึ้นมา”

(คนไร้บ้านท่านที่ 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2565)

โดยสรุปในเรื่องของความพึงพอใจ ในการดำเนินงานในมุมมองของภาครัฐจากข้อมูลที่
เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้นำเสนอพบว่าการดำเนินงานของกรมนั้นสร้างความพึง
พอใจให้แก่คนไร้บ้าน จากการสำรวจ 106 คน มีความพึงพอใจเฉลี่ย 4.9 แต่กระนั้นก็ไม่สามารถ
ปฏิเสธได้ว่าไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในการให้บริการ ในประเด็นความพึงพอใจเรื่อง การฝึกอาชีพ แสดงให้
เห็นว่า การฝึกอาชีพของภาครัฐไม่ตอบสนองต่อความต้องการของคนไร้บ้านอีกทั้งอาชีพที่ฝึกก็ยากที่
จะนำไปทำต่อและหารายได้เนื่องจากบางอาชีพต้องมีต้นทุน การหาอาชีพ งานที่ภาครัฐหามาให้ทำนั้น
เป็นงานที่ไม่ตอบโจทย์ต่อความต้องการของคนไร้บ้าน การหางานควรจะสอดคล้องกับความต้องการ
ของคนไร้บ้าน อีกทั้งบางอาชีพที่ภาครัฐหามาให้ต้องมีต้นทุนในการประกอบอาชีพทำให้คนไร้บ้านไม่
สามารถรับงานเหล่านี้ได้ รวมทั้งคนไร้บ้านต้องการการจ่ายค่าแรงแบบวันต่อวันมากกว่าแบบหลายวัน
จ่าย

4.3.4 ผลข้างเคียงของนโยบาย และ ผลกระทบของนโยบาย

ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายคือทำให้คนไร้บ้านมีทั้งแง่ดีและแง่ลบ ในแง่ดีคือคนไร้บ้านได้
เปลี่ยนแปลงตนเอง ได้พัฒนาศักยภาพ พึ่งพาตนเองได้ บางคนสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวได้ ส่วนใน
ผลกระทบแง่ลบคือทำให้คนไร้บ้านต้องย้ายที่อยู่อาศัยจากบริเวณเดิมไปอยู่บริเวณอื่น

“ภาพรวมในเรื่องของผลกระทบ ผลกระทบในแง่ลบเท่าที่ประเมิน ในมิติเชิงลบยังไม่ค่อยพบเท่าไร เพราะว่าเขาได้เปลี่ยนแปลงตนเอง ในมิติเชิงลบที่เราพบเจอคือในเรื่องของการที่เขาต้องย้ายที่อยู่ เช่น ปกติเขาใช้ชีวิตอยู่หัวลำโพง ก็ต้องมีการย้ายไปอยู่แถวอ่อนนุช พี่มองว่ามันอาจจะเป็นผลกระทบช่วงแรกๆที่เขาเผชิญ”

(หัวหน้ากลุ่มมาตรการกลไก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2565)

นอกจากนี้การให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ท่านถัดมาแสดงให้เห็นว่า มีผลกระทบในแง่ลบเนื่องจากลักษณะการทำงานของคนไร้บ้านเองที่ทำให้เกิดปัญหาและเสียงตอบรับที่ไม่ดีจากผู้ประกอบการ อีกทั้ง การให้ความช่วยเหลือและทำให้เกิดผลสำเร็จได้ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคนไร้บ้าน ซึ่งมักจะเป็นคนไร้บ้านหน้าใหม่ ในขณะที่คนไร้บ้านหน้าเก่าไม่ต้องการรับความช่วยเหลือทำให้เกิดเป็นปัญหาคนไร้บ้านและส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ

“ข้อดีคือทำให้คนไร้บ้านมีศักยภาพ พึ่งพาตนเองได้ บางคนสามารถกลับคืนสู่ครอบครัว เข้าสู่ระบบแรงงานได้ แต่ทั้งนี้ผลกระทบในแง่ลบ อาจจะช่วยเหลือไม่ได้ในกลุ่มคนไร้บ้านที่เป็นคนไร้บ้านนานมาแล้ว เพราะเขาไม่ต้องการการช่วยเหลือ เขาไม่ต้องการการช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่ไว้วางใจภาครัฐ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศด้วย ที่ทำให้ไม่เป็นที่น่าดูเท่าใดหากมีใครผ่านไปผ่านมา นอกจากนี้ในเรื่องของการทำงานบางที่เราก็คงโดนบริษัทโทรมาต่อว่าว่าเราเอาใครมาให้เขา แต่เราก็ต้องทำความเข้าใจดีๆ น้อยมากที่สถานประกอบการจะมีความเข้าใจในเรื่องของคนไร้บ้าน”

(ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565)

โดยสรุปแล้วในภาพรวมของบทที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการนำเสนอผลการวิจัยผ่านกรอบแนวคิดทั้ง 3 กรอบ ประกอบไปด้วยกรอบแนวคิดที่ 1 ได้แก่ การนำนโยบายในการสนับสนุนการมีงานทำให้กับคนไร้บ้านไปปฏิบัติ โดยจะเห็นได้ว่าในภาพรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ภาครัฐมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านให้ได้มีงานทำ เช่น การรับคนไร้บ้านเข้ามาสู่การคุ้มครองและส่งไปยังสถานระงับการ การสร้างจุดประสานงานรับสมัครงาน การทำ MOU ร่วมกับสถานประกอบการ และได้มีการถ่ายทอดไปยังหน่วยงานที่รับนโยบายไปปฏิบัติได้แก่ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศและสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยสังเกตได้จากการนำนโยบายไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่คนไร้บ้านเผชิญ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาร่วมกับกรอบแนวคิดที่ 2 ได้แก่ ปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้การสนับสนุนคนไร้บ้านให้มีงานทำนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พบว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จคือการสนับสนุนและช่วยเหลือให้คนไร้บ้านได้กลับเข้าสู่สังคมและมีงานทำอีกครั้ง โดยในประเทศไทย ได้มีความพยายามในส่วนนี้เช่นกันโดยรัฐได้มีการจัดสรรสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้านไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัยและปัจจัย 4 รวมทั้งริเริ่มโครงการสนับสนุนที่อยู่อาศัยเพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนไร้บ้านได้หางาน มีรายได้และสร้างความมั่นคงในชีวิต

ในกรอบแนวคิดสุดท้ายคือ การนำนโยบายในประเทศไทยไปปฏิบัติและประสิทธิผล จะเป็นการพิจารณาประสิทธิผลที่เกิดจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยประสิทธิผลนี้จะเป็นผลผลิตที่ได้จากกรอบที่ 1 และกรอบที่ 2 รวมกัน :ซึ่งพบว่า ในการดำเนินนโยบายในการสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนไร้บ้าน รัฐสามารถทำให้คนไร้บ้านได้มีงานทำก็จริง แต่ในบางนโยบายเช่น การรับคนไร้บ้านเข้าสู่การคุ้มครองและส่งเข้าสถานประกอบการพบว่าสัดส่วนของคนไร้ทำงานนั้นมีน้อยมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนคนที่เข้ารับการคุ้มครองทั้งหมด อีกทั้งจุดประสานงานก็มีคนไร้บ้านมาใช้บริการน้อยมากเช่นกัน เนื่องจากการหางานมาให้อาจของรัฐนั้นมักจะไม่ตรงกับความต้องการของคนไร้บ้าน

การพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้ร่วมกันทั้งการนำนโยบายไปปฏิบัติและการมีสวัสดิการต่างๆ จะทำให้เห็นภาพการดำเนินการของรัฐ ร่วมกับความพยายามในการช่วยเหลือคนไร้บ้านผ่านองค์ประกอบด้านสวัสดิการการสนับสนุนต่างๆ องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้การพิจารณาในแง่ของประสิทธิผล โดยในแต่ละปัจจัยผู้อ่านก็จะทราบถึงปัญหาต่างๆที่ภาครัฐเผชิญและปัจจัยต่างๆที่ภาครัฐยังคงขาดไป โดยผู้วิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัยในบทถัดไป

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษา “การศึกษาประสิทธิผลของนโยบายคุ้มครองคนไร้บ้าน ในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำ” ผ่านกรอบการวิจัยการนำนโยบายในการสนับสนุนคนไร้บ้านให้มียานทำไปปฏิบัติ ปัจจัยที่ทำให้ประเทศตัวอย่างประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ การนำนโยบายในประเทศไทยไปปฏิบัติและประสิทธิผล โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กลุ่มที่เป็นผู้สนับสนุนและประสานงานนโยบาย กลุ่มที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนไร้บ้าน หน่วยงานผู้ทำหน้าที่ในการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน และคนไร้บ้าน โดยในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการสรุปและอภิปรายผลการศึกษาผ่านหัวข้อวัตถุประสงค์ในงานวิจัยดังต่อไปนี้

5.1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาความเหมาะสม และประสิทธิผลของการนำนโยบายสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนไร้บ้านไปปฏิบัติ

จากผลการศึกษา พบว่า ถึงแม้จะมีนโยบายในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำของภาครัฐ ในรูปแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นการให้การคุ้มครองโดยศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตามกระบวนการ และนำส่งไปยังสถานประกอบการ รวมทั้งการตั้งจุดประสานงานตามพื้นที่สาธารณะต่างๆ ให้คนไร้บ้านสามารถเข้าไปสมัครงานได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเข้ารับการคุ้มครองจากทางศูนย์ อีกทั้งการสร้างความร่วมมือร่วมกับบริษัททวงษ์พาณิชย์ แต่จะเห็นได้ว่าในบางนโยบายที่ไม่สบบประสบความสำเร็จ เนื่องจากภาครัฐไม่ได้ให้ความสนใจไปยังความต้องการและความสามารถของคนไร้บ้าน โดยนโยบายพื้นฐานในการรับคนไร้บ้านเข้ามาคุ้มครองในศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและนำส่งไปยังสถานประกอบการนั้น เราจะเห็นได้ว่าประการแรกคนไร้บ้านไม่ได้อยากเข้ามารับการคุ้มครองในระบบเนื่องจากมีกฎระเบียบมากมายทำให้ไม่มีอิสระในการใช้ชีวิต รวมทั้งคนที่มาเข้ารับการคุ้มครองมักจะเป็นผู้ที่มีปัญหาทางจิตและประสบปัญหาอย่างหนัก ทำให้สุดท้ายแล้วในมาตรการนี้สามารถนำส่งคนไร้บ้านไปทำงานได้ในจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับซึ่งจำนวนคนที่เข้ารับการคุ้มครอง อีกทั้งในนโยบายจุดประสานงานจากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปในบทที่ 4 จะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะมีตัวเลขของผู้เข้ามาใช้บริการจุดประสานงานในเรื่องต่างๆเป็นจำนวนมาก หากแต่มีผู้ที่เข้ามาใช้บริการในการหางานจริงๆเป็นจำนวนที่น้อยมาก รวมทั้งจำนวนของผู้ที่ได้รับการจ้างงานจริงๆก็น้อยมากเช่นกัน

ในประเด็นเรื่องการหางานของภาครัฐ จากข้อมูลในบทที่ 4 ก็จะสามารถเห็นได้ว่าเสียงสะท้อนทั้งจากคนไร้บ้านเอง รวมทั้งหน่วยงานนอกภาครัฐที่ทำงานร่วมกับคนไร้บ้าน ได้แสดงให้เห็นว่าภาครัฐมักจะหางานที่ไม่ตรงกับความต้องการของคนไร้บ้านมา โดยมักจะเป็นงานประจำ หรืองานที่ต้องมีต้นทุนในการเริ่มต้น เช่น อาชีพแม่บ้าน ที่คนไร้บ้านจะต้องมีต้นทุนในการซื้อชุดเครื่องแบบ หรือแม้กระทั่ง งานรับเหมาต่างๆที่ส่งมอบมายังศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่งก็จะต้องมีต้นทุนในการหาวัสดุ อุปกรณ์ และต้องมีเงินที่จะจ่ายค่าแรงให้แก่คนไร้บ้านรายวัน ซึ่งในลักษณะการจ้างงานหรือจ่ายเงินแบบรายวันก็เป็นสิ่งที่คนไร้บ้านต้องการ เนื่องจากที่ผ่านมาเมื่อพวกเขาทำงานประจำ มักจะถูกนายจ้างโกงค่าแรง ทำให้คนไร้บ้านไม่ไว้วางใจในการที่จะทำงานประจำ อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงโครงการต้นแบบที่ประสบความสำเร็จอย่าง ‘ที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง’ ที่เข้ามาสนับสนุนเรื่องที่อยู่อาศัย และผลักดันให้คนไร้บ้านได้ทำงาน หาเงินเลี้ยงชีพ ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมเสวนา ‘ถอดบทเรียนที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง’ ซึ่งจัดโดย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ร่วมกับ สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2565 โดยการขยายผลการดำเนินการของโครงการซึ่งเมื่อครบกำหนดการจ่ายเงินสนับสนุน 6 เดือนแล้ว อาจจะมีการปรับลดสัดส่วนของเงินสนับสนุนลง ซึ่งในส่วนนี้ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ที่ร่วมดำเนินการมีความพยายามที่จะผลักดันให้คนไร้บ้านได้เริ่มเข้าสู่การทำงานในรูปแบบงานประจำ เนื่องจากงานประจำจะมีรายได้ที่มั่นคง แต่กระนั้นเมื่อฟังความคิดเห็นของพี่น้องคนไร้บ้านที่เข้าร่วมโครงการจริงๆ แล้ว การที่พี่น้องคนไร้บ้านไม่ทำงานประจำมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน โดยสาเหตุหลักสำคัญคือ พี่น้องคนไร้บ้านไม่มีเงินเก็บเลย การทำงานในลักษณะวันต่อวันจึงทำให้ได้มีเงินมาใช้แบบวันต่อวัน ในขณะที่การทำงานประจำจะต้องมีเงินเก็บหรือเงินตั้งต้นในการใช้ชีวิตระหว่างรอเงินเดือนออก ซึ่งในจุดนี้ทำให้พี่น้องคนไร้บ้านเลือกที่จะทำงานที่ได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน โดยพี่น้องคนไร้บ้านท่านหนึ่งได้กล่าว เช่น

“งานที่พี่น้องอยากทำเป็นงานที่ได้เงินเลย เพราะจะได้มีเงินทุนในการไปทำงานในวันต่อไป เนื่องจากพี่น้องไม่มีเงินเก็บเลย เช่น ไม่มีเงินค่ารถ ไม่มีเงินค่ากิน ไม่มีคนคอยซัพพอร์ต งานที่อยากได้เลยเป็นงานที่ได้ค่าจ้างรายวัน เงินมันต้องใช้ทุกวัน”

(คนไร้บ้านที่เข้าร่วมโครงการ ที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง สัมภาษณ์ใน งานถอดบทเรียนโครงการที่อยู่อาศัยคนละครึ่ง, 2565)

อีกทั้งในการทำงานประจำมักจะเจอการดูถูกและการเลือกปฏิบัติจากนายจ้าง โดนกดดันเวลาทำงาน ทำให้ไม่อยากไปทำงานประจำ อย่างไรก็ตามพี่น้องก็แสดงความเห็นว่าในอนาคตถ้าจะให้พี่น้องทำงานประจำก็สามารถทำได้ แต่ก็ต้องค่อยๆปรับตัวกันไป เนื่องจากใช้ชีวิตในลักษณะนี้มานาน

แล้ว และต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุนเรื่องการหางานประจำที่ตรงกับความต้องการของตนด้วย

ดังนั้น จากทฤษฎีด้านประสิทธิผลของนโยบาย จาก Vedung (2013) ที่ระบุการพิจารณาประสิทธิผลไว้ว่า นอกเหนือจากผลลัพธ์นโยบายตรงตามเป้าหมายแล้ว จะต้องพิจารณาถึงความพึงพอใจและ การตอบโต้ต่อสังคมในภาพรวมและกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านโยบายการผลักดันและสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำของภาครัฐยังถือว่า *ไม่ตอบโต้และไม่เหมาะสมเท่าใดนัก* เมื่อพิจารณาจากประเทศตัวอย่างได้แก่ ประเทศเยอรมัน ประเทศฟินแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์ รวมถึงนโยบายในการสนับสนุนการมีงานทำของภาครัฐเองที่มีนโยบายมุ่งที่จะให้คนไร้บ้านทำงาน โดยการหางานมาให้ทำนั้น เนื่องจากในหลายนโยบายสนับสนุนการมีงานทำ โดยเป็นนโยบายในส่วนที่รัฐหางานมาให้ คนไร้บ้านมักจะไม่สนใจมาเข้าร่วม หรือมีส่วนในการเข้าร่วม และได้รับการจ้างงานที่น้อยมาก อีกทั้งจากการเก็บข้อมูลนอกเหนือจากคนไร้บ้านหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับคนไร้บ้านเองก็มีความไม่พึงพอใจต่อนโยบายของภาครัฐด้วย นอกจากนี้ในด้านความต้องการทำงานของคนไร้บ้าน พบว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นที่สำคัญโดยเป็นส่วนที่ทำให้นโยบายของภาครัฐไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากลักษณะการหางานมาให้ทำส่วนใหญ่ของภาครัฐมักจะเป็นงานประจำ ในขณะที่คนไร้บ้านยังคงต้องการทำงานประเภทจ้างรายวัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงการทำ MOU ร่วมกับบริษัททวงษ์พาณิชย์ ที่เราจะเห็นได้ว่ามีอัตราการจ้างงานคนไร้บ้านและมีคนไร้บ้านได้มีงานทำสูงมาก เนื่องจากการทำงานร่วมกับบริษัททวงษ์พาณิชย์จะมีความยืดหยุ่น ไม่จำกัดการทำงาน อยู่ในรูปแบบของการประจำ

แต่กระนั้น เมื่อพิจารณาจาก นโยบายสวัสดิการสำหรับผู้ว่างงาน และเงินรายได้สนับสนุนสำหรับผู้ว่างงานระยะยาว หรือ Unemployment benefit II (Unedic, n.d.) ซึ่งเป็นนโยบายในการสนับสนุนสวัสดิการของประเทศเยอรมันให้แก่คนว่างงานทุกกลุ่ม โดยมีการสนับสนุนให้คนว่างงานสามารถหางานที่ตนทำได้อย่างอิสระ โดยมีรัฐคอยสนับสนุนสวัสดิการต่างๆ รวมถึงเบี้ยเลี้ยงระหว่างการหางาน พบว่านโยบายโมเดลที่อยู่อาศัยคนละครั้ง ที่สนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัย และสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำในทางอ้อมนั้นมีประสิทธิผลและมีความเหมาะสม เนื่องจากเมื่อเทียบกับประเทศตัวอย่างในวรรณกรรมแล้ว ประเทศไทยมีความพยายามในการสนับสนุนการมีงานทำและกระตุ้นให้คนไร้บ้านอยากมีงานทำในทางอ้อม ผ่านการสนับสนุนสวัสดิการ โดยสวัสดิการในที่นี้ก็คือ ที่อยู่อาศัย ให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ถึงแม้เบื้องต้นนโยบายนี้จะยังไม่มี การสนับสนุนสวัสดิการด้านอื่นๆรวมทั้งเบี้ยเลี้ยงเพิ่มเติม แต่ก็สามารถทำให้คนไร้บ้านที่เข้าร่วมโครงการได้มีงานทำทำคนและมีความพึงพอใจต่อนโยบายเป็นอย่างมาก และส่งผลทำให้มีการขยายผลการดำเนินโครงการเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต

นอกจากนี้ประเด็นเรื่องนโยบายการสนับสนุนการมีงานทำแก่คนไร้บ้านที่ยังไม่ตอบโจทย์คนไร้บ้านเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับประเทศตัวอย่างอย่างได้แก่ เยอรมัน ฟินแลนด์ และเนเธอร์แลนด์ที่อยู่ในยุโรปและถือเป็นรัฐสวัสดิการที่มีนโยบายการสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนทุกประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่กล่าวในบทที่ 2 เช่น การมีที่พักอาศัย มีการสนับสนุนปัจจัย 4 รวมถึงเบี้ยเลี้ยงระหว่างการหางาน อีกทั้งมีการช่วยหางานและการันตีการมีงานทำจากภาครัฐ (Unedic, n.d.) ด้วยความที่ประเทศเหล่านี้เป็นรัฐสวัสดิการ เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าหนึ่งในกลไกการทำงานของความเป็นรัฐสวัสดิการคือการทำให้ประชาชนในประเทศมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ปกป้องและส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และการส่งเสริมให้คนในประเทศได้มีงานทำ มีรายได้ (จารุวรรณ ดวงวิชัยวิทยากร, ม.ป.ป.) และจ่ายภาษีก็เป็นหน้าที่สำคัญและกลไกหลักของรัฐในดำเนินการปกครอง ดังนั้นการช่วยเหลือกลุ่มคนที่ตกงานหรือคนกลุ่มเปราะบางที่ไม่มีงานทำก็ถือเป็นหน้าที่ของรัฐเหล่านี้ เพื่อเป็นการประกันว่าชีวิตของประชากรในประเทศจะไม่ตกอยู่ในความยากลำบาก ในขณะที่ประเทศไทย ‘เราไม่ใช่รัฐสวัสดิการ และยังไม่ใกล้เคียงความเป็นรัฐสวัสดิการ ดังนั้นจึงต้องผลักดันให้คนไร้บ้านต้องทำงาน’ ดังที่เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของประเทศที่พื้นฐานไม่ใช่รัฐสวัสดิการ การจัดสรรสวัสดิการให้แก่กลุ่มคนเปราะบางจึงยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ เราไม่มีสวัสดิการคอยสนับสนุนระหว่างการหางาน อีกทั้งการสนับสนุนให้มีงานทำจะไม่ได้มีการรับประกันดังเช่นในประเทศตัวอย่างที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่าประเทศเหล่านี้จะมีระบบการรับประกันว่าคนทุกคนรวมทั้งคนกลุ่มเปราะบางจะต้องได้งานทำอย่างแน่นอน ซึ่งจะมีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ อีกทั้งเมื่อไม่สามารถหางานได้ เช่น การรับประกันว่าหลังจากคนไร้บ้านไม่สามารถหางานที่ต้องการภายใน 12 เดือนแล้วรัฐบาลก็จะเป็นฝ่ายมาเสนองานให้ของประเทศเยอรมัน ก็จะมีงานที่นำเสนอจากภาครัฐให้ทำ และเมื่อครบกำหนดที่หางานทำไม่ได้จะต้องรับงานที่รัฐเสนอมาให้ตามเงื่อนไขการขอรับสวัสดิการระหว่างการหางาน หรือ การระบุไว้ในรัฐธรรมนูญว่าคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนไร้บ้านก็ตามจะต้องได้มีงานทำของ จนนำมาสู่นโยบาย work first ประเทศเนเธอร์แลนด์ (Feantsa, 2007) ซึ่งสิ่งที่จะเข้ามาเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขให้คนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือจะต้องทำงาน ในขณะที่ไทยเราไม่ใช่รัฐสวัสดิการแต่ก็ยังมีพยายามในการทำให้คนไร้บ้านต้องมีงานทำ หากแต่เราไม่มีกลไกที่จะเข้ามาเป็นตัวกำกับว่าคนไร้บ้านจะต้องทำงานอย่างแน่นอน เรายังคงเป็นไปในรูปแบบของการสนับสนุนแบบทั่วไป ทำให้สิ่งนี้จึงเป็นหนึ่งปัจจัยที่ทำให้คนไร้บ้านยังคงไม่มีงานทำ

ประเด็นต่อมาจะเกี่ยวกับการจัดสรรสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้าน ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยไม่ได้เจาะจงศึกษาเกี่ยวกับการได้มีที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคงแก่คนไร้บ้านหรือการได้รับสวัสดิการให้อยู่ดีกินดีเป็นหลัก หากแต่เป็นการศึกษาเรื่อง ‘การสนับสนุนการให้คนไร้บ้านได้มีงานทำ’ ดังนั้นในมุมมองเรื่องสวัสดิการนั้นจึงเป็นหนึ่งปัจจัยที่เข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการมีงานทำมี

อาชีพของคนไร้บ้าน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าไทยจะไม่ใช่อสังหาริมทรัพย์ แต่จากการศึกษาก็พบว่าภาครัฐเราพยายามที่จะเข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนด้านสวัสดิการให้แก่คนไร้บ้านอย่างเต็มที่ แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับประเทศตัวอย่างแล้ว ในสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย ไทยเรามีสวัสดิการช่วยเหลือเบื้องต้นด้านที่อยู่อาศัยให้แก่คนไร้บ้านในระบบ ได้แก่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งของรัฐ ที่มีระยะคุ้มครองชั่วคราว 15 วัน เมื่อสิ้นสุดระยะคุ้มครองจะส่งต่อไปยังสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง อีกทั้งคนไร้บ้านก็มักจะไม่ประสงค์ที่จะเข้ารับการคุ้มครองเนื่องจากกฎระเบียบมากมายและไม่มีอิสระในการดำรงชีวิต ซึ่งการที่คนไร้บ้านไม่ต้องการจะเข้ารับการคุ้มครองและช่วยเหลือเหล่านี้ ก็จะทำให้โอกาสในการสร้างความมั่นคงในชีวิตนั้นยากขึ้นไปอีก เนื่องจากคนไร้บ้านก็ยังคงจะใช้ชีวิตในรูปแบบเดิมต่อไปเรื่อยๆ

ในส่วนระบบสวัสดิการในภาพรวมในการช่วยเหลือคนไร้บ้านของประเทศฟินแลนด์ ซึ่งจะเด่นในเรื่องของสวัสดิการที่พักอาศัยเป็นหลัก ในการแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านของฟินแลนด์จะชูนโยบาย ‘Housing First’ หรือคนไร้บ้านจะต้องมีบ้านก่อนเป็นหลัก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคนไร้ที่เป็นคนไร้บ้านมานานและเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาว การอยู่อาศัยในที่พักชั่วคราวของรัฐเป็นสิ่งที่ไม่ตอบโจทย์ในการดำรงชีวิตเนื่องจากไม่สามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตได้ (Equal Times, 2019) จึงนำมาสู่นโยบายนี้ที่มุ่งให้คนไร้บ้านได้มีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง เมื่อมีบ้าน บ้านก็จะนำมาสู่ความมั่นคงในชีวิต เมื่อมีบ้านสิ่งอื่นๆก็จะตามมา อย่างเช่น เรื่องการทำงาน ในส่วนของหน่วยงาน ได้แก่ Y Foundation จะทำหน้าที่ในการหาที่อยู่อาศัยหรือซื้อที่อยู่อาศัยแล้วมาทำเป็นที่อยู่สำหรับคนที่ต้องการบ้านแต่ประสบปัญหา โดยที่อยู่อาศัยสำหรับคนไร้บ้านจะประกอบไปด้วย หอพัก บ้านอพาร์ทเมนต์ ซึ่งคนที่มาอยู่จะต้องจ่ายค่าเช่า (infoFinland.fi, 2022) เราจะเห็นได้ว่าพื้นฐานแนวคิดของฟินแลนด์คือการทำให้คนไร้บ้านได้มีที่พักอาศัยอย่างมั่นคงก่อนเป็นอันดับแรก โดยบ้านนั้นจะเป็นตัวผลักดันให้สิ่งอื่นตามมา ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือฟินแลนด์สามารถแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านได้อย่างยอดเยี่ยมและทำให้ตัวเลขคนไร้บ้านลดลงเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อเทียบกับความพยายามของไทยในปัจจุบันที่ได้ที่การผลักดันโมเดลที่อยู่อาศัยคนละครั้งแล้ว จะเห็นได้ว่าโมเดลนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการให้การคุ้มครองผ่านศูนย์คุ้มครองที่ผ่านมา นั้นไม่ตอบโจทย์ แต่โมเดลที่กำลังทำอยู่นี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้การเกิดเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นต่อคนไร้บ้านเนื่องจากการผลักดันให้มีที่อยู่อาศัยในลักษณะนี้จะทำให้คนไร้บ้านได้รับแรงกระตุ้นที่ดีในการที่จะอยากออกไปมีงานทำสร้างความมั่นคงให้ชีวิต

ต่อมาในประเทศเดนมาร์ก ในแง่ของสวัสดิการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำนั้น เดนมาร์กจะสนับสนุนในรูปแบบขององค์กรรวม โดยคนทุกกลุ่มที่ตกงานจะได้รับความช่วยเหลือทุกคนแตกต่างกันที่คนที่จ่ายเงินสมทบระหว่างทำงานกับคนที่ไม่ได้จ่าย ในระหว่างที่ตกงานนั้นคนที่เดือดร้อนจะได้รับการช่วยเหลือทุกอย่างเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัย อาหาร

เครื่องนุ่งห่มและยา รวมถึงเบี้ยเลี้ยงขณะทำงาน เป็นระยะเวลาทั้งหมด 12 เดือน โดยเงินเบี้ยเลี้ยงที่ได้รับจะมีการกำหนดไว้ตามสถานะของผู้ขอรับเงิน โดยผู้ที่ลงทะเบียนเข้ารับสิทธิ์จะต้องคอยรายงานสถานะการหางานของตนเองต่อภาครัฐเรื่อยๆ เมื่อไม่ได้งานตามระยะเวลาที่กำหนด ผู้นั้นจะต้องยอมรับงานที่ภาครัฐหามาให้ อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับไทยแล้ว เรามีกำหนดระยะเวลาของการคุ้มครองชั่วคราวเพียง 15 วันเท่านั้นสำหรับคนไร้บ้าน ถ้าเกินระยะเวลาก็จะถูกส่งต่อ ในส่วนของสวัสดิการด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยา เราก็มีเหมือนกับประเทศเยอรมัน แต่ในเรื่องของการจ่ายเบี้ยเลี้ยงเราไม่มี จะมีก็แต่เงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย ที่จะมีการพิจารณาจ่ายเป็นรายกรณีไม่เกินครั้งละ 3000 บาท ไม่เกิน 3 ครั้งต่อปีเท่านั้น ดังนั้นในส่วนนี้เราจะเห็นได้ว่าการจัดสวัสดิการของเยอรมันที่ไม่เพียงแต่ให้ที่อยู่ อาศัยและปัจจัย 4 หากแต่มีกลไกในการให้คนตกงานได้หางานอย่างเต็มที่ และมีการเสนองานให้หากคนเหล่านี้ไม่ได้งาน รวมทั้งการจ่ายเงินเบี้ยเลี้ยงระยะยาว ทำให้คนที่ประสบปัญหาได้มีโอกาสที่จะตั้งหลักและหางานที่ตนสนใจได้โดยไม่ต้องกระเสือกกระสนเหมือนคนไร้บ้านในบ้านเรา ที่คนเหล่านั้นนอกจากสวัสดิการเบื้องต้นแล้วเขาก็ไม่มีอะไรเลย นอกจากนี้ในประเทศเนเธอร์แลนด์เองก็จะมีนโยบาย Work First ที่สนับสนุนให้คนทุกกลุ่มได้มีงานทำทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มใดก็ตาม ดังนั้นรูปแบบในการทำงานของพวกเขาจึงเป็นแบบค่าจ้างรายวัน เพื่อให้ได้เงินมาประทังชีวิตวันต่อวัน เนื่องจากพวกเขาไม่มีเงินทุนพอที่จะไปทำงานประจำได้ ถึงแม้จะเข้าไปอยู่ในการคุ้มครองของรัฐก็ตาม เราจะเห็นได้ว่าในประเทศเรานั้นมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่างทำให้การแก้ไขปัญหาคนไร้บ้านนั้นไม่สามารถครอบคลุมได้ในทุกมิติ อย่างที่เราเห็นในไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย หรือปัจจัย 4 รัฐพยายามที่จะให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัยแต่ด้วยข้อจำกัดหลายอย่างทำให้คนไร้บ้านไม่ต้องการเข้ารับความช่วยเหลือ หรือแม้กระทั่งระบบสวัสดิการที่ไม่มีเบี้ยเลี้ยงจ่ายให้ ทำให้คนไร้บ้านยังคงต้องหางานทำแบบวันต่อวัน เพื่อหาเงินประทังชีวิตในแต่ละวัน พวกเขาไม่สามารถเริ่มทำงานประจำได้เนื่องจากไม่มีเงินพอที่จะใช้จ่ายก่อนที่เงินเดือนจะออก ในขณะที่ประเทศตัวอย่างเหล่านี้ล้วนมีระบบสวัสดิการรองรับให้คนไร้บ้านหรือคนตกงานที่เดือดร้อนสามารถหางานได้อย่างอิสระ ไม่ต้องดิ้นรน และสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตได้

ในประเด็นของหน่วยงานที่ช่วยหางานและการติดตามในการหางาน เราจะเห็นได้ว่าในประเทศตัวอย่างล้วนมีหน่วยงานท้องถิ่นในการช่วยคนไร้บ้านหรือคนกลุ่มเปราะบางหางานทั้งสิ้น โดยมีการทำงานร่วมประสานกันในหลายภาคส่วน รวมทั้งระดับท้องถิ่นด้วย รวมทั้งมีการนำเสนอแนะให้หากไม่สามารถหางานได้ รวมทั้งมีการติดตามอย่างใกล้ชิด ในขณะที่ไทยถึงแม้จะมีการหางานให้แต่เราไม่มีการรับประกันว่าคนไร้บ้านจะได้งานทำ ถึงแม้ภาครัฐจะมีความร่วมมือร่วมกับหน่วยงานต่างๆก็ตาม อีกทั้งยังไม่ค่อยมีการติดตามผลหลังคนไร้บ้านได้งานทำอีกด้วย สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าภาครัฐเรายังไม่มีศักยภาพมากพอที่จะหางานให้แก่คนไร้บ้าน โดยกระทรวงที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคนไร้บ้านเป็นหลักก็คือกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในขณะที่กรมการจัดหางานที่ทำหน้าที่ใน

การสนับสนุนการมีงานทำให้แก่คนในประเทศเป็นหลัก กลับไม่มีบทบาทอะไรเลยในการสนับสนุนคนไร้บ้าน จุดนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเรายังขาดการทำงานแบบประสานความร่วมมือกัน ใครรับผิดชอบเรื่องอะไรก็ทำเรื่องนั้นไป การทำงานในลักษณะนี้ทำให้นโยบายต่างๆที่ต้องการความเข้าใจและความช่วยเหลือในหลากหลายมิติอย่างการสนับสนุนคนไร้บ้านให้ได้มีงานทำยังไม่ประสบความสำเร็จนัก

ในส่วนของโปรแกรมการฟื้นฟูให้คนไร้บ้านสามารถกลับเข้าสู่สังคมและมีงานทำนั้น ไทยเรามีระบบการฟื้นฟูและประเมินที่เป็นไปตามหลัก individual rehabilitation ซึ่งโปรแกรมนี้เป็นไปตามแนวคิด Individual Placement and Support (IPS) หรือ Supported Employment โดยผู้ที่เข้าร่วมโปรแกรมนี้อาจต้องเข้ารับการรักษาที่รัฐและยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการต่างๆ หากผู้ที่เข้าร่วมประสบปัญหาใดก็อาจถูกส่งตัวไปเข้ารับการรักษาและการบำบัด รวมทั้งการส่งไปฝึกอาชีพและส่งเข้าสถานประกอบการ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์คอยประเมินและติดตามตามแบบแนวคิด Transitional job ที่มีเป้าหมายหลักทำให้คนไร้บ้านที่ปกติมักจะถูกกีดกันออกจากระบบการจ้างงานแบบคนทั่วไปให้ได้ทำงานแบบชั่วคราวโดยได้รับค่าตอบแทนเทียบเท่ากับคนปกติทั่วไป โดยจะมีการจ้างงานคนไร้บ้านชั่วคราวและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนไร้บ้านกับนายจ้างเพื่อที่จะทำให้คนไร้บ้านสามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ในอนาคตอย่างมั่นคง (Dan Bloom, 2010)

แต่กระนั้นถึงแม้เราจะมีระบบดังกล่าวก็จริง หากแต่คนที่จะเข้าระบบได้จะต้องเป็นผู้ที่เข้ารับการรักษาจากภาครัฐ ซึ่งคนไร้บ้านส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้ารับการรักษาที่รัฐถึงแม้รัฐจะมีช่องทางอาชีพให้ก็ตาม ทำให้คนที่เข้ารับการรักษาจริงๆกลายเป็นคนที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตหรือเป็นผู้ป่วยติดเตียง ทำให้สุดท้ายแล้วการส่งออกไปยังสถานประกอบการได้จริงจึงมีจำนวนที่น้อยมากถึงแม้เจ้าหน้าที่จะกล่าวถึงแม้จะส่งออกไปน้อยก็ถือว่าประสบความสำเร็จมากแล้วเมื่อเทียบกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ แต่ในความเป็นจริงตัวเลขเหล่านี้ถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนของผู้ที่เข้ารับการรักษา

โดยสรุปแล้ว นโยบายในการส่งเสริมให้คนไร้บ้านได้มีงานทำของภาครัฐยังไม่มีที่เหมาะสมและมีประสิทธิผลเท่าที่ควร สิ่งที่เป็นตัวสะท้อนหลักของความไม่สำเร็จนั้นคือคนไร้บ้านไม่ต้องการเข้ารับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งในด้านการเข้ารับการรักษา ไปจนถึงการเข้าโปรแกรมการฟื้นฟู หรือกระทั่งการฝึกอาชีพและหาอาชีพให้ ถึงแม้เราจะมีฝึกอาชีพและหาอาชีพให้ แต่สิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่ใช่ว่าคนไร้บ้านต้องการเนื่องจากเป็นอาชีพที่คนไร้บ้านไม่ต้องการทำ หรือเป็นอาชีพที่ต้องมีต้นทุนในการประกอบอาชีพ หรือแม้กระทั่งเป็นงานประจำซึ่งคนไร้บ้านไม่ต้องการ เนื่องจากพวกเขาคุ้นชินกับการทำงานแบบรายวันรวมทั้งการไม่มีเงินเก็บพอที่จะไปเริ่มทำงานแบบประจำที่เงินเดือนออกสิ้นเดือนได้ อีกทั้งการทำงานไม่ประจำหรือตามใจนี้ก็ถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมการทำงานของคนไร้บ้านด้วย และถึงแม้เราจะมีการจัดสรรสวัสดิการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานต่างๆไม่ว่าจะ

เป็นที่อยู่อาศัย ปัจจุบัน 4 แต่คนไร้บ้านก็ไม่ต้องมาเช่ารับการคุ้มครองเพื่อรับสวัสดิการเหล่านี้จากรัฐ เนื่องจากกฎระเบียบมากมายที่ต้องปฏิบัติตาม และไม่มีอิสระในการดำรงชีวิตเท่าที่ควร เรามีองค์ประกอบในการส่งเสริมคนไร้บ้านให้มีความทำงานไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมฟื้นฟูหรือแม้กระทั่งสวัสดิการช่วยเหลือ แต่ก็ยังคงไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้คนไร้บ้านสามารถหางานได้อย่างเต็มที่ เรายังต้องยอมรับว่าสิ่งนี้ยังคงไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการจ้างงานให้แก่คนไร้บ้านได้ เราอาจจะต้องยอมรับว่าสิ่งที่รัฐคิดว่าดีที่สุดสำหรับคนไร้บ้านอาจจะไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการ ดังนั้นรัฐจึงต้องฟังเสียงของพวกเขามากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันภาครัฐก็ได้มีความพยายามในการปรับปรุงนโยบายเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของคนไร้บ้านมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นโมเดลที่อยู่อาศัยคนละครั้ง หรือแม้กระทั่งการทำ MOU ร่วมกับบริษัททวงษ์พาณิชย์ ที่มีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จในอนาคต

5.1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการให้คนไร้บ้านมีงานทำ

จากการศึกษาที่ผ่านมาสิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญ ในประเด็นแรก คือ การที่คนไร้บ้านไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับการคุ้มครองผ่านศูนย์คุ้มครองภาครัฐต่างๆ เนื่องจากกฎระเบียบที่มากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเวลาเข้า-ออก ซึ่งการเข้า-ออกเป็นเวลานี้ก็เป็นหนึ่งในอุปสรรคในการออกไปทำงานของคนไร้บ้านที่ทำงานไม่เป็นเวลา รวมทั้งการไม่ได้รับบุหรี่ยินเหล้า ก็ทำให้คนไร้บ้านรู้สึกว่าตนเองไม่มีอิสระในการใช้ชีวิต และยังคงเลือกที่จะออกไปใช้ชีวิตของนอกเหมือนเดิม แต่เมื่อเราพิจารณาในนโยบาย Housing First ของประเทศฟินแลนด์ที่ประสบความสำเร็จจะเห็นได้ว่า สิ่งที่รัฐบาลฟินแลนด์พยายามทำคือการผลักดันให้คนไร้บ้านไปมีที่อยู่ของตนเองอย่างถาวร และไม่ใช้การอยู่เพียงชั่วคราวกับรัฐ โดยนโยบายนี้จะเปิดโอกาสให้คนไร้บ้านได้มีโอกาสที่จะเลือกทางเลือกในที่อยู่อาศัยของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นอยู่ หอ บ้าน ที่พักชั่วคราว หรืออพาร์ทเมนต์ ซึ่งคนไร้บ้านจะต้องจ่ายค่าเช่าบ้านด้วย โดยการมีบ้านคือพื้นฐานของทุกสิ่ง โดยเมื่อคนไร้บ้านสามารถมีที่อยู่อาศัยของตนเองได้เขาก็จะมีอิสระที่จะเริ่มต้นชีวิตและสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตได้ ดังนั้นแนวทางในการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและผลักดันให้คนไร้บ้านได้รับการช่วยเหลือจากรัฐนั้นภาครัฐไทยควรดำเนินการต่อไปนี้

การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย

- 1) รัฐต้องทำให้นโยบายที่อยู่อาศัยของภาครัฐมีความยืดหยุ่น โดยการปรับเวลาเข้า-ออกสถานพักพิงให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้เหมาะสมสำหรับคนที่ทำงานไม่เป็นเวลาหรือทำงานเป็นกะ และจะต้องมีการให้บริการตู้เก็บของเพื่อเก็บสิ่งของสำคัญระหว่างที่ออกไปทำงานข้างนอก เพื่อให้คนไร้บ้านอุ่นใจว่าของของตนจะไม่หายระหว่างออกไปทำงาน

- 2) รัฐช่วยเหลือคนไร้บ้านในแง่ของที่อยู่อาศัยจะทำงานควบคู่ไปกับระบบสวัสดิการของรัฐ เพราะถึงแม้ตอนนี้เราอาจจะยังไม่มีศักยภาพที่จะหาที่พักอาศัยได้เทียบเท่ากับประเทศฟินแลนด์ในการหาที่พักอาศัยให้คนไร้บ้านได้เช่า แต่ในปัจจุบันเราก็ได้มีความพยายามในการผลักดันโมเดลที่อยู่อาศัยคนละครั้งทีรัฐจะเข้ามาช่วยออกค่าเช่าบ้านให้แก่คนไร้บ้าน และให้คนไร้บ้านจ่ายส่วนที่เหลือ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในกรณีตัวอย่างอย่างประเทศฟินแลนด์ ในนโยบาย Housing First ไม่เพียงแต่จะให้คนไร้บ้านได้มีที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว หากแต่เขาจะต้องจ่ายค่าเช่าที่พักให้กับภาครัฐด้วย สิ่งนี้นำมาสู่คำถามว่า แล้วคนไร้บ้านจะหาเงินมาจ่ายได้อย่างไร? คำตอบก็คือระบบการช่วยเหลือทั้งคนไร้บ้านในแง่ของที่อยู่อาศัยจะควบคู่ไปกับระบบสวัสดิการของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการดูแลระหว่างกำลังหางาน หรือแม้กระทั่งการช่วยเหลือในการหางาน เพื่อสร้างความมั่นใจว่าทุกคนจะต้องมีงานทำ แต่ไม่ใช่เป็นรูปแบบที่บังคับว่าจะต้องทำงานที่รัฐหามาให้เท่านั้น โดยตัวระบบจะเอื้อให้คนไร้บ้านได้มีระยะเวลาในการหางานด้วยตนเองและรัฐก็จะคอยสนับสนุนระหว่างหางาน เมื่อมีงานทำก็มีเงินมาจ่ายค่าเช่าที่อยู่อาศัย ดังนั้นสิ่งที่ไทยควรจะทำต่อไปนี้ก็คือการพัฒนากระบวนการจัดหางานให้แก่คนไร้บ้าน โดยการสร้างความมั่นใจว่าคนไร้บ้านจะต้องได้มีงานทำอย่างแน่นอน หากพวกเขาเข้าร่วมโครงการที่อยู่อาศัยเหล่านี้ เพื่อเป็นการประกันว่าเขาจะสามารถมีที่อยู่อาศัยได้อย่างมั่นคงราบรื่นเท่านั้น ภาครัฐจะต้องทำหน้าที่ในฐานะผู้สนับสนุน หากแต่เราไม่ได้มีงบประมาณพอที่จะคอยสนับสนุนให้คนไร้บ้านสามารถหางานได้อย่างอิสระในขณะที่รัฐเข้ามาสนับสนุนที่อยู่อาศัย (ที่ไม่ใช่ศูนย์พักพิง) ดังนั้นสิ่งที่รัฐจะต้องเข้ามาช่วยคือการช่วยหางานนั่นเอง
- 3) รัฐจะต้องทำเพิ่มเติมนอกเหนือจากการสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ รัฐจะต้องสร้างความร่วมมืออย่างจริงจังร่วมกับกรมการจัดหางานซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญในการเชื่อมประสานระหว่างคนหางานกับงานด้วย เพื่อเป็นการขยายช่องทางและช่องทางในการเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนไร้บ้านดังเช่นคนทั่วไป แต่กระนั้นสิ่งที่คนไร้บ้านเผชิญในการเข้าสู่ตลาดแรงงานนั้นคือ ‘การไม่มีที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่ง และประวัติอาชญากรรมที่ผ่านมา’ ดังนั้นรัฐต้องเอาโมเดลกฎหมาย ‘Ban the box กับ Ban The address’ เข้ามาช่วย โดยตัวโมเดลนี้จะเป็นการผลักดันให้สถานประกอบการต่างๆไม่ต้องให้คนสมัครงานระบุที่อยู่อาศัยหรือประวัติอาชญากรรมใดๆของตนบนใบสมัครงาน เพื่อให้ขั้นตอนการสมัครงานและสัมภาษณ์เป็นไปได้อย่างปราศจากอคติ สิ่งทีนี้เองก็จะเข้ามาช่วยคนไร้บ้านในการเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ตามแนวคิด Transitional Jobs Programs เป็นระบบการช่วยเหลือให้คนไร้บ้านที่ถูกกีดกันจากสังคมและตลาดแรงงานสามารถกลับเข้าไปทำงานในตลาดแรงงานได้เทียบเท่าคนทั่วไปโดย (Dan Bloom, 2010) รัฐจะต้องเป็นผู้ขึ้นมาเข้ามา

ช่วยก่อนเป็นอันดับแรกโดยเริ่มจากการช่วยให้คนไร้บ้านได้รับการจ้างงานระยะสั้น และระหว่างการทำงานจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลและให้การช่วยเหลือตลอดการทำงานรวมทั้งการช่วยฝึกทักษะอาชีพด้วย ระหว่างนั้นรัฐก็ต้องพยายามสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างคนไร้บ้านกับตลาดแรงงานไปด้วย เพื่อเป็นการบุกเบิกทางไปสู่การทำงานประจำในอนาคต อีกทั้งการเสริมความแข็งแรงให้กับเครือข่ายคนไร้บ้านเองก็จะสามารถทำให้เครือข่ายคนไร้บ้านมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้นในอนาคต

- 4) การช่วยเหลือคนไร้บ้านให้ได้มีที่อยู่อาศัยส่วนตัวนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการช่วยเหลืออย่างเดียว หากรวมไปถึงการให้การช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูสุขภาพกายสุขภาพจิต รวมไปถึงรับปรึกษาปัญหาส่วนตัวต่างๆให้แก่คนไร้บ้านตราบเท่าที่คนไร้บ้านยังต้องการความช่วยเหลือด้วย ดังนั้นในโมเดลที่อยู่อาศัยคนละครั้งของไทยซึ่งปัจจุบันยังไม่มีในส่วนนี้ ก็ควรจะเพิ่มลงไปด้วย เพราะนอกเหนือจากความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและรายได้ คนไร้บ้านบางคนก็ยังคงต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขด้วย

การผลักดันให้คนไร้บ้านเข้ารับการช่วยเหลือจากรัฐ

การที่คนไร้บ้านไม่ต้องการทำงานกับภาครัฐ เนื่องจากอาชีพที่รัฐหามาให้นั้นมักจะไม่ตอบโจทย์ เป็นงานที่ต้องใช้ทักษะ เป็นงานประจำซึ่งคนที่จะเริ่มงานประจำได้นั้นจะต้องมีเงินเก็บแต่คนไร้บ้านไม่มีทำให้ไม่สามารถทำงานประจำได้ รวมถึงบางคนคุ้นชินกับการใช้ชีวิตในรูปแบบหาเช้ากินค่ำ อีกทั้งบางงานจะต้องมีต้นทุนในการเริ่มอาชีพอีกด้วย เช่น อาชีพแม่บ้านที่จะต้องมีความรู้แบบ ซึ่งคนไร้บ้านก็มักจะไม่มีความรู้ในส่วนนี้ อย่างไรก็ตามในประเด็นแรกที่สำคัญที่สุดคือเรื่องของ ‘อาชีพ’ ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ผู้วิจัยพบเจอจากการศึกษาวิจัย ซึ่งพบว่า อาชีพที่รัฐหามาให้คนไร้บ้านนั้นคนไร้บ้านมักจะไม่สนใจ หรือแม้กระทั่งรัฐพยายามที่จะปรับเปลี่ยนนโยบายจากการกำหนดว่าจะต้องเข้ารับการคุ้มครอง รัฐถึงจะช่วยหาอาชีพให้ มาเป็นการตั้งจุดประสานงานให้คนไร้บ้านเข้ามาหางานได้ สุดท้ายก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่กระนั้นกลับพบว่านโยบายที่รัฐผันตัวไปเป็นผู้สนับสนุนทางอ้อมและกระตุ้นให้คนไร้บ้านหางานทำกลับประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยมองว่ารัฐในฐานะผู้คอยทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเหมือนจะประสบความสำเร็จมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ดังนั้นหากรัฐอยากผลักดันให้คนไร้บ้านได้มีงานทำจริงๆ รัฐจะต้องดำเนินการต่อไปนี้

- 1.) รัฐก็ต้องเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมหางานด้วย ในการที่จะหางานที่คนไร้บ้านต้องการทำจริงๆนั้น สิ่งที่รัฐควรทำที่สุดคือ การฟังเสียงของคนไร้บ้าน ว่าเขาต้องการทำงานอะไร สนใจงานอะไร อยากได้รับการช่วยเหลืออะไร ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลมา ส่วนหนึ่งอาชีพที่คนไร้บ้านอยากทำมากที่สุดคืออาชีพ ‘ค้าขาย’ แต่พวกเขาไม่มีเงินทุน และ

ต้องการเงินสนับสนุนจากรัฐ ถึงแม้จะมีเงินสงเคราะห์สนับสนุน หากแต่ผู้ที่เข้าเกณฑ์ ได้รับจะไม่ใช่คนไร้บ้านทุกประเภท ซึ่งอาจจะได้รับเฉพาะคนไร้บ้านที่อยู่กันเป็น ครอบครัวในศูนย์พักพิงของ NGO หรือคนชรา หรือผู้ที่ติดเชื้อเอ็ดส์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่า รัฐควรจะมีการพิจารณาจัดตั้งงบประมาณสนับสนุนคนกลุ่มนี้ขึ้นมา ถึงแม้การใช้จ่าย อาจจะไม่สามารถสร้างหลักประกันได้ว่าคนไร้บ้านจะมีความมั่นคงในชีวิต แต่การที่รัฐยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือในส่วนนี้จะทำให้คนไร้บ้านได้รับที่เรียกว่า ‘ต้นทุนในการดำเนินชีวิต’ ให้พวกเขาสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวได้ หลังจากให้เงินแล้วก็จะต้องมีระบบการ ตรวจสอบความคืบหน้าและการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง จากประสบการณ์ที่ ผู้วิจัยได้พูดคุยคนไร้บ้านท่านหนึ่ง คนไร้บ้านท่านนี้ได้รับการสนับสนุนรถเข็นขายอาหาร จากหน่วยงานรัฐในโครงการหนึ่งที่ไม่ใช่โครงการหลัก ทำให้เขาได้มีอาชีพขายลูกชิ้นและ ช่วยแบ่งปันให้คนไร้บ้านที่ไม่มีอาชีพได้มาช่วยขายลูกชิ้นและมีรายได้ร่วมกันด้วย

- 2.) ผลักดันให้คนไร้บ้านได้มีรายได้ประจำ มีงานประจำ และมีเงินเก็บ ซึ่งจากที่เราเห็นที่ผ่าน มารัฐก็พยายามที่จะหางานประจำมาให้คนไร้บ้าน หากแต่คนเหล่านี้ยังไม่พร้อม จากที่ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมรับฟังเสวนาและเสียงจากพี่น้องคนไร้บ้านนั้น การที่จะทำให้คนไร้บ้านได้ มีที่อยู่อาศัยต่อไปเรื่อยๆอย่างมั่นคงได้ก็คือการผลักดันให้พวกเขาได้ทำงานประจำและมี รายได้ประจำ ถึงแม้จะมีโครงการนี้ขึ้นมา แต่การสนับสนุนจะเป็นเพียงการสนับสนุน ชั่วคราวและเป็นการกระตุ้นให้คนไร้บ้านสามารถตั้งตัวได้ในที่สุด ซึ่ง ณ เวลานี้คนไร้บ้าน หลายคนในโครงการก็ยอมรับมาว่าหากรัฐไม่ช่วยค่าใช้จ่าย พวกเขาก็จะยังไม่มีเงินมา จ่ายค่าเช่าเนื่องจากไม่มีรายได้ประจำและไม่มีเงินเก็บ ดังนั้น สิ่งที่รัฐควรจะทำต่อจากนี้ คือการเข้ามาช่วยคนไร้บ้านวางแผนการใช้จ่ายและการเก็บเงิน รวมทั้งการผลักดันให้คน ไร้บ้านได้ทำงานประจำ โดยในช่วงเดือนแรกของการทำงานจะต้องมีสวัสดิการเข้ามา รองรับเพื่อให้พวกเขาสามารถทำงานจนถึงสิ้นเดือน โดยเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการ ต้องมาพร้อมกับการทำงาน นอกจากนี้รัฐจะเข้ามาช่วยหางานให้คนไร้บ้านอีกทางหนึ่ง โดยจะต้องเป็นอาชีพที่คนไร้บ้านมีความสามารถที่จะทำและต้องการทำ โดยสรุปก็คือ รัฐ จะต้องเข้ามามีบทบาทในการช่วยวางแผนชีวิตให้คนไร้บ้านสามารถเข้าสู่การทำงาน ประจำได้และจะต้องเข้ามาช่วยหางานเพื่อให้คนไร้บ้านสามารถเข้าถึงงานประจำได้ นั้นเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการอภิปรายข้างต้น สามารถสรุปการศึกษานี้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในการออกมาตรการการช่วยเหลือคนไร้บ้านในการเข้าถึงการมีงานทำ ควรจะส่งเสริมให้คนไร้บ้านเข้ามามีบทบาทในการร่วมออกมาตรการให้มากขึ้น เพื่อให้มาตรการที่ออกมาตอบสนองต่อความต้องการของคนไร้บ้าน และสามารถแก้ปัญหาคนไร้บ้านได้อย่างมั่นคง

2. การดำเนินการในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านได้มีงานทำของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะต้องมีความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นเพื่อส่งเสริมในการทำงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในการสนับสนุนให้คนไร้บ้านมีงานทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเข้ามาช่วยเหลือของกรมการจัดหางานจะทำให้มีตัวประสานระหว่างคนไร้บ้านกับนายจ้างมากขึ้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การจะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน ควรมุ่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคนไร้บ้านให้แก่สังคมในวงกว้างเพื่อการลดอคติที่มีต่อคนไร้บ้าน เนื่องจากอคติที่เกิดขึ้นเหล่านี้มันมักจะเป็นสิ่งที่เข้ามาขัดขวางการพัฒนาตนเองและการกลับเข้าสู่สังคมของคนไร้บ้าน ดังนั้นหากสังคมเปิดรับพวกเขาเหล่านี้แล้ว พวกเขาก็จะมีโอกาสที่ดีขึ้นในอนาคต

2. นอกเหนือจากทำความเข้าใจเกี่ยวกับอคติของคนไร้บ้านต่อสังคมแล้ว ควรจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับมายาคติเหล่านี้กับหลายงานภาครัฐอื่นๆด้วย เนื่องจากการเกิดอคติเช่น คนไร้บ้านไม่เอาการเอางาน คนไร้บ้านไม่ต้องการทำงาน สิ่งเหล่านี้จะกลายมาเป็นตัวที่ปิดโอกาสในการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่พบเจอมา นักวิชาการกรมการจัดหางานก็มีทัศนคติในรูปแบบเช่นนี้ แล้วมีความเห็นว่าคนไร้บ้าน ณ ปัจจุบันยังไม่พร้อมที่จะรับความช่วยเหลือ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป คนไร้บ้านก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมในอนาคตข้างหน้า

5.3 ข้อจำกัดและความท้าทายในการศึกษา

1. การจากติดต่อนัดสัมภาษณ์เพื่อทำการเก็บข้อมูล เนื่องด้วยผู้วิจัยไม่ได้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใดๆ หรือมีคนที่รู้จักใดๆในหน่วยงานต่างๆเลย ทำให้การติดต่อเป็นไปได้อย่างยากลำบากและมีความล่าช้า

2. บางหน่วยงานซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชน ไม่สามารถขอสัมภาษณ์ได้ทันเวลาเนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวมีหลายหน่วยงานต้องการที่จะสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถขอสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลประกอบการวิจัยได้ ณ เวลาที่กำหนด

3. เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการบางหน่วยงาน มีอคติต่อหัวข้อการวิจัยหรือมีความเห็นต่างก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้บรรยากาศการเก็บข้อมูลนั้นไม่ดีและเต็มไปด้วยคติ

บรรณานุกรม

- Dan Bloom. (2010). Transitional Jobs: Background, Program Models, and Evaluation Evidence. <https://eric.ed.gov/?id=ED509317>
- Drake and Wallach. (2020). Employment is a critical mental health intervention. https://disabilityinclusiveemployment.org/wp-content/uploads/2021/03/drake-wallach-2020-employment_is_a_critical_mental_health_intervention.pdf
- Equal Times. (2019). Finland's 'Housing First' policy proves that homelessness is avoidable. <https://www.equaltimes.org/finland-s-housing-first-policy#.YsEqPHZBy3A>
- European Commission. (n.d.). Employment, Social Affairs&Inclusion. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPagId=4557>
- Feantsa. (2007). Multiple barriers, multiple solutions: Inclusion into and through for people who are homeless in Europe. https://www.feantsa.org/download/netherlands_empl_report_20076500242393240147824.pdf
- Hugh Mosley. (2003). Job-Centers for Local Employment Promotion in Germany. <https://www.jil.go.jp/english/events/documents/20050209/chapter12.pdf>
- Ian Gabriel, Elly Schoen, Victoria Ciudad-Real, & Allan Broslawsky. (2020). Homelessness and Employment. <https://socialinnovation.usc.edu/wp-content/uploads/2020/08/Homelessness-and-Employment.pdf>
- infoFinland.fi. (2022). Homelessness. <https://www.infofinland.fi/en/housing/homelessness>
- IPS employment center. (2021). Individual Placement and Support - IPS. <https://ipsworks.org/wp-content/uploads/2022/01/IPS-Intro-7.27.21.pptx>
- Kristen M. Ferguson. (2007). Implementing a Social Enterprise Intervention with Homeless, Street-Living Youths in Los Angeles. *Social Work*, 52(2), 103. <http://www.jstor.org/stable/23721164>
- Michael E. Kraft and Scott R. Furlong. (2018). *Public policy : Politics, analysis, and alternatives* (6th ed.) [Non-fiction]. SAGE.

<https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2151645&site=eds-live>

National Alliance to End Homelessness. (n.d.). Health and Homelessness.

<https://endhomelessness.org/homelessness-in-america/what-causes-homelessness/health/>

National Employment Law Project. (2021). BAN THE BOX: U.S. CITIES, COUNTIES, AND STATES ADOPT FAIR HIRING POLICIES. <https://www.nelp.org/publication/ban-the-box-fair-chance-hiring-state-and-local-guide/>

OECD. (n.d.). Unemployment rate. <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

Oecdecoscope. (2021). Finland's Zero Homeless Strategy: Lessons from a Success Story. <https://oecdecoscope.blog/2021/12/13/finlands-zero-homeless-strategy-lessons-from-a-success-story/>

Researcher Thailand. (2563). เทคนิคและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ.

<https://www.researcherthailand.co.th/%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B9%87%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%A7/>

St.Francis House Rebuilding lives. (n.d.). Moving Ahead Program.

<https://stfranchishouse.org/programs/moving-ahead-program/>

ThaiPublica. (2558). สสำรวจคนไร้บ้านกว่า 1,300 คนกระจายทั่วกรุงเทพฯ พบเมาสุรา-สุขภาพจิตสูงสุด. <https://thaipublica.org/2015/11/homeless-1/>

ThaiPublica. (2564). สภาพัฒน์รายงาน การว่างงานไตรมาส 3 สูงสุดตั้งแต่เกิดโควิด ครั้วเรื้อนก่อนนี้ นอกกระบบเพิ่มขึ้น. <https://thaipublica.org/2021/11/nesdc-3rd-quarter-social-report/>

The World Bank. (2018). Social Protection & Labor: Unemployment.

<https://databank.worldbank.org/metadataglossary/jobs/series/SL.UEM.TOTL.ZS>

The Yale Law Journal. (2017). Ban the Address.

https://www.yalelawjournal.org/pdf/h.1788.Golabek-Goldman.1868_9wo15f6u.pdf

UN Habitat for a better urban future. (2019). HOMELESSNESS & THE SDGs.

https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2019/07/SALCEDO_Jesus_Presentation_2-1.pdf

UN stats. (2022). SDG indicator metadata.

<https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-08-05-02.pdf>

UNANIMA international. (n.d.). Family Homelessness Through the lens of the United

Nation 2030 Agenda. 53-58. <https://unanima-international.org/wp-content/uploads/2020/10/SDGs-Part-Two-2.pdf>

Unedic. (n.d.). the German unemployment insurance system.

https://www.unedic.org/sites/default/files/2020-01/Insight_Germany-unemployment-insurance-system-ENG_decembre_2019.pdf

United Nations Human rights office of high commissioner. (n.d.). Homelessness and

human rights. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-housing/homelessness-and-human-rights>

กรมพัฒนาระบบสถิติในประเทศไทย. (2547). นิยามโครงการสำมะโน/สำรวจ.

<http://service.nso.go.th/nso/knowledge/knowledge09/people.html>

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (ม.ป.ป.). คนไร้ที่พึ่ง.

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/page.php?module=service&pg=servicedetail&ser_id=1

กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต. (ม.ป.ป.). อำนาจหน้าที่.

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/page.php?module=administration&pg=responsibility&respond_id=5

กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน. (2547). รายงานผลการศึกษาวิจัย เรื่อง สาเหตุการไม่ทำงานของผู้ที่ไม่มีงานทำ แต่พร้อมที่จะทำงาน.

<http://nlrc.mol.go.th/research/KU47149/02KU47149.pdf>

คณะวิจัย TDRI. (2563). ผลกระทบต่อโควิด-19 ต่อชีวิตของกลุ่มคนไร้บ้านและคนจนเมือง.

<https://www.tsri.or.th/dL/312/TSRI-Factsheet-%E0%B8%9C%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%97%E0%B8%9A%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%94-19-%E0%B8%95%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E>

0%B8%A5%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%88%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87-

%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%94-19-

%E0%B8%95%E0%B8%B8%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1-2563

จากรุวรรณ ดวงวิชัยวิทยากร. (ม.ป.ป.). บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ เรื่อง แนวทางความเป็นรัฐสวัสดิการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=147

เจนนิเฟอร์ ชวโนวานิช. (2561). การทบทวนตัวชี้วัดความพร้อมในการตั้งหลักเพื่อเตรียมคืนสู่สังคมของคนไร้บ้าน. 5-1. <https://sdg.swu.ac.th/projects-files/3410>

ณัฐพล สีลลิพันธ์. (2021). เมื่อภาวะไร้บ้านมีเวลาจำกัด: วิถีชีวิตและจุดเปลี่ยนกลับของคนไร้บ้านหน้าใหม่. <https://penguinhomeless.com/thaihomeless-turningpoint/>

ไทยรัฐ. (2564). กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการระดมเครือข่ายลงพื้นที่ช่วยเหลือคนไร้บ้าน.

<https://www.thairath.co.th/news/local/2148048>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). นัยที่แฝงเบื้องหลังอัตราการว่างงานที่ต่ำ.

https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_06Feb2019.aspx

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (ม.ป.ป.). Homelessness. <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/66>

บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2017). โลกของคนไร้บ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3 (ปรับปรุงแก้ไข) ed.) [Bibliographies

Non-fiction]. ฟ้ำเดียวกัน.

<https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2148335&site=eds-live>

พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557. (2557). ราชกิจจานุเบกษา (เล่มที่ 131 ตอนที่ 83 ก).

<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2557/A/083/1.PDF>

พัชัญสิตา ไพบูลย์ศิริ. (2564). 'ไทยกำลังล้มคนไร้บ้าน' โควิด-19 ไม่เลือกติดเฉพาะชนชั้น.

<https://urbancreature.co/rights-for-homeless-covid19/>

พีระ ตั้งธรรมรักษ์ และคณะ. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดความเปราะบางในการเข้าสู่ภาวะไร้บ้านและตัวชี้วัดความพร้อมในการตั้งหลักชีวิตเพื่อกลับคืนสู่สังคมของคนไร้บ้าน.

<https://sdg.swu.ac.th/projects-files/3410>

มยุรี อนุมานราชชน. (2547). นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด กระบวนการ และการวิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 1. ed.) [Non-fiction]. คณิงนิการพิมพ์.

<https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b1682490&site=eds-live>

มิ่งขวัญ รัตนคช. (2562). บริษัท Thai Hopeful จำกัด แพลตฟอร์มจัดหางานที่สร้างคุณภาพชีวิตยั่งยืนให้คนไร้บ้าน. <https://readthecloud.co/thai-hopeful/>

มิ่งขวัญ รัตนคช. (2563). จ้างวานข้า แพลตฟอร์มสร้างอาชีพให้คนไร้บ้านที่รับทำความสะอาดพื้นที่ทุกรูปแบบ. <https://readthecloud.co/mirror-foundation-homeless-project/>

รณภูมิ สามัคคีคารมย์. (2560). นิยาม และมายาคติกับความเป็นจริงของคนไร้บ้านผ่านการสำรวจในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมวิจัย, 40(2), 156-184.

วงอร พัวพันสวัสดิ์. (2020). การวิเคราะห์นโยบายด้านประสิทธิผล.

วัชรินทร์ อินทพรหม. (2562). การวิเคราะห์และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ, .

<https://so01.tci->

[thaijo.org/index.php/AJPU/article/download/164379/155988/767349](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/download/164379/155988/767349)

ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2557). นโยบายสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 10. ed.) [Non-fiction]. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

<https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2030263&site=eds-live>

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2563). เผยผลสำรวจคนไร้บ้านทั่วประเทศพบ 2,719 ราย เสนอรัฐสนับสนุนสร้างบ้านกลางให้คนตกงาน-ผู้ป่วยมีที่อยู่อาศัย.

<https://web.codi.or.th/20200124-10190/>

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (ม.ป.ป.). ถอดบทเรียน...การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้าน.

<https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/BMK25600827-1.pdf>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). สสส.ผนักภาคีเครือข่าย ทำฐานข้อมูลคนไร้บ้าน. <https://www.thaihealth.or.th/Content/51103->

<https://www.thaihealth.or.th/Content/51103-%E0%B8%AA%E0%B8%AA%E0%B8%AA.%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A2%20%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%90%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99.html>

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2562). เศรษฐกิจสีเขียว.

<https://www.arda.or.th/ebook/file/%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%A9%E0%B8%90%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%A7%20Green%20Economy.pdf>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). ภาวะการทำงานของประชากร

http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1/%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%82%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A3/2563/Report_01-63.pdf

สิทธิโสภณ, ว. (ม.ป.ป.). กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง.

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1712

อเล็กซานเดอร์ เพทริง และ กรพินธุ์ พัวพันธ์สวัสดิ์. (2019). รัฐสวัสดิการกับสังคมประชาธิปไตย [Non-fiction]. มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.

<https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2262884&site=eds-live>

อุทุมพร จามรมาน. (2558). การวิเคราะห์เนื้อเรื่อง.

https://portal.edu.chula.ac.th/pub/jrm/index.php/jrm/article/download/44/pdf_

35

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นภัสสร วัฒนศิริ
วัน เดือน ปี เกิด	14 พฤศจิกายน 2537
สถานที่เกิด	ประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	1169/10 ซ.กรุงเทพ-นนท์ 39 ถนนกรุงเทพ-นนท์ แขวงวงศ์สว่าง เขตบาง ซ้อ กทม. 10800

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY